

Riksdagens protokoll

1984/85:166

10 juni 1985

Debatter m. m.

Måndagen den 10 juni

Kommunalekonomiska frågor	3
Den offentliga sektorns förnyelse	33
Vissa ersättningar till kyrkofonden	69

Avgjorda ärenden

Måndagen den 10 juni

Finansutskottets betänkanden

1984/85:29 Kommunalekonomiska frågor	3
1984/85:35 Den offentliga sektorns förnyelse	3

Kulturutskottets betänkande

1984/85:23 Vissa ersättningar till kyrkofonden	69
--	----

Trafikutskottets betänkande

1984/85:31 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden	74
--	----

1984/85:166

Måndagen den 10 juni

Kl. 10.30

1 § Justerades protokollet för den 31 maj.

2 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna och skrivelsen
1984/85:200 till konstitutionsutskottet
1984/85:218 till näringsutskottet
1984/85:220 till finansutskottet
1984/85:226 till jordbruksutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkande 1984/85:34
Skatteutskottets betänkande 1984/85:68
Lagutskottets betänkande 1984/85:44

4 § Föredrogs
finansutskottets betänkanden
1984/85:29 om kommunalekonomiska frågor (prop. 1984/85:150 delvis) och
1984/85:35 om den offentliga sektorns förnyelse (skr. 1984/85:202).

Anf. 1 TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 29 och 35 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså finansutskottets betänkande 29 om kommunalekonomiska frågor.

Kommunalekonomiska frågor

Anf. 2 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Den viktigaste orsaken till Sveriges ekonomiska problem är det stora offentliga utgiftsoverskottet. Av de offentliga utgifterna svarar den kommunala sektorn för nära hälften. Ser man enbart till den offentliga

verksamheten – alltså konsumtion och investeringar men inte transfereringar – faller mer än två tredjedelar på kommuner och landsting. Detta visar att i arbetet på att återställa balansen i rikets affärer går det inte att bortse från den kommunala ekonomin.

Av kommunernas inkomster utgör i grova drag kommunalskatter 50 %, medan avgifter och statsbidrag svarar för var sin fjärdedel. I kronor räknat uppgår statsbidragen till över 50 miljarder, dvs. nästan hela budgetunderskottet. Större delen består av specialdestinerade bidrag som knutits till olika ändamål, medan återstoden avser att utjämna skillnader i skattekraft och kostnader mellan olika kommuner.

Som bekant närmar sig statsskulden 600 miljarder. Varje år blir bristen i kassan 70–80 miljarder, som läggs ovanpå de redan hopsamlade skuldsedlarna. Kommuner och landsting förfogar däremot över betydande finansiella tillgångar. Primärkommunerna beräknas sitta inne med en likviditet på ca 20 miljarder, och för landstingens del rör det sig om ungefär lika mycket.

Situationen är alltså den, att staten inte bara går med våldsam förlust på den löpande verksamheten utan också tyngs av stora skulder – för att uttrycka sig milt. Däremot har kommuner och landsting pengar på banken. Det kan då inte finnas någon rimlig anledning att staten, som besvärar av så dåliga affärer, skall gå ut och låna upp ännu mer pengar för att skicka över till regionala och lokala myndigheter, som med hjälp av överbeskattning byggt upp avsevärda finansiella resurser. Eftersom kommunerna ofta inte har något omedelbart behov av medlen, lånar de dem tillbaka till staten genom att t. ex. köpa statsskuldväxlar. Det rör sig här inte bara om sedvanlig socialdemokratisk rundgång inom den offentliga sektorn. Det är ett slags omvänd Robin Hood-politik, där man tar från de medellösa och ger till de välbeställda.

Det moderata kommunalekonomiska programmet bygger som sig bör på fyra hörnstenar. För det första måste tillväxten i den kommunala verksamheten upphöra. Socialdemokraterna har tidigare angett som mål att den kommunala ekonomin skall expandera med 2 % om året. Nu är de nere på 1 % om året. Men här liksom annorstädes på det ekonomisk-politiska området spelar det inte så stor roll vilka mål som sätts upp, när de i verkligheten alltid överträffas, vilket i det här sammanhanget betyder ett negativt utfall. Under 1984 var sålunda den kommunala utgiftsexpansionen 2,4 %. Vi moderater menar att nödvändigheten att bygga ut den privata sektorn kräver att den kommunala verksamheten stannar på oförändrad nivå, varvid automatiskt stigande utgiftsbehov får täckas med besparingar på annat håll.

Den andra hörnstenen är ett lagstadgat kommunalt skattestopp. Ytterligare skattehöjningar skulle motverka arbetet med att återställa balansen i de offentliga finanserna.

För det tredje bör de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna på sikt i huvudsak avvecklas. Det innebär inte något ställningstagande för att de verksamheter som bidragen är knutna till skall påverkas till sin omfattning eller utformning. I stället rör det sig om en teknik för att begränsa

kommunernas finansiella ramar. Det förtjänar att understrykas att om skatte- och avgiftsunderlaget för kommunerna växer med exempelvis 2 % om året och utgiftsvolym och likviditet skall hållas oförändrade, måste statsbidragen minskas med 4–5 miljarder per år.

Skattestopp och minskade statsbidrag förutsätter en långtgående avveckling av de statliga detaljregleringar som styr den kommunala verksamheten. Kommunerna måste ges större frihet att själva förfoga över sina inkomster och besluta om sina utgifter. Staten får naturligtvis inte heller i fortsättningen ålägga kommunerna nya kostnadskrävande uppgifter. Inom den ram skattestoppet anger kan kommunernas frihet att bestämma över sin verksamhet utvidgas även därigenom att de i ökad utsträckning med avgifter finansierar tjänster som de erbjuder.

För det fjärde, slutligen, är vi medvetna om att en avveckling av de specialdestinerade statsbidragen ökar den kommunala skatteutjämningens betydelse för framför allt kommuner med svagt skatteunderlag och högt kostnadsläge. När statsbidragen minskas, kan därför utjämningen behöva ges ett större utrymme.

Utifrån dessa principer utformade vi i januari under den allmänna motionstiden våra förslag beträffande den kommunala ekonomin. Vi gjorde detta trots att regeringen inte klargjorde sina avsikter utan hänvisade till en kommande proposition i mars.

De moderata besparingsförslagen omfattade totalt 4,4 miljarder, varav 400 miljoner skulle användas för ett riktat stöd till de kommuner och landsting som genom de vidtagna åtgärderna kunde hamna i ett särskilt ansträngt läge. Av anslagstekniska skäl fick besparingarna formen av minskningar på bidragen till olika verksamheter som färdtjänst, särskolor, vårdhem osv. Men det klargjordes samtidigt att om det på dessa områden skedde några neddragningar så var det kommunernas egna beslut, där de gjort en avvägning som utfallit till förmån för andra delar av den kommunala sektorn.

Regeringen kom aldrig med någon särproposition i mars. Däremot gick socialdemokraterna ut på bred front och anklagade oss moderater för att med väldiga minskningar för kommunerna åstadkomma social nedrustning och annat elände. Detta är ett gammalt knep, som använts många gånger tidigare, men det ger bara detta sätt att argumentera ännu mer karaktären av medveten lögn. Låt mig bara påminna om hur framskjutna företrädare för regeringspartiet här i denna kammare har ordat om hur vi moderater genom att vilja minska mentalvårdsbidraget till landstingen har attackerat svaga och sjuka grupper som inte kan försvara sig. Vi har klargjort att detta är den enda metod som står till buds, om man skall minska ett specialdestinerat bidrag till landstingssektorn. Men det har inte avhållit från verklighetsförfalskning. I all tysthet har sedan socialdemokraterna själva i samband med Dagmar-reformen sett till att dra in en betydande del av mentalvårdsbidraget till statsverket.

Först i kompletteringspropositionen redovisade regeringen sina förslag på det kommunalekonomiska området. Efter allt tal om hur nöd och fattigdom

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

Kommunalekonomiska frågor

skulle bli följden av moderata besparingar, föreslog nu socialdemokraterna likviditetsindragningar från kommunerna i exakt samma omfattning. Någon kanske tycker att vi moderater då borde kunna bortse från det förljugna och skenheliga i detta uppträdande och glädja oss åt att vi efter all kritik ändå fått ett erkännande av att vår inställning är riktig.

Men så väl är det tyvärr inte, för den metod socialdemokraterna har valt löser inte problemet annat än tillfälligt. Statsbidragen minskar inte. Begränsningen av kommunernas finansiella resurser åstadkoms genom att medlen dras in till riksbanken, som i sin tur förväntas köpa statspapper för dem och därmed hjälpa till att klara statsupplåningen. Det är återigen en typisk socialdemokratisk rundgång, som bara leder till ökad administrativ omgång.

Men inte nog med det: rundgången skall sedan om några år gå i motsatt riktning, så att kommunerna återfår sina pengar, och staten får hitta på något annat trick för att klara sin upplåning.

Regeringsförslaget innehåller också åtgärder på skatteutjämningens område. Här införs en ny skatteutjämningsavgift, vilket föregriper det arbete som nu pågår inom en offentlig utredning.

Rent principvidrigt är förslaget att ta ut en progressiv avgift av tre kommuner med hög skattekraft och låga skattesatser för att skicka dessa medel till vissa andra kommuner – inte med svag skattekraft utan med särskilt hög primärkommunal utdebitering. Detta betyder att man bestraffar kommuner som vinnlagt sig om en rationell kommunal verksamhet och låg skatt och belönar andra kommuner, som mycket väl kan ha god skattekraft men som är ekonomiskt vidlyftiga. Den ofrånkomliga effekten blir att alla kommuner – oavsett om de har låg eller hög utdebitering – finner det meningslöst att anstränga sig för att hålla skatten nere. Socialdemokraterna vill tydligen att kommunalskatten skall vara likformigt hög i alla kommuner.

Mest anmärkningsvärt är att detta förslag till straffskatt har lagts fram utan föregående utredning. Det kan på goda grunder ifrågasättas om bestämmelsen är förenlig med grundlagen. Därför är det utmanande – men helt i linje med regeringens tidigare handlande i liknande sammanhang – att förslaget inte underställts lagrådet för prövning.

Vi moderater vidhåller våra förslag från januari att de specialdestinerade statsbidragen till den kommunala sektorn skall minskas med netto 4 miljarder. Vidare föreslår vi att compensationen för borttagandet av skatteunderlaget för juridiska personer helt avskaffas. Syftet med dessa åtgärder är – förutom att minska statens budgetunderskott – att medverka till en oförändrad utgiftsvolym inom den kommunala sektorn. I många kommuner blir det då ändå ett utrymme att sänka utdebiteringen. En fortgående neddragning av de specialdestinerade statsbidragen gör det angeläget att den pågående översynen av skatteutjämnningssystemet snabbt slutförs och resulterar i ett förslag som kompenserar kommuner med svaga ekonomiska förutsättningar. Ett lagstadgat kommunalt skattestopp skall förenas med mindre lagreglering och statlig tillsyn av kommunal verksamhet.

Att i enlighet med regeringens förslag genomföra likviditetsindragningar, som återbetalas inom tre år, ger de kommunala förtroendemännen felaktiga

signaler om de villkor som kan väntas gälla i framtiden på det kommunalekonomiska området. Av statsfinansiella och samhällsekonomiska skäl är det ofrånkomligt att nu börja reducera de specialdestinerade statsbidragen. Om inte avvecklingen inleds omedelbart, riskerar kommunsektorn att hamna i en akut finansiell kris den dag statsfinanserna nödvändiggör väsentligt hårdare nedskärningar. Valet står inte mellan att minska statsbidragen eller att inte göra det. Valet står mellan att göra nedskärningar nu och i ordnade former eller dramatiskt i ett statsfinansiellt krisläge.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5, 8, 10, 11 och 13 i finansutskottets betänkande 29.

Anf. 3 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Mittenregeringen gjorde den bedömningen 1981/82 att en volymökning på 1 % för 1983 tillfälligt kunde reducera skatteintäkterna för kommunerna med ca 3 miljarder kronor. Detta kunde ske genom att skatteunderlaget från juridiska personer begränsades till 0 % när det gällde landstingen och 40 % när det gällde kommunerna samt genom att en reducering skedde med 1 % på skatteunderlaget i övrigt.

Socialdemokraterna – både i riksdagen och ute i kommunvärlden – gjorde hätska utfall mot detta. Man skrev öppna brev – bl. a. skrev kommunalråd i Örebro till statsminister Thorbjörn Fälldin – och ondgjorde sig på det oförsyntaste. Det var för stora indragningar och för sena beslut för det kommunala budgetarbetet.

Vad hände efter valet och regeringsskiftet? Jo, socialdemokraterna vidtog åtgärder på valuta- och skatteområdet som åsamkade kommunsektorn ökade kostnader i storleksordningen 5 miljarder kronor. I dag har vi ytterligare en bekräftelse på hur den socialdemokratiska regeringen tvingas frånga sina tidigare utfästelser till landets kommuner och i stället strama åt ekonomin. Verkligheten är socialdemokraternas värsta fiende.

Bakgrunden till att den dåvarande mittenregeringen redan 1981/82 ville strama åt kommunsektorn var att den finansiella ställningen inom kommunsektorn under tiden 1976–1982 hade förstärkts från 2,3 miljarder till över 9 miljarder kronor. Sedan dess har likviditeten i kommunsektorn ytterligare förbättrats. Likviditeten uppgår i primärkommunerna kalenderåret 1984 till ca 20 miljarder kronor, vilket innebär att kommunsektorns sammanlagda likviditet i dag uppgår till i storleksordningen 40 miljarder kronor. Det är helt klart att dessa förhållanden bidrar till obalansen i den svenska ekonomin.

Vi har inom centerpartiet – som framgått i början av mitt anförande – insett detta, och vi krävde tidigt begränsningar av de statliga bidragen. Våra varningar har i högsta grad visat sig vara befogade, men när dessa förslag om begränsningar tidigare framfördes betecknades de av regeringen och den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen som en politik för att ”riva ner den svenska välfärden och förstöra den svenska modellen”.

Nu inser också den socialdemokratiska regeringen att utvecklingen inom kommunsektorn gör det svårt att komma till rätta med inflationsspöket i ekonomin. Det är med andra ord nödvändigt att dämpa den kommunala

Nr 166

Måndagen den
10 juni 1985

Kommunalekonomiska frågor

Måndagen den
10 juni 1985

Kommunalekonomiska frågor

expansionen och att plana ut ökningstakten.

Därom är vi nu eniga – både regeringen och de borgerliga oppositionspartierna.

Men, herr talman, när man sedan kommer till frågan om hur och var dessa begränsningar skall sättas in är vi inte lika ense. Regeringen föreslår emellertid att huvudparten av dessa indragningar skall ske som en likviditetsindragning beräknad på kommunernas och landstingens lönekostnader samt genom införande av en allmän och en extra skatteutjämningsavgift på det kommunala skatteunderlaget.

Vi har från centerpartiets sida ansett – liksom moderaterna och folkpartiet – att dessa temporära likviditetsindragningar är felaktiga. Eftersom indragningarna till större delen enligt utskottsmajoriteten och propositionen skall återbetalas 1988, blir den åtstramningseffekt som uppträder endast temporär. Regeringen skjuter med andra ord frågan om minskad finansiell överföring från staten till kommunerna framför sig till 1988. Det innebär också att regeringen inte gör någonting åt de automatiska kostnadsökningarna inom kommunsektorn. Detta får kommunalmännen och allmänheten att tro att det nu bara är att köra på i samma takt som tidigare, eftersom man får igen pengarna 1988. Men hur ser situationen ut 1988 beträffande underskottet i bytesbalansen och beträffande statsskulden? Vi har den bestämda uppfattningen, att om en effektiv åtstramning skall ske inom kommuner och landsting, måste den vara permanent och begränsningen i volymökningen långsiktig. Det ger också kommunalmännen bättre möjligheter att genomföra sin planering.

Från centerpartiets sida anser vi det nödvändigt att en direkt besparing för staten i storleksordningen 4 miljarder bör ske redan 1986. Vi har den bestämda uppfattningen att om staten minskar sina finansiella överföringar till kommunsektorn, måste detta kombineras med betydande lättnader i den statliga detaljregleringen av kommunernas och landstingens verksamhet, så att framför allt möjligheterna till lokala anpassningar ökar.

Av den tabell som redovisas på s. 14 i betänkandet framgår det hur stora belopp indragningen rör sig om, uppdelat på propositionens förslag resp. förslagen i motioner från de olika partierna. Nettoeffekten för centerpartiets del blir enligt denna tabell inte 4 miljarder, som jag inledningsvis sade, utan drygt 3 miljarder, beroende på att vi gör en överföring på skatteutjämningsidan.

I motioner och i reservationer till utskottsbetänkandet har centerpartiet pekat på vikten av att man i strävandena att stärka den kommunala självstyrelsen och att effektivisera den kommunala verksamheten begränsar den kostnadsdrivande statliga regleringen. De specialdestinerade statsbidragen, som i dag utgår till ca 90 olika kommunala och landstingskommunala verksamheter, belöper sig sammantaget till ca 40 miljarder kronor. Genom att etappvis omfördela dessa resurser till ett system med generellt utgående statsbidrag med skatteutjämnande effekt skulle man dels kunna spara in en del, dels underlätta lokala och regionala anpassningar. Effekten skulle också bli att en regional utjämning mellan kommuner och landsting med god resp.

svag skattekraft kunde ske. Om de statliga bidragen till kommunsektorn minskar samtidigt som de kvarvarande bidragen avregleras, ankommer det på resp. kommun att själv i politiska beslut avgöra i vilken omfattning, kvantitativt och kvalitativt, man vill bedriva sin verksamhet.

En ökad avgiftsfinansiering av kommunala tjänster kan leda till både högre effektivitet och större rättvisa. Det förutsätter att man tillförsäkrar ekonomiskt svaga grupper en grundtrygghet. En ökad självfinansiering har betydelse både för efterfrågestyrningen och som finansieringskälla. Men, herr talman, fortfarande måste gälla att den dominerande delen av de kommunala utgifterna finansieras skattevägen.

Högre effektivitet skulle sannolikt kunna uppnås också om mer konkurrens tillåts inom den kommunala sektorns verksamhetsområde genom att privata och kooperativa lösningar ges ökad möjlighet att erbjuda alternativ till de offentliga institutionerna. Som exempel kan nämnas kommunernas tekniska verksamhet men även daghem, vårdhem och läkarcentraler. Större inslag av anbudsförfarande och entreprenadverksamhet bör därför införas. Privata inslag skulle också kunna öka valfriheten och förbättra den personliga servicen. En självklar förutsättning är att servicens kvalitet inte får försämrats.

Ett ytterligare medel för att öka valfriheten och servicen måste vara att satsa på småskaliga lösningar. De stora institutionerna har inte visat den effektivitet som teoretiska beräkningar tidigare förutskickat.

De stora marginaleffekter som uppkommer genom kombination av en hög skatt och inkomstprövade bidrag och avgifter måste begränsas. Beroende på dessa kan barnfamiljer också i låga inkomstlägen i mycket liten utsträckning påverka sin ekonomi genom ökade inkomster.

Skillnaderna i kommunalskatt har ökat kraftigt under senare år. I de mest extrema fallen skiljer sig skatteuttaget med 8:28 kr., dvs. 8 280 kr. vid en inkomst på 100 000 kr. Eftersom de högsta kommunalskatterna ofta drabbar folk i låg- och medelinkomstlägen, är det utomordentligt angeläget att minska skillnaderna genom en förstärkning av skatteutjämnningen.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till reservationerna 2, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 17 och 19.

Anf. 4 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Under det budgetår som snart gått till ända har den ekonomiska utvecklingen av regeringen beskrivits med orden "Sverige är på rätt väg". Detta år har kännetecknats av bl. a. följande:

- en gynnsam utveckling av bytesbalansen har bytts i sin motsats,
- en stor del av de konkurrensförstärkningar som vanns av devalveringarna 1981 och 1982 har ätits upp,
- inflationstakten har varit dubbelt så hög – eller mer – som i våra viktigaste konkurrentländer,
- målet för inflationsbekämpningen, som regeringen själv satt upp, ligger i ruiner,

- löneökningstakten har överskridit den gräns som regeringen bedömt acceptabel,
- arbetslösheten har aldrig varit så hög i en högkonjunktur som under denna och aldrig någonsin så hög som under denna socialdemokratiska regeringsperiod,
- det fattas ca 70 miljarder i statens budget.

Dessa förhållanden sammanfattas alltså med slagordet "Sverige är på rätt väg". Det brukar sägas om mycket fantasifulla barn: Var får de allt ifrån? Detsamma kan sägas om regeringen.

I debatten om hur denna utveckling skall kunna böjas in i mer positiva banor har underskottet i statens budget fått en alltmer central roll. Det blir mer och mer uppenbart att de krafter i ekonomin som är tillväxtskapande, som skulle leda oss in på en väg av tryggad välfärd och stigande reallöner, gång på gång sugts ned i det svarta hål som statens budgetunderskott utgör. Det driver på inflationen, det rubbar kapitalmarknadens funktionssätt, det stöttar under ett för högt ränteläge och puttar ner produktiva investeringar, det utgör ett ständigt latent hot om nya skattehöjningar och det försvårar en aktiv konjunkturpolitik. Kort sagt: budgetunderskottet måste successivt men målmedvetet bringas ned till hanterbar storlek.

Härvidlag har två huvudlinjer varit tydliga: de socialistiska partierna har i huvudsak fortsatt skattehöjarvägen, de icke-socialistiska besparingsvägen. 76 gånger – det blir väl 77 eller 78 innan riksmötet är slut – har det socialistiska lägret höjt skatterna. Ändå fattas det mellan 60 och 70 miljarder kronor i statens budget. Det framstår därför som varken teoretiskt eller praktiskt möjligt att fortsätta på skattehöjarvägen.

Också regeringen synes långsamt komma till denna insikt. Man talar nu om behovet av att spara och att skatteuttaget inte kan höjas ytterligare. Men man säger inte vad man vill spara på och inte hur man skall undvika fortsatta skattehöjningar, dvs. varför väljarna skulle kunna sätta sin lit till att skattehöjarlinjen nu kommer att överges.

Här ligger i själva verket en stor skillnad mellan å ena sidan regeringens och å andra sidan folkpartiets och de andra icke-socialistiska partiernas uppläggning av den ekonomiska politiken och informationen till väljarna. Socialdemokraterna vill hålla allt öppet och invagga människorna i föreställningen att det ordnar sig på något sätt – precis som i valrörelsen 1982. Men den som har något minne erinrar sig att obehagliga överraskningar väntade när valet väl var över. Vi i folkpartiet vill ge besked om vad vi anser vara nödvändigt när det gäller att styra den ekonomiska utvecklingen in på en säkrare kurs. Vi vill ge klara besked, även om dessa är kärva.

Här tjänar den aktuella frågan om kommunernas ekonomi som en tydlig illustration. Regeringen säger klart ut att kommunerna måste hålla igen på sina utgifter. Man erkänner alltså att besparingar är nödvändiga. För 1986 har kommunerna minst 5 miljarder kronor för mycket att röra sig med, medan det fattas 60 eller 70 miljarder kronor för staten. Det är naturligt att detta förhållande bör leda till slutsatsen att transfereringarna till kommuner-

na måste dras ned. Regeringen vill emellertid inte nu säga klart ut att den offentliga ekonomin varaktigt måste begränsa sin expansionstakt. Man talar därför om en tillfällig indragning – precis som man gjorde förra året vid samma tidpunkt. För folkpartiet är det uppenbart att den skattefinansierade andelen av ekonomin *varaktigt* måste begränsas, om ekonomin skall kunna bringas i balans. Det går inte att säga att kommunernas utgifter om två eller tre år återigen skall kunna få expandera med de 5 miljarder kronor som nu dras in. Det kan socialdemokraterna inte heller, men de vill upprätthålla myten om att det är fråga om en tillfällig åtgärd. Efter valet, eller 1988, kan beskedet mycket väl vara ett annat.

Vi tycker att det är nödvändigt att ge besked om att vi under överskådlig tid inte ser att kommunernas utgifter kan få släppas i väg i en takt som skulle motivera att de medel som dras in för 1986 skall kunna betalas tillbaka. Det skulle ju i motsvarande mån öka kravet på staten att göra besparingar. Och ingen tror väl att de 60 eller 70 miljarder kronor som fattas skulle vara borttrollade 1988.

De kommunala förtroendemännen behöver få besked om hur statsmakterna bedömer utrymmet för den kommunala verksamheten. Regeringens politik ger uttryck för motsatsen – den ändras gång på gång, ibland med mycket snabba ryck. För tre år sedan, i valrörelsen 1982, sade socialdemokraterna att minst 2 % volymexpansion måste tillåtas i den kommunala sektorn, annars skulle elände och social misär uppkomma. Nu skriver majoriteten i finansutskottet att expansionen bör vara ca 1 %, dvs. bara hälften så stor.

För några år sedan kallades det "stöld och konfiskation" när staten skulle minska statsbidragen till kommunerna. I fråga om ordvalet har det sedan successivt skett en nedtoning, och nu föreslår socialdemokraterna i själva verket en kraftig neddragning med nästan 5 miljarder kronor.

För en tid sedan ogillade socialdemokraterna kraftigt den metod med en avgift på skatteunderlaget som folkpartiet föreslog för att dra in pengar från kommunerna. Nu använder man själv just denna metod. Beskeden ändras med allt kortare varsel.

Folkpartiet föreslog, som sagt, i januari i år en indragning från kommunerna med drygt 4 miljarder kronor. När riksdagen behandlade förslaget hette det – jag citerar finansutskottets majoritet: "Nedskärningar som skulle få omfattande konsekvenser för sysselsättningen och välfärden kan utskottet inte acceptera." Med det anförda avstyrkte man vårt förslag. Det var i slutet av februari som den debatten fördes. Exakt två månader senare presenterades den reviderade finansplanen och där förekom de förslag till åtgärder som behandlas i dag. Enligt utskottets egen tabell uppgår indragningen – det gäller alltså socialdemokraternas förslag – till 4 890 milj. kr.! Det är verkligen en snabb helomvändning.

Den största nackdelen med regeringens förslag är att minskningen av kommunernas finansiella resurser är temporär. Vi från folkpartiets sida anser – det har jag redan varit inne på – att det av samhällsekonomiska och statsfinansiella skäl är nödvändigt att indragningen görs permanent, inte

minst därför att kommunerna annars får helt felaktiga signaler om det framtida expansionsutrymmet.

Kommunernas finansiella utrymme kommer under 1986 att vara mycket gott. Det framgår av utskottsbetänkandet att nya kalkyler under våren 1985 visar att kommunernas skatteinkomster kommer att öka mer än vad man tidigare trodde. Det beror huvudsakligen på att löneökningarna under 1984 blev större än man tidigare antog. Det finns därför ett finansiellt "överutrymme" i kommunsektorn som i princip kan användas på ettdera av två sätt: antingen för att finansiera en kommunal volymexpansion eller för att bidra till att minska det statliga budgetunderskottet. Vi anser att den senare användningen bör åstadkommas. Därför har vi föreslagit en permanent indragning till statskassan. Vår indragning är drygt 1 miljard kronor större än regeringens, och det beror på att vi bedömer det samhällsekonomiska utrymmet för kommunal konsumtion som något mer begränsat än regeringen gör. I huvudsak bör endast sådan volymförändring tillåtas som följer av en ändrad befolkningssammansättning.

Andra reformer inom den kommunala sektorn måste finansieras genom omprioriteringar.

Regeringsförslaget innehåller också ett temporärt förslag i avsikt att minska de stora skillnaderna i kommunalskatt mellan olika delar av landet. Skatteutjämningsavgiften har på godtyckliga grunder gjorts progressiv, så att den kraftigt drabbar tre utvalda kommuner. De pengar som därigenom dras in skall användas för att sänka skatten i 13 Norrlandskommuner som har hög primärkommunal skatt. Förslaget är en engångshistoria och skall bara gälla för 1986, sägs det.

Förslaget är minst sagt egendomligt och har tillkommit i all hast. Vad det i praktiken handlar om är att extra avgift på invånarna i Danderyd, Lidingö och Solna skall tas ut för att betala en skattesänkning i vissa andra kommuner. Man kan ifrågasätta, som Lars Tobisson redan har gjort, om detta är helt lagligt. Kommuner får ta ut skatt för "egna angelägenheter", enligt kommunallagen – att sänka skatten i Åsele är angeläget, men det kan knappast vara en egen angelägenhet för invånarna i t. ex. Lidingö.

Alla håller säkert med om att de stora skillnaderna i kommunalskatt är ett problem. Samtidigt finns det emellertid ett system för kommunal skatteutjämning som inte har varit i kraft så länge. Det infördes efter många och långa utredningar och efter omfattande diskussion med kommuner och landsting. Det är nu föremål för ytterligare utredning. Alldeles säkert kan systemet förbättras på olika sätt, men en utgångspunkt för omfördelningen måste vara skattekraften i de olika kommunerna, inte den faktiska utdebiteringen, som kan bero på skilda faktorer – inte minst olika politisk ambition i fråga om social service m. m. Denna utredning väntas komma med förslag vid årsskiftet.

Enligt vår uppfattning är det olämpligt att nu besluta om en tillfällig metod för omfördelning – bortsett från de principiella konstigheterna i socialdemokraternas förslag – under ett år. I det utredningsförslag som väntas kan man anta att även de specialdestinerade bidragen kommer att behandlas och även

att mer generella metoder för kostnadsfördelning mellan stat och kommun tas upp. Det system för skatteutjämning som redan finns kan användas för åtgärder för de sämst ställda kommunerna i avvaktan på att skatteutjämningskommittén lämnar sitt förslag.

I fråga om anslag till bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen har vi från folkpartiets sida, redan när detta förslag behandlades för ett år sedan, föreslagit att kommunerna inte skall kompenseras för detta skattebortfall. Vi fullföljer givetvis denna uppfattning och föreslår således att någon kompensation inte skall utgå för 1986. Däremot anser vi inte att man rimligen nu kan dra in det belopp som redan beslutats för innevarande år – dvs. för kommunerna för nu löpande budgetår – och någon indragning från den 1 juli i år kan vi därför inte biträda.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 7, 8, 10, 11 och 13.

Anf. 5 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har under de gångna åren och under detta riksmöte haft många tillfällen att lägga fram sin syn på den ekonomisk-politiska strategin. Det finns all anledning att i dagens debatt om kommunernas ekonomi upprepa vissa grunder för den ekonomiska politiken som vi anser är viktiga. Vi har i en motion till årets riksdag presenterat fem punkter, som vi tycker bör vara utgångsläge för hur man hanterar den ekonomiska politiken. Det gäller naturligtvis också kommunernas ekonomi och den offentliga sektorn.

Vi säger under den första punkten att den ekonomiska politiken måste utformas så, att den motverkar transnationalisering och industriutflyttning och skapar förutsättningar för mer nationellt oberoende och självständig politisk utveckling. I ett sådant skeende har naturligtvis den samlade offentliga sektorn mycket stor betydelse.

Vi säger under den andra punkten att den ekonomiska politiken måste bryta den långsiktiga tendensen till en växande reservarmé av arbetslösa. Man måste skapa möjligheter att ge alla människor ett meningsfullt arbete. Vi säger att 750 000 arbetstillfällen måste skapas fram till år 2000, dels genom ett statligt industriprogram, dels också i den offentliga sektorn inom kommuner och landsting.

Under den tredje punkten tar vi upp den teknisk-vetenskapliga omvälvningen, som måste ställas under samhällelig kontroll och de arbetandes inflytande. Här skulle också den samlade offentliga sektorn ha mycket stora uppgifter.

Under den fjärde punkten pekar vi på att de senaste årens trend, att de löncarbetande får en minskad andel av det samlade produktionsresultatet samtidigt som landets överklass berikar sig på ett historiskt sätt, måste brytas. Vi måste ha ett nytt skattesystem, med en produktionsfaktorsskatt, vi måste ha statlig-kommunal enhetsskatt, vi måste ha en annan fördelningspolitik över huvud taget. Här har kommuner och landsting också stora uppgifter.

Vi pekar i den femte punkten på att ekonomin måste utvecklas i varsamhet med de ekologiska sambanden och livsmiljön. Återvinning, försurning, skogsdöd, kemi- och plastsamhället, avveckling av kärnkraften, alternativ energi – allt detta hör till områden där kommuner och landsting kan göra mycket stora insatser och på ett mycket konstruktivt sätt bidra till att skapa en bättre politik.

Naturligtvis förutsätter ett genomförande av ett sådant här ekonomiskt-politiskt program en fortsatt kamp om ägande och makt liksom makt över investeringar och produktion när det gäller det privata näringslivet. Men det gäller också en kamp för hur den gemensamma sektorn används.

Jag kan bara nämna att arbetslösheten i vårt land skulle ha varit väsentligt större om den offentliga sektorn, främst kommuner och landsting, inte haft möjligheter att utvecklas på det sätt som skett fram till för några år sedan. De högerkrafter som i dag attackerar den offentliga sektorn och påstår att den är för stor, för dyr och att den utvecklas för snabbt skulle inte haft en möjlighet att skapa så många meningsfulla arbetstillfällen inom någon annan verksamhet som kommunerna och landstingen har gjort. Sådan har inte den kapitalistiska utvecklingen varit att det skulle ha varit möjligt.

Låt mig också nämna att de högerkrafter som finns företrädade, främst inom de borgerliga partierna, men också inom SAF, inte skulle ha haft en chans att utveckla sina företag inom det s. k. privata näringslivet, om inte den offentliga sektorns kraftiga utveckling både skapat den nödvändiga infrastrukturen, dvs. förutsättningarna för en avancerad produktion, och därefter tagit hand om alla dem som slagits ut ur samma produktion. Där har ju kommuner och landsting stora uppgifter.

- Det är mot den här bakgrunden vi från vpk föreslår en annan politik än de övriga partierna.
- Det är mot den här bakgrunden som vi inte vill beröva kommuner och landsting viktiga ekonomiska resurser för deras framtida utveckling, inte ens temporärt genom likviditetsindragningen.
- Det är mot den här bakgrunden som vi i olika sammanhang pekar på att det måste till ett samhälleligt industriprogram och det måste skapas en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorn.

Vi anser att den offentliga sektorns, främst kommuners och landstings utveckling, är avgörande för hur man skall kunna bedriva kampen mot arbetslösheten. Kommunförbundet gjorde hösten 1984 prognosen att sysselsättningsökningen i reguljära verksamheter framöver kommer att begränsas till mellan 1 000 och 4 000 personer per år. Ungefär samma siffra gäller för landstingen, dvs. ca 8 000–10 000 personer om året skulle kunna få jobb inom den offentliga sektorn. Detta skall ställas mot en ökning av arbetskraftsutbudet med ca 30 000–40 000 personer per år. Om vi då vet att det privata näringslivet inte utvecklas efter alla ideala modeller som brukar målas upp, är det oerhört viktigt att man inte berövar kommuner och landsting deras möjligheter att fungera på ett bra sätt.

Det här har också aktualiserats genom TCO-ekonomernas rapport i förra

veckan, där de – förutom att de säger att regeringens åtstramningspaket borde avvecklas så fort som möjligt – också uttalar att framför allt de offentliga och de kommunala investeringarna måste öka kraftigt för att det skall bli en riktig ekonomisk utveckling och för att man skall kunna bekämpa arbetslösheten. Det är rätt intressant att TCO:s utredare kommer till samma slutsats som den vi har kommit till.

Men, herr talman, det är också av fördelningspolitiska skäl som vi anser att kommuner och landsting måste få utvecklas snabbare än vad både regeringen och de borgerliga partierna vill. När det gäller de borgerliga partierna kanske man inte skall tala om utveckling utan i bästa fall – om man skall vara snäll – säga att det blir fråga om på stället marsch eller rent av avveckling, om dessa partier får igenom alla sina förslag till begränsningar av den offentliga sektorn.

Vi har lagt fram en rapport som heter Jämlikhet och rättvisa. Det är vår 90-talsgrupp som har granskat utvecklingen i landet, och vi har undersökt vad som hänt sedan 70-talet. Det visar sig att på nytt vidgas nu de ekonomiska och sociala klyftorna i landet. Det klassamhälle som arbetarrörelsen har bekämpat och som man genom reformpolitik och ekonomisk utveckling under kapitalismens goda år kunde lindra verkningarna av är nu på väg tillbaka. Klyftorna mellan samhällsklasserna är stora, och de tilltar – främst när det gäller risk för arbetslöshet och utslagning, boendeförhållanden, utbildning, hälsotillstånd och arbetsmiljö. Ja, t. o. m. när det gäller dödligheten skiljer det mellan samhällsklasserna. Detsamma gäller möjligheterna till kulturella aktiviteter och fritidsaktiviteter.

När nu regeringen föreslår att en del av den likvid som i dag finns uppbyggd i kommunsektorn under viss tid skall bindas till konton i riksbanken, precis så som sker för näringslivet, avvisar vi det förslaget vad gäller kommunsektorn. Man kan inte se på kommunerna på samma sätt som på näringslivet. Kommunerna och näringslivet har helt skilda uppgifter, helt skilda förutsättningar. Det går inte att hävda att utvecklingen inom kommuner och landsting, där en viss likviditetssupplemenat har skett på grund av att man varit oerhört försiktig med sina verksamheter och försökt anpassa sig till sparpolitiken, skulle vara samhället motstående. Tvärtom borde de här likvida resurserna användas för en politik som skapar sysselsättning, som skapar bättre fördelning, rättvisa och utveckling.

De borgerliga partierna gjorde ju sitt bästa under de år då de satt i regeringsställning. Landsting och kommuner berövades 15 miljarder kronor, vilket skulle motsvara en kommunal utdebitering på mellan 4 kr. och 4:50 kr. Jag vet inte hur många sparpaket som lades fram, men resultatet blev detta. Den här politiken fullföljs nu i stort sett av socialdemokraterna, inte i alla delar men i vissa väsentliga delar. Man har helt övergivit det 2-procentsmål för tillväxten i kommunerna som man hade när man var i opposition. Man vill nu också ta bort den utlovade kompensationen för den indragna juridiska beskattningsrätten, vilket är ett direkt brott mot tidigare utfästelser.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag redovisat om den offentliga sektorns utveckling, om kommuners och landstings ekonomi, står det för oss

helt klart att den kommunistiska politiken skulle vara avsevärt bättre för det här landets framtid än den som här föreslagits. Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 15 i fråga om detta avsnitt.

Därutöver finns en reservation som behandlar den av vpk sedan länge föreslagna stats-kommunala enhetsskatten. Jag tycker det finns anledning för riksdagen att mot bakgrund av den debatt som förts i utskottet och som förs här i dag om ojämlikheten mellan kommunerna, om det orimliga systemet när det gäller skilda utdebiteringar, verkligen djupare gå in och granska vad förslaget om en stats-kommunal enhetsskatt innebär.

Vi är, som framgår av våra motioner och av betänkandet, positiva till att man föreslår olika åtgärder för att minska skillnaden mellan kommuner med extra höga och låga kommunalskatter. Vi accepterar det förslag som har lagts fram av regeringspartiet såsom ett provisorium, i väntan på mera omfattande förslag från skatteutjämningskommittén.

Men samtidigt finns det alla skäl att påminna om att just de problem som framkallat dagens förslag och beslut om åtgärder för utjämning är orsakerna till att vi under lång tid lagt fram förslag om en stats-kommunal enhetsskatt – riksskatt, om man så vill. Regeringens beslut att lindra orättvisorna kommunerna emellan är i sig självt beviset för att det behövs en stats-kommunal enhetsskatt. Jag kan inte förstå att man kan säga å ena sidan att det är stora problem med skillnaderna mellan kommunerna när det gäller kommunal utdebitering, när det gäller deras möjligheter att verka, när det gäller deras sociala åtaganden, när det gäller deras underlag för skatteinkomster, osv., och å andra sidan att det inte behövs någon stats-kommunal enhetsskatt. Det ena borde göra att man sade ja till det andra. Det bjuder logiken. Men, herr talman, på detta område liksom på flera andra arbetar tiden för våra förslag, har vi sett.

Jag yrkar bifall till reservationerna 9 och 18.

Anf. 6 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Hur kommuner och landsting hanterar sin ekonomi och använder sin likviditet i olika situationer har naturligtvis stor betydelse för den totala samhällsekonomin. Eftersom kommunsektorn utgör en så stor del av den offentliga verksamheten är det av stor vikt att det råder samstämmighet mellan de åtgärder som staten vidtar för att upprätthålla stabilitet och balans i samhällsekonomin och vad kommunerna å sin sida företar sig i ekonomiskt avseende inom ramen för det ansvar som den kommunala självstyrelsen tillförsäkrar kommuner och landsting.

Jag tror att de allra flesta kommunalmän till fullo inser att balans och stabilitet i samhällsekonomin i stort har stor betydelse för att även den kommunala ekonomin skall fungera på ett bra sätt. Därför har man också stor förståelse för att regering och riksdag och särskilt då kanske finansministern vill ha ett ord med i laget när kommunernas ekonomi för framtiden och den kommunala utvecklingen diskuteras. Jag tror därför, herr talman, att många kommunalmän instämmer med finansministern när han på s. 37 i den reviderade finansplanen säger på följande sätt:

”Inflationsbekämpningen är ett centralt inslag i regeringens ekonomiska politik. För att kunna hålla nere kostnadsutvecklingen är det nödvändigt att samtliga samhällssektorer medverkar. Staten bidrar härmed genom en stram finans- och penningpolitik. Löneutvecklingen har likaså en avgörande roll för att inflationsmålet och en god tillväxt i ekonomin skall kunna uppnås. En gynnsam sådan utveckling är av central betydelse för den kommunala ekonomin.”

Det ligger således i kommunernas intresse att man inriktar den ekonomiska politiken på att pressa ned inflationen och att man så långt som möjligt håller kostnadsutvecklingen i schack. Detta kräver en stram finans- och penningpolitik; även den kommunala sektorn måste medverka till denna utveckling. Jag tror som sagt att de flesta kommunalmän i dag inser detta viktiga samband. Det innebär i klartext att det inte finns utrymme för en ökning av statsbidragen till kommensektorn. Och man måste hålla tillbaka likviditeten när det gäller såväl företag som kommuner.

I finansutskottets betänkande 1984/85:29 behandlas dels regeringens förslag i proposition 150 om den kommunala ekonomin, dels en rad motioner som har väckts under allmänna motionstiden och med anledning av propositionen.

Herr talman! Jag skall av tidsskäl beröra endast propositionens innehåll och göra några kommentarer till en del av de reservationer som är fogade till betänkandet.

I proposition 150 understryks med skärpa att om antiinflationspolitiken skall lyckas är det nödvändigt att minska likviditeten i kommunerna. Därför föreslås i huvudsak tre åtgärder. För det första är det en allmän indragning av likviditeten i samhällsekonomin, vilket för kommunernas del innebär en tillfällig indragning på 4,5 miljarder. Dessa medel spärras på räntebärande konton i riksbanken och skall frisläppas senast 1988. Det uttalas dessutom i propositionen att sådana spärrade medel på likviditetskonto kan efter regeringens prövning frisläppas tidigare. Om exempelvis en kommun råkar i svårigheter och riskerar att tvingas höja skatten kan den få ut pengarna i förtid.

Staten kan för det andra inte öka transfereringarna till kommunerna i nuvarande läge. Den ökning av skatteutjämningsbidraget som nu ändå ter sig nödvändig såväl när det gäller det ordinarie som det extra bidraget måste därför finansieras med uttag av en särskild skatteutjämningsavgift i kommuner och landsting på deras totala skatteunderlag. Det innebär att man tar ut 14 öre per skattekrona.

För det tredje utgår som bekant statsbidrag till kommunerna som kompensation för avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen. För att motverka att en ökning trots detta äger rum i de statliga överföringarna till kommunerna föreslås att denna kompensation reduceras. För år 1986 föreslås en reduktion med 30 kr. per invånare eller totalt 250 milj. kr.

Vidare har man i propositionen uppmärksammat det som även talare i denna debatt har varit inne på, nämligen att det har uppkommit stor ojämlikhet vad gäller det kommunala skatteuttaget. Spännvidden har ökat

mellan de kommuner som har det högsta uttaget och dem som har det lägsta. Den här förändringen kan man inte förklara med skillnader i ambitionsnivå eller effektivitet i kommunerna.

I avvaktan på att skatteutjämningskommittén blir klar med sitt arbete föreslås i propositionen en partiell reform på detta område. I propositionen framhålls att skillnaderna i skattesatser har blivit så stora att det är nödvändigt att vidta åtgärder även på kort sikt. Man föreslår därför en extra skatteutjämningsavgift, som kommer att tas ut på den del av skatteunderlaget som överstiger 135 % av medelskattkraften. Som tidigare har sagts är det bara tre kommuner, Danderyd, Lidingö och Solna, som berörs av detta förslag enligt 1984 års taxering.

Detta förslag har kritiserats av Lars Tobisson och andra. De säger att det här är principvidrigt, de ifrågasätter förslagets laglighet osv. Jag vill fråga Lars Tobisson och andra om det inte är principvidrigt med skillnader på 10 kr. per skattekrona i vissa kommuner. Upplevs inte det som en orättvisa i dagens samhälle, och bör man inte – när man har chansen – även vidta partiella åtgärder på detta område? Vi har ju ännu inte fått de förslag från skatteutjämningskommittén som vi väntar på.

Regeringen vill vidare få ett bemyndigande att ge ett riktat stöd till de kommuner som har den högsta utdebiteringen. Detta särskilda stöd skall ge dem möjlighet att sänka skatten för 1986. För en politiker som Rolf Rämgård bör väl detta vara tilltalande, dvs. att man vidtar åtgärder för att hjälpa de kommuner som har det största och tyngsta skattetrycket i landet.

Om man tar del av de motioner och reservationer som har knutits till betänkandet, framträder den borgerliga splittringen som vanligt i all sin nakenhet. Av 16 borgerliga reservationer till utskottets betänkande är det bara 2 som är gemensamma för de borgerliga partierna. I övrigt är de helt oense om vilka åtgärder som bör vidtas gentemot kommunerna.

Det blir sannernligen inte lätt för kommunal- och landstingspolitiker att planera ekonomin, om olyckan skulle vara framme och vi på nytt skulle få en borgerlig regering efter höstens val. Jag lovar att vi skall göra allt för att förhindra att så sker, men om olyckan som sagt skulle vara framme, blir det väldigt svårt för kommuner och landsting att planera med utgångspunkt i de olika bud som de borgerliga partierna här har lämnat.

Kommunal- och landstingsmän frågar sig: Skall vi planera efter en moderat nettoindragning på 4,82 miljarder? Eller skall vi planera för en nettoindragning enligt centerpartiets och Rämgårds modell på drygt 3 miljarder kronor? Eller skall vi planera för den allra kraftigaste indragningen, som folkpartiet står för, dryga 6 miljarder?

Det här är ju viktiga frågor som kommunalmännen nu ställer sig. Vad är det som kommer att gälla, om borgerligheten på nytt skulle få försöka sig på att regera det här landet? Det är nämligen 1986 års budgetar det gäller, och ute i kommunerna är man redan i gång med budgetarbetet.

Ni kommer naturligtvis att säga: Vi är tre självständiga partier och lägger fram våra förslag enligt vår uppfattning. Det är klart att det kan ni göra, och sedan skall det då i vanlig ordning förhandlas och dras i långbänk vad ni

slutligen kommer till för slags politik när det gäller statens agerande gentemot kommuner och landsting. Men det är så dags då. Då har ju kommunerna lagt fast sina budgetar, de har spikat sin skattesats, osv.

Låt oss göra tankeexperimentet att någon centerstyrd kommun anser att centerns förslag på 3 miljarder är en rimlig kompromiss, som jag förstår att Rolf Rämgård hyllar. Kommunen lägger sin planering efter den indragningen. Sedan klipper kanske den borgerliga trepartiregeringen till med en indragning enligt folkpartimodell på över 6 miljarder. Då stupar ju fullständigt den planering som kommun- och landstingsmän har gjort med hänsyn till framtiden och den kommunala ekonomin.

Då vill jag fråga de borgerliga företrädarna i den här debatten och i finansutskottet: Vad ger ni för råd till företrädare för kommun och landsting, när de kommer och frågar er på den här punkten? För jag föreställer mig att ni ställs inför frågan: Vilket är det som kommer att gälla av de tre vitt skilda bud som ni har presenterat i Sveriges riksdag?

Det är ju mycket viktigt att de får besked. Här i riksdagen får vi det inte. Här ligger de tre förslagen, och ni kommer så småningom att votera för era tre olika förslag, som i långa långa stycken strider mot varandra.

Det förslag som regeringen har lagt fram om kommunernas ekonomi och som finansutskottets majoritet står bakom innebär klart besked om vad som kommer att gälla. Den stora skillnaden mellan vårt förslag och era är att vårt förslag till indragning är temporärt, och det har ni kritiserat. Ni säger att ni vill ha bestående indragningar, men dessa bestående indragningar uppgår antingen till 4,8 miljarder, 3 miljarder eller 6 miljarder. De här tingen gäller det att klara ut, för jag menar att kommunalmännen har rätt att få den informationen.

Att pengarna enligt vårt förslag skall betalas tillbaka 1988 har ni också kritiserat. Man får ränta på dem, 7 %. Jag medger att räntan är låg i förhållande till vad som i dag gäller i bankvärlden, men jag måste ändå säga att för kommunernas del och för deras möjligheter att planera sin ekonomi måste det vara bättre att få ränta på pengarna och behålla äganderätten till dem, även om räntan är låg och man gör ränteförluster, än att förlora både pengar och ränta.

Sedan kan man inom parentes fråga sig vad som egentligen har tagit åt folkpartiet, som föreslår så häftiga indragningar av kommunernas likviditet. Tidigare har moderaterna varit värst. Nu ser det ut som om folkpartiet skulle ha ett behov av att profilera sig särskilt när det gäller indragningar från kommuner och landsting. Det förefaller litet underligt att detta skall ske just när det gäller skatteutjämningsavgiften. I stället för det förslag som regeringen har framlagt och som utskottsmajoriteten stöder, nämligen en avgift på 14 öre per skattekrona, klipper folkpartiet till med en avgift på 65 öre per skattekrona, vilket ger staten inkomster på 5,3 miljarder på kommunernas bekostnad. Det är en fyrdubbling av denna avgift, vilket tillsammans med andra avgifter medför en bestående indragning på drygt 6 miljarder.

Jag kan försäkra Ingemar Eliasson att det fåtal folkpartistiska förtroende-

män som jag har träffat ute i landet ställer sig mycket frågande till den hårda smäll som kommunerna här utsatts för. De folktopartistiska kommunal- och landstingsmännen frågar: Är det nödvändigt att just folktopartiet skall vara 1,7 miljarder värre än moderaterna när det gäller att dra in likvida medel från kommuner och landsting? Under debatten i dag kanske vi kan få svar från Ingemar Eliasson. Är det nödvändigt för folktopartiet att gentemot moderaterna profilera sig just på denna punkt?

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 29 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Om jag inte är fel underrättad, är detta sista gången Paul Jansson uppträder i riksdagens talarstol. Det var kanske därför som han i dag var ovanligt fridsam. Det kanske även beror på att han, när han nu drar sig tillbaka för att syssla med landstingsfrågor i Skaraborgs län, innerst inne inser att den politik som förordas från moderat och borgerligt håll blir ofrånkomlig. I alla fall saknades i hans anförande de under de gångna månaderna så vanliga rundpallarna och vildsinta anklagelserna mot oss moderater för att vi genom indragningar på det kommunala området är ute efter att skapa social nedrustning och skrota olika välfärdsanordningar av stor betydelse för skilda medborgargrupper, t. ex. färdtjänst och särskola. Jag uppfattar detta såsom ett erkännande av att den polemiken och propagandan har varit oberättigad och byggd på att regeringen avsiktligt har dröjt med att själv presentera sina förslag på detta område.

Vad Paul Jansson och andra socialdemokrater inte kan komma ifrån är den tabell som återfinns i finansutskottets betänkande 29 på s. 14. Där summeras vilka indragningar som skall ske från kommuner och landsting 1986. Bara några få miljoner skiljer socialdemokraternas belopp från moderaternas. De miljonerna går i den riktningen att socialdemokraterna drar in mer.

Paul Jansson försökte ändå göra ett nummer av att de borgerliga partierna ligger på olika nivåer. Han ondgjorde sig över vilken svår planeringssituation som kommunerna hamnar i. Ja, den situationen har blivit besvärlig därför att regeringen har dröjt så länge med att tala om vad den tänker göra. Har kommunerna emellertid baserat sin planering på de moderata förslagen, kommer de i huvudsak rätt, eftersom våra indragningsförslag är lika långtgående som regeringens. Dessutom må jag säga att skulle det bli avvikelser uppåt eller nedåt, är det inte någon stor sak, eftersom det talas om en likviditet på 40 miljarder i kommunerna.

Paul Jansson kommenterade inte det som jag ändå ser som det viktigaste, nämligen avvägningen mellan stat och kommun. Vad det här rör sig om är ju i realiteten ett slags tvångsupplåning från statens sida från kommunerna. Paul Jansson medgav i alla fall att räntan kanske är oförtjänt låg, men han menade att man i dessa tider skulle ha förståelse för detta.

Jag undrar vad man från socialdemokratiskt håll egentligen tror sig vinna på att begagna den här tekniken. Är det så att ni bara är ute efter att dölja den

verkliga innebörden, att ni inte vågar tala om att det blir nödvändigt att spara även på kommunernas verksamhet?

Nr 166

Måndagen den
10 juni 1985

Kommunalekonomiska frågor

Anf. 8 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! Paul Jansson och jag har ju debatterat kommunal ekonomi och kommunala frågor under många år här i kammaren. Och Paul Jansson har en särskild känsla för kommunala frågor, eftersom han ju är kommunalman och nästan dagligen arbetar med frågor som rör den kommunala verksamheten. Detsamma gäller för mig, och vi kan därför sägas ha en ömsesidig erfarenhet. Det blir tråkigt när Paul Jansson inte är kvar i kammaren och vi därför inte kan fortsätta att debattera kommunal ekonomi.

I den debatt vi i dag för om bl. a. den omvända bevisföringen konstaterade Paul Jansson att kommunalmännen nu har stor förståelse för den indragning som sker från regeringens sida. Men varför hade inte ni samma förståelse tidigare, Paul Jansson? Vi föreslog ju i princip samma sak, att vi måste begränsa den kommunala expansionen och minska likviditeten för att komma till rätta med underskott och betalningsbalans. Men då sade ni blankt nej. Det skulle inte alls gå, den svenska välfärden skulle komma att raseras, osv. Men nu kommer ni åter fram till samma slutsats. Man har därför svårt att förstå de olika irrgångarna; varför ni det ena året säger blankt nej, men när ni själva kommer i regeringsställning och ser verkligheten såsom den är använder samma metod.

Paul Jansson sade att jag skulle tilltalas av förslaget i fråga om skillnader i utdebitering, dvs. att man nu tar från de tre kommunerna i Stockholm för att ge till kommuner i landet med hög utdebitering. Men vi – och även jag personligen – tycker att denna princip, att det är skillnaden i utdebitering som skall ligga till grund för vilka som skall få utjämningsbidrag, är fullständigt snedvriden. De kommuner som i dag får bidrag är sådana som Umeå och Borlänge, och båda dessa har ju relativt stort skatteunderlag. Men tack vare att de har en hög utdebitering kommer de ändå att få pengar. Att dessa kommuner har en hög utdebitering beror i hög grad på att de vill öka sin volym. De vill erbjuda tjänster och vill utöka den kommunala verksamheten, både kvantitativt och kvalitativt. Men detta är ju beslut som kommunerna själva har fattat och som de i stor utsträckning själva får stå för. Detta har emellertid ingenting att göra med högre omkostnader på grund av klimatiska förhållanden eller annat som man inte råår för. Det är däri skillnaden mellan oss består, Paul Jansson.

Anf. 9 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Paul Jansson frågar om inte de olika kommunala utdebiteringar som vi för närvarande har upplevs som en orättvisa. Jo, det gör de. Men det sätt som regeringen föreslår för att komma till rätta med denna orättvisa är principvidrigt. Det är skattekraften som behöver utjämnas. Utdebiteringen är inget självklart mått på skattekraften. Det finns inget entydigt samband mellan skattekraft och kommunal utdebitering.

För att ta ett exempel kan nämnas att Norrlandskommunerna Kalix och

Åsele efter skatteutjämning har samma skattekraft, 132 %. Men utdebiteringen i Kalix är 14,50 och i Åsele 19,60. Att utgå från utdebiteringen som regeringens förslag innebär, är fel metod. Det är den vi vänder oss emot. Om man måste göra någonting i avvaktan på utredningens förslag till ändring, kan man använda det nuvarande skatteutjämningsystemet för tillfälliga åtgärder.

Det anmärkningsvärda med regeringens förslag är att det som i februari var en politik för social nedrustning och ökad arbetslöshet i april är god socialdemokratisk politik. Jag tycker att det kanske vore bra, Paul Jansson, med ett erkännande om att ni då hade fel. Ni kan inte ha rätt både i februari och i april.

Det är inte bara möjligt utan nödvändigt att hålla tillbaka den kommunala expansionen om man skall få Sveriges ekonomi på en stabil kurs. Skillnaden ligger i att det socialdemokratiska förslaget är temporärt.

Paul Jansson bekymrar sig mycket för åsiktsskillnaderna på den borgerliga sidan. Men han går förbi det väsentliga, nämligen att vi föreslår en varaktig indragning, medan regeringen föreslår en temporär åtgärd. Det som var felaktigt i februari är riktigt i april. Man ger alltså olika besked. Jag tycker inte att Paul Jansson är rätt man för att tala om ryckighet och bekymmer för kommunalmän, som inte får konkreta och varaktiga besked.

Det här skall vara temporärt, sade man också förra året då man drog in överlikviditeten hos kommunerna. Pengarna skall man få tillbaka vid årsskiftet 1986-1987. Då behövs naturligtvis en ny likviditetsindragning. Vad är det egentligen för mening med den här typen av s.k. temporär åtstramning, Paul Jansson? Vore det inte lika bra att ge besked om att det varaktigt behövs en åtstramning av den kommunala expansionen i stället för att ena året dra in likviditeten för att nästa år betala tillbaka pengarna och samma år göra en ännu större indragning av likviditeten? Så får man fortsätta.

Det är klara och långsiktiga besked kommunerna behöver, inte denna ryckighet!

Anf. 10 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Paul Jansson säger att man gör dessa likviditetsindragningar därför att det annars skulle uppstå en obalans. Kommunerna måste vara med och motverka obalansen i ekonomin, säger man. Men att låta kommunerna ha de medel som de har är ju ingen påspädning. Det är inte fråga om några nya stora satsningar. Det är i stället fråga om att ge kommunerna möjlighet, som vi ser det, att använda de pengar som de har fått över och som är ett resultat av att man från en volymtillväxt på 4-5 % på 1970-talet har anpassat sig till svångremspolitiken och nu har en tillväxt på 0,4 eller 1 %, vilket det nu blir enligt propositionen. Därför har man fått litet medel över. Det är alltså inte någon överlikviditet, utan ett resultat av att man snabbt har försökt anpassa sig till en sämre verklighet.

Om man nu drar in dessa medel, måste kommunerna naturligtvis ytterligare höja sina taxor och avgifter, vilket man redan nu har fått göra i stor

utsträckning. Då måste man ännu en gång skjuta investeringarna på framtiden. Möjligheterna för kommuner och landsting att motverka en väntad högre arbetslöshet i lågkonjunktur försämrats. Socialt viktiga verksamheter blir utsatta för besparingar. Jag vet från min egen praktiska erfarenhet från kommunen att det handlar om kortare öppettider på bibliotek, försämrade bokköp, mindre bemanning, osv. på många socialt viktiga verksamheter. Jag kan inte se att detta skulle vara någonting som skulle överhetta ekonomin.

Jag tror mot bakgrund av hur den kapitalistiska utvecklingen har varit under hela efterkrigstiden att vi går mot en ny lågkonjunktur. Vi vet att klassklyftorna ökar. Är det då en riktig politik att beröva kommunerna deras resurser? Jag skulle gärna vilja veta vad Paul Jansson anser om detta. Tror verkligen Paul Jansson att vi går mot gyllene tider, då kommunerna verkligen inte behöver dessa pengar?

Jag anser inte att man kan jämföra den offentliga sektorn med den privata på det vis som görs. Det finns de som säger att det inom det privata näringslivet finns en enorm överlikviditet – 190 miljarder, har det spekulerats. Det är kapital som söker sig till profitabla verksamheter. Ingen skulle hellre än jag vilja styra dessa pengar till vettiga investeringar. Men att påstå att det skulle vara liknande förhållanden inom kommunerna tycker jag är helt orimligt. Om man skär ned tillräckligt mycket på den kommunala sidan, så att kommunerna inte kan uppfylla sina uppgifter och motsvara folks förväntningar, kommer där att i stället skapas ett utrymme för just detta lediga kapital från den privata sidan. Då kommer vi automatiskt att få den privatisering som socialdemokraterna säger sig vara motståndare till. Jag tycker att Paul Jansson borde utveckla sina tankar litet när det gäller obalansen och vad som kan väntas när det gäller utvecklingen i kommunerna i en kapitalistisk värld.

Anf. 11 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att bemöta Hans Petersson i Hallstahammar. Jag kan säga att jag har vissa sympatier för vpk:s resonemang i detta avseende. Det kan jag gärna medge. Man kan använda kommunernas expansion för att skapa sysselsättning, för att förbättra omvårdnaden, osv. Jag arbetar själv i min verksamhet efter de riktlinjerna och menar att så länge det finns brister i samhället på vårdområdet och på andra områden, skall man ge kommunerna möjlighet att avhjälpa dessa brister och samtidigt skapa sysselsättning. Samtidigt är det också så, att om en sektor expanderar för kraftigt vid ett visst tillfälle och vi har en regering som har det övergripande ansvaret för ekonomin och vill hålla nere inflationen, då har regeringens åtgärder samband med vad som händer inom den kommunala och statliga sektorn. Jag försökte säga inledningsvis att det är viktigt att det råder en samstämmighet om hur man skall hantera dessa ting. Därför måste även kommunalmän i vissa lägen finna sig i att man gör inskränkningar. Men det är ju, som jag har sagt tidigare, fråga om tillfälliga åtgärder som regeringen föreslår.

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

Kommunalekonomiska frågor

Jag har inte precis hört till dem här i riksdagen som har kommit med "rundpallar", men trivs inte Lars Tobisson med det kan jag väl ta till sådana. Det hör dock inte till vanligheten, för jag har efter min förmåga försökt att så långt möjligt föra ett sakligt resonemang i de frågor som vi diskuterar. En sak kan jag väl säga till Lars Tobisson: Jag kommer inte att acceptera ens i min fortsatta verksamhet, om jag nu får några år på mig i Skaraborgs läns landsting, moderaternas systemförändring. Jag vill gärna säga från denna talarstol att moderaterna inte är trovärdiga som landstings- och kommunalpolitiker, eftersom de vill göra så stora ingrepp inom den kommunala sektorn och helst vill privatisera många stora områden, vilket vi är motståndare till. På den punkten kommer jag att göra allt för att bekämpa moderaterna. Jag har sagt i landstinget där hemma att jag kommer att göra allt för att förvaltningsutskottets ordförande inte blir moderat. Det står jag fast vid. Det vore ytterst olyckligt.

Jag har inte fått svar på frågan vad det är för signaler som ni egentligen ger till kommunerna om indragningar. Ni säger i alla era tre motioner att ni förkastar förslaget om den temporära indragning som regeringen vill göra. Det är pengar som skall betalas tillbaka. I stället förordas en permanent indragning av medlen, vilket ger klara signaler till beslutsfattarna.

Här har ni gett tre signaler till beslutsfattarna. Bestäm er nu vilken av dessa tre signaler som gäller!

Anf. 12 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det har varit ett genomgående tema i Paul Janssons inlägg i dag att de borgerliga partierna är splittrade men att man med regeringens förslag vet hur det skall bli ute i kommunerna. Låt mig då först påminna om att regeringsmakten vilar på en minoritet i riksdagen. Den andra delen av regeringsunderlaget, vpk, vill inte ha några indragningar alls från kommunerna. Och klarheten blev inte större av att Paul Jansson i sin replik nu förklarade sig ha sympati för Hans Peterssons i Hallstahammar resonemang.

Om man till detta lägger att socialdemokraterna gör sak av att indragningen är tillfällig och att pengarna skall återbetalas, måste jag säga att de signaler man sänder är synnerligen oklara och, såvitt jag kan begripa, inte kommer att påverka kommunalmännen att agera i den åtstramande riktning som från samhällsekonomisk synpunkt är högst angelägen.

Nu har naturligtvis Paul Jansson ett intresse av att överdriva skillnaderna mellan de borgerliga partierna. Ingemar Eliasson har redan påpekat att det gemensamma är att vi menar att vi måste dra in på den kommunala likviditeten och göra det permanent. Det är påfallande hur stor likheten är mellan moderater och centerpartister, som ju annars brukar anses vara motpoler på detta område. Båda partierna vill spara på specialdestinerade statsbidrag, vi vill öka den kommunala skatteutjämningen, när väl det pågående utredningsarbetet är avslutat. Syftet med detta är att avskaffa detaljreglering och kontroll från statens sida gentemot kommunerna. Men socialdemokraterna – och det tror jag är rätt typiskt – drar sig för dessa åtgärder och hittar på andra provisoriska anordningar just därför att de inte

vill befria kommunerna från statligt förmynderi. Det ligger egentligen i den fråga som Paul Jansson ställde när han undrade hur vi ser på skillnader i kommunal utdebitering. Jag skall svara att det inte är skillnaderna i skattesats som är det avgörande. Det som är ett problem och som vi vill göra någonting åt är skillnader i skattekraft och kostnadsläge mellan olika kommuner, och det kommer vi åt med en förstärkt kommunal skatteutjämning. Men jag kan inte se varför vi skall uppröras över skillnader i kommunal utdebitering mellan kommuner med samma skattekraft. Vi ser det tvärtom som naturligt och riktigt att man i olika kommuner kan välja olika nivå på den kommunala servicen. Vad blir det annars av den kommunala självstyrelsen, Paul Jansson?

Nr 166

Måndagen den
10 juni 1985

Kommunalekonomiska frågor

Anf. 13 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Herr talman! Paul Jansson efterlyser alternativ till regeringspolitiken och påstår att de borgerliga har vitt skilda utgångspunkter, och visst kan det finnas skillnader i tekniken och i volymen på indragningarna. Men vad som är generellt är att vi vill begränsa den kommunala volymtillväxten och göra det på ett sådant sätt att kommunalmän och förtroendevalda vet att nuvarande ökningstakt måste planas ut under åren fram till 1990. Indragningen av medel måste med andra ord bli permanent, så att man inte det ena året drar in och nästa år kanske ökar till det dubbla i volymtillväxt. Det är en omöjlig politik, om vi vill komma till rätta med den ekonomiska verkligheten.

För att bevisa detta har jag roat mig med att se på hur de indragningar slår som socialdemokraterna vill göra temporärt och som vi också föreslagit från de borgerliga partierna. För Stockholms stad innebär socialdemokraternas förslag till likviditetsindragning 330 milj. kr. Centerpartiet vill ta in 556 milj. kr., folkpartiet 624 milj. kr. och moderaterna 624 milj. kr. Det innebär att vi tar in en större del från kommuner med stort skatteunderlag. Ser man sedan på t. ex. Laxå kommun visar det sig att socialdemokraternas förslag innebär en indragning av 3,1 milj. kr., centerns 2,5 milj. kr. och moderaternas 2,9 milj. kr. Undantag utgör folkpartiet, som med sin teknik tar in 4 milj. kr.

Detta bevisar också att socialdemokraterna tar in mindre från storstadsområdena än från de mindre kommunerna. Vi anser att det måste bli en utjämning också regionerna emellan, och därför förstår jag inte metoden med en indragning som blir större från små kommuner när man låter Stockholm som helhet komma lindrigare undan.

Anf. 14 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Paul Jansson frågade om hur folkpartiets förslag till indragning har kommit till, och jag är skyldig honom ett svar på den punkten.

Av budgetpropositionen i januari kunde man läsa ut att överlikviditeten kunde beräknas till ungefär 4 miljarder kronor, och därför föreslog vi att ett belopp av den storleksordningen skulle dras in. Av den reviderade budgetpropositionen kunde man läsa ut att inkomsterna för kommunerna skulle öka med ytterligare 2 miljarder kronor, och eftersom vi inte har gjort en ny bedömning av vad som är en lämplig kommunal expansion, måste alltså

denna överlikviditet också dras in. Konstigare än så är det inte.

Paul Jansson bekymrar sig mycket för skillnaderna på den borgerliga sidan när det gäller metoder. Skillnader i metoder finns och kan fortsätta att diskuteras, men likheten ligger i att vi vill göra denna indragning varaktig.

På motsvarande sätt måste man fråga Paul Jansson: Vad är det som kommer att gälla vid en eventuell fortsatt socialistisk majoritet i kammaren? Paul Jansson hörde ju att den politik som regeringen nu bedriver, när den vill hålla tillbaka den kommunala expansionen, kallas för högerpolitik av vpk.

Den här debatten har gett ett värdefullt besked, nämligen att det i fortsättningen måste vara omöjligt för socialdemokraterna att beskylla dem som vill hålla tillbaka den kommunala expansionen för att önska social nedrustning. Regeringen föreslår nu på våren att den kommunala expansionen skall hållas tillbaka och överlikviditeten skall dras in, det som i februari kallades för social nedrustning och ökning av arbetslöshetsproblemet. Jag hoppas att det sätter sina spår i den socialdemokratiska propagandan och debatten framöver. Det har ju hoats ganska mycket, så fort man velat hålla tillbaka den kommunala expansionen, att det är liktydigt med en social nedrustning. Fortsätter man att hävda det, måste man falla på eget grepp.

Herr talman! Jag vill till slut fråga Paul Jansson igen: Vad är det för mening med att det ena året dra in överlikviditet och lova att nästa år eller två år senare betala tillbaka, och sedan ytterligare dra in överlikviditet, fast med ett ännu större belopp, och ställa ut samma löfte om att det skall återbetalas? Varför inte ge litet mera varaktiga och hållbara besked till kommunernas förtroendevalda?

Anf. 15 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterade Paul Janssons sympati för mitt resonemang, dvs. att man skall använda den offentliga sektorn för att klara ut brister och för att lindra verkningarna av klassamhället. Men så sade han också att med hänsyn till inflationen och till det politiska ekonomiska läget kan kommunerna inte få expandera för kraftigt vid ett visst tillfälle. Då skulle man behöva föra dels en diskussion om inflationens orsaker, dels en diskussion om vilket tillfälle som är det rätta för en kommunal expansion.

När det gäller inflationens orsaker vet vi av nyligen framlagda utredningar att prispolitiken har mycket stor betydelse. Företagen har verkligen passat på att höja sina priser i skuggan av devalveringen, och det har fört med sig att inflationen har drivits upp.

Sedan har vi räntepolitiken, som har sin orsak. Vi har också den stora arbetslösheten, som jag anser vara inflationsdrivande. Samhället betalar ut pengar för människors uppehålle utan att få produktion eller social nytta tillbaka i annan mening än att människorna uppehåller livet – för så kan man ju hårdra begreppet arbetslöshet. Det är en kostnad för ingenting för samhället, och den kostnaden skulle kunna ändras till en kostnad för arbete och social nytta, t. ex. i kommunal regi och landstingsregi.

När det gäller frågan om rätt tillfälle måste man försöka bestämma sig: Går vi mot en lågkonjunktur, eller är vi inne i ett kapitalistiskt uppsving? Jag

tillhör dem som tror att vi går mot en lågkonjunktur. Finansministern tror att det inte blir någon lågkonjunktur alls. Ändå far regeringens företrädare runt i Europa och säger att regeringarna måste enas om en försiktig expansion för att motverka den kris som kommer. Det vore intressant att veta vad Paul Jansson anser.

Anf. 16 PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Det finns kanske anledning att slå fast en sak som är viktig i det här sammanhanget och som gäller det extra skatteutjämningsbidraget, som vi har diskuterat. Förutsättningen, står det i propositionen – och det står vi bakom i finansutskottets majoritet – för att det extra skatteutjämningsbidraget skall utgå är att kommunerna sänker sin skatt till högst 18 kr.

Jag vill fråga Rolf Rämgård: Är inte heller med det förtydligandet den här tanken smakfull för en centerpartistisk kommunpolitiker ute i landet – att man alltså får detta bidrag från staten under förutsättning att man sänker skatten så att den blir högst 18 kr. per skattekrona?

Ingemar Eliasson berättade nu hur folkpartiets förslag om 65 öre per skattekrona i skatteutjämningsavgift hade kommit till, och jag tackar för det beskedet. Men jag vet ändå inte om det utgör svar på den fråga som ängsliga folkpartistiska kommunalmän ställer sig: Varför i Herrans namn måste folkpartiet vara 1,7 miljarder värre i fråga om indragningar än vad moderaterna är? Klara ut varför man från folkpartiets sida måste ta i så väldigt på det här området! Är det nödvändigt att profilera sig i politiken? Det kan det vara för lilla folkpartiet. Men skall det ske just på det här området? Det kunde finnas bättre sätt att välja för att få en egen profil i politiken.

Till samtliga mina debattmotståndare vill jag säga att de tydligen inte har fattat riktigt vad det här är fråga om – vad som är skillnaden mellan vad regeringen gör och vad ni vill göra med den kommunala ekonomin. Ni vill göra bestående indragningar på antingen 3 miljarder, 4,8 miljarder eller över 6 miljarder – pengar som en borgerlig regering skall använda för att minska underskottet i statens budget. Så är det ju. Detta ville ni göra även förra gången när ni var i regeringsställning, men då sade vi också nej till det – och hade redan då alternativet tillfälliga indragningar. Vi är i den kommunala självstyrelsens intressen mycket noga med att hålla reda på vems pengar det är vi hanterar. Vi menar att detta är kommunernas pengar. De skall ha rätt att använda dem i en sämre konjunktur, då de behöver mer medel för sin verksamhet, och då skall de få tillbaka dem 1988. Visserligen blir det en blygsam ränta på 7 %. De gör alltså vissa ränteförluster, det medges. Men pengarna är deras, och de kommer att kunna använda dem. Där har vi ju skillnaden i synsätt i de här avseendena mellan oss och er.

Moderaternas framstötter, som ju kommer igen, om kommunalt skatteuttag osv. är vi också motståndare till. Tidigare har folkpartiet och centern varit det. Jag hoppas att de står fast i det avscendet, för det här är en viktig del i den kommunala demokratin och självstyrelsen.

Talmannen anmälde att Ingemar Eliasson och Rolf Rämgård anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 17 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Dagens kommunalekonomiska debatt har utan tvivel klargjort två saker:

För det första är kommunsektorns finansiella ställning mycket god, och den har stadigt förbättrats de senaste fem åren.

För det andra måste statens bidrag till kommunsektorn oundvikligen skäras ned i år. Det är ju fråga om statens pengar, och staten behöver sina pengar.

Vad som diskuterats i kammaren i dag har i första hand varit sättet att skära ned. Skall man ta från statens transfereringar till kommunerna, eller skall man ta ut en skatt på kommunernas skatteinkomster? Vad som emellertid inte berörts är vad som krävts, inte minst av statsmakterna, för att den oundvikliga kommunala sparprocessen skall skapa så få och så små problem som möjligt för medborgare, kommunalanställda och kommunalpolitiker. I motionerna 1579 och 2344 berörs just den här typen av frågeställningar.

I motion 1579 konstaterar Mona Saint Cyr – om än inte så rakt på sak som jag gör nu – att regeringen och riksdagens majoritet inte ens försöker undvika att fatta inkonsekventa beslut. Å ena sidan är man fullt medveten om att kommunernas finansiella utrymme måste minska och att den kommunala tillväxten måste kraftigt begränsas. Å andra sidan fortsätter man att driva fram en rad beslut som tvingar kommuner och landsting att utöka sin verksamhet. I motionen efterlyses därför utförliga konsekvensbeskrivningar och kostnadsanalyser av de förslag som läggs fram i regeringens propositioner.

Att utskottets majoritet inte kan ställa upp på dessa självklara krav är förvånande. En sådan underdånighet bör inte ens regeringspartiets riksdagsledamöter visa. Utskottet konstaterar att utskottet tidigare "gett uttryck för samma principiella inställning som motionärens" och att utskottet tidigare påpekat "att det är angeläget att statsmakterna i det löpande arbetet klarlägger olika reformers effekt på den kommunala volymutvecklingen och den kommunala ekonomin".

Dess värre har inte regeringen följt finansutskottets förmaningar. I motionen finns en rad exempel. Varför inte då omformulera kraven på regeringen och dess propositioner på det sätt som motionären krävt? Varför inte kräva konsekvensbeskrivningar?

Propositionerna skulle bli bättre. Författarna ute på departementen skulle tvingas att konkret beskriva vad förslagen får för praktiska konsekvenser. Antagligen hade vi fått färre propositioner här i riksdagen, och det hade bara varit bra. Och de propositioner som förelagts riksdagen hade antagligen varit bättre bearbetade, och det hade inte varit till nackdel.

I stället anser utskottsmajoriteten att allt är väl. Man blundar för att kommunerna drabbas av dekret som ger oförutsedda kostnader, när vi behöver hushålla allt bättre. Kort sagt: kommunernas ekonomiska planering

förrycks. Detta är oansvarigt.

Jag ber att få tillstyrka yrkandena i reservation 19.

Kommunernas goda – mycket goda – finansiella utveckling under hela 1980-talet har sent uppmärksammat av allmänhet, av massmedia och inte minst av de socialdemokratiska rikspolitikerna. Man kan med rätta fråga: Hur kommer det sig?

Svaret på denna fråga är ganska självklart. Kommunal- och landstingspolitikerna har från sin synpunkt sett inte haft någon större anledning att upplysa regering och riksdag om de rätta förhållandena. Sannolikt har de i stället haft anledning att dölja dem. Till detta kommer att den kommunala – och landstingskommunala – redovisningen minst av allt är lättillgänglig. Hade detta varit fallet, hade bevakningen av kommunernas bokslut m. m. i exempelvis massmedia varit betydligt intensivare och av mera kvalificerad natur. Antagligen hade då landstingens och kommunernas bokslut, finansiella ställning m. m. bevakats med samma kompetens som nu sker när det gäller börsföretagen på tidningarnas handelssidor.

En del positivt har skett de två senaste åren:

1. Svenska kommunförbundet anordnar för tredje gången tävlan om årets bästa kommunala redovisning. Det är bra. Tävlings och konkurrens stimulerar förhoppningsvis fram bättre och öppnare redovisning.
2. Efter en tillstyrkt riksdagsmotion har Kommunförbundet på regeringens uppdrag bedrivit ett utvecklingsarbete gällande den kommunala redovisningen.

Tyvärr har regeringen i fjol mycket knapphändigt och i år inte alls redovisat hur utredningsarbetet fortskridit. Utredningsarbetet behandlas emellertid i motion 2344. Motionen har av utskottet sänts på remiss till Svenska kommunförbundet.

Vissa principfrågor i samband med remissvaret måste beröras.

1. Kommunförbundet hävdar att den kommunala redovisningen inte behöver regleras i lag. Motivet är att kommunerna inte kan gå i konkurs och att borgenärsintresse alltså inte föreligger.

Till detta kan genmälas att redovisningslagen för företagen i mycket styrs av statens beskattning av företagen. Vissa krav på kommunernas och landstingens redovisning kan verkligen motiveras av medborgarnas berättigade krav på att veta hur kommunernas skattepengar sköts.

Kommunförbundet hävdar vidare att en redovisningslag skulle vara detsamma som detaljreglering och stå i strid med självstyrelsetanken. Exakt samma resonemang skulle kunna användas när det gäller företag. Ingen menar väl ändå att regeringen detaljstyr våra företag.

Lag eller redovisningsreglemente kan vara en smaksak. Vad som är viktigt är att kommunernas redovisning sker på ett öppet, konsekvent och logiskt sätt. För detta behövs regler.

2. Samtidigt som Kommunförbundet inte ville ha regler givna i lag har man utarbetat en rekommendation som man räknar med skall fullföljas till

hundra procent för kommunernas redovisning. Denna kan få ytterligt långtgående styreffekter.

I motion 2344 påpekas att den valda modellen är förknippad med betydande nackdelar, särskilt i ett läge där kommunerna i växande utsträckning kommer att jämföras med motsvarande verksamhet i näringslivet och t. o. m. tvingas att konkurrera med näringslivet.

Därför föreslås i motionen vissa alternativa modifieringar. Motiveringarna är följande:

Den av Kommunförbundet framlagda redovisningsmodellen kräver förändringar av KL:s regler om förmögenhetsskydd, budget, medelsredovisning och fondbildning. Kommunförbundets förslag till ny redovisningsmodell måste därför föreläggas riksdag och regering. Ett nytt redovisningssystem av den allomfattande natur som Kommunförbundet föreslår får långsiktiga konsekvenser. Valet av redovisningsmodell får betydelse för den oundvikliga uppbyggnaden av de kommunala servicemonopolen. Det är viktigt att de kommunanställda får möjlighet att arbeta på samma effektiva sätt som tillämpas ute i näringslivet. En lugn och positiv omstrukturering av den kommunala sektorn förutsätter bl. a. tillgång till ett enkelt och decentraliserat ekonomiskt styrsystem.

Vilka förändringar krävs då? Först och främst krävs att redovisnings- och budgetsystemen hålls åtskilda. Då slipper man svårförståeliga överföringsposter mellan olika redovisningsår. Man bör vidare införa en intäktsida i den kommunala redovisningsmodellen. Det innebär helt enkelt en utveckling av rambudgettekniken som ju nu är allmänt accepterad. Kort sagt: De modifieringar som föreslås i motion 2344 skulle leda fram till "profit centers" även i kommunal verksamhet. Konkurrensen mellan kommunal verksamhet och näringslivet skulle ske på jämnare villkor och, vilket kanske är det allra viktigaste, de anställda inom den kommunala sektorn skulle få betydligt bättre konkurrenskraft. De skulle inte enbart vara hänvisade till att arbeta inom den offentliga sektorn. Deras marknad skulle även utgöras av näringslivet.

Vad jag berört är inte några teoretiska förslag. Förslagen har använts och prövats i Uppsala kommun med gott resultat. Förslagen presenterades för övrigt på Gastro Nord-mässan härförleden i Stockholm för drygt 100 personer sysselsatta inom den kommunala och landstingskommunala storköksverksamheten. Det var just denna typ av ekonomiska styrsystem de kommunanställda ville ha för att konkurrera med näringslivet och för att göra ett bra jobb. De förstod, men utskottet har tyvärr inte förstått. Jag yrkar bifall till reservation 20.

I motion 2344 behandlas också frågan om kommunal revision. Kommuner-na kommer i framtiden att erhålla större ekonomisk självständighet, inte minst beroende på statens dåliga affärer. Där pengarna finns där finns som bekant också makten. Kommunernas ökande självständighet och deras verksamhets stora betydelse för vårt lands ekonomi kräver en modernare kommunal revision. Motion 2344 utmynnar i ett krav på en utredning som

syftar till att effektivisera den kommunala revisionen.

Jag tillstyrker även detta krav i reservation 20.

Anf. 18 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att plädera för Per-Ola Erikssons och min motion 1984/85:1574 och i någon mån för den centerreservation som har nr 16 i det betänkande som vi nu behandlar. Jag har aldrig tidigare tagit kammarens tid i anspråk för en enskild motion, men dels är motionen ur flera synpunkter viktig, dels har vi av någon anledning gott om debattid så här dagen före riksdagsavslutningen.

I motionen drar vi upp riktlinjerna och beskriver konsekvenserna av en total övergång till generella kommunala statsbidrag i stället för nuvarande specialdestinerade bidrag. Vi gör den bedömningen att ett konsekvent och långsiktigt handlande är nödvändigt i denna fråga, om den skall lösas på ett sätt som är till fördel för eller i vart fall acceptabelt för alla berörda parter.

I genomsnitt utgörs en fjärdedel av kommunernas och landstingens intäkter av statsbidrag eller försäkringersättning. De utgår dels till specifika verksamheter i proportion till den aktuella verksamheten, dels som skatteutjämningsbidrag baserade på kommunernas skattekraft, geografiska läge och befolkningsstruktur.

Skatteutjämningsbidragen har i huvudsak fungerat väl utifrån målsättningen att utjämna kommunernas resurser och öka möjligheterna för skattesvaga kommuner att ge en bra service.

De specialdestinerade statsbidragen uppvisar en motsatt effekt. De har blivit något av ett bakvänt regionalpolitiskt stöd. De redan ekonomiskt starka tilldelas extra resurser. Detta beror dels på att de rika kommunerna har haft resurser nog för att svara för sin del av kostnaden för den verksamhetsutbyggnad som varit grunden för ökat statsbidrag, medan de ekonomiskt svaga har tvingats begränsa utbyggnaden och därmed fått mindre bidrag, dels på att reglerna för statsbidrag i hög grad har varit anpassade för de större och befolkningstäta kommunerna.

Det är inte bara rättviseskäl som talar för att de specialdestinerade statsbidragen måste förändras. Det finns också ett trängande behov av att minska statens kostnader. Skall kommunerna ha en ärlig chans att vidmakthålla en god service om statsbidragen minskar eller stagnerar, krävs det en effektivisering av den kommunala verksamheten. Denna måste ske utifrån lokala förutsättningar och utan bindningar genom detaljstyrda statsbidrag.

Det är inte lätt att hitta former för ett generellt statsbidrag som inte ger betydande övergångsproblem. Även om ingreppen i vissa kommuners ekonomi övergångsmässigt blir betydande, bör vi emellertid inte avhålla oss från att försöka få ett på sikt bättre fungerande och rättvisare statsbidragssystem. Målsättningen måste vara enkelhet och att ge kommunerna möjlighet att på så lika villkor som möjligt erbjuda sina invånare en god service.

Skatteutjämningsbidraget, som har fungerat väl, bör förstärkas i samband med en övergång till generella statsbidrag. De specialdestinerade statsbidragen, exkl. investeringsbidragen, bör ersättas med generella statsbidrag

baserade på kommunernas befolkningstal och ålderssammansättning.

Ett generellt statsbidrag kommer att frigöra mycket betydande administrativa resurser såväl lokalt som centralt. Det kommer också att underlätta för kommunerna att erbjuda en likvärdig service.

Det kommunala självstyret kommer att förstärkas. Statens möjligheter att styra via specialdestinerade statsbidrag försvinner. Vi kommer på detta sätt att skapa nya olikheter mellan kommunerna, men dessa kommer att bero på skillnader i lokala förutsättningar och behov samt på kommuninnevånarnas egna värderingar. De lokala politikernas ansvar blir större. De kan inte längre skylla på "farbror staten". Vill man öka servicenivån, krävs effektivare verksamhet eller skattechöjning.

Det generella statsbidraget måste följas upp med en storstädning i de statliga reglerna för kommunal verksamhet. Grundläggande målsättningar måste vara gemensamma för alla, men inom dessa ramar måste kommunerna ha full frihet under väljarnas demokratiska överinseende.

Den ökade friheten bör kommunerna kunna utnyttja till att effektivisera verksamheten. 1983/84 erhöll kommuner och landsting ca 55 miljarder i statsbidrag. Kan kommunerna med stöd av den ökade friheten åstadkomma en årlig effektivisering motsvarande 2 % av totalkostnaden de närmaste fem åren, ger detta under perioden, inräknat minskade kostnadsränder, en total kostnadsförändring på i storleksordningen 100 miljarder.

Om staten får tillgodoräkna sig hälften av denna rationaliseringsvinst, skulle statsbidraget kunna minskas med ca 50 miljarder under en femårsperiod och kommunerna samtidigt ha pengar över för förbättrad service. I princip innebär detta att staten ställer halva det besparingskrav på kommunerna som under de senaste åren har ställts på statliga förvaltningar. Det har varit 2 % per år. Skulle riksdagen välja att kräva hela rationaliseringsvinsten, blir beloppet ca 100 miljarder – första året dock endast 5 miljarder – för att femte året, ränteeffekter inräknade, vara uppe i över 30 miljarder. Självfallet måste kommunerna få garantier för att staten inte gör några andra intäktsindragningar under perioden. Det måste vara intressant för kommuner och landsting med ett kärt femårsavtal i stället för årlig godtycklig brandskattning.

Herr talman! Det är faktiskt mycket intressanta resultat som kan uppnås om de förslag som Per-Ola Eriksson och jag har framfört genomförs.

Jag kan sammanfatta dem så här:

- Ökat kommunalt självstyre och bättre kommunal demokrati.
- Effektivare kommunal verksamhet.
- 50–100 miljarder lägre kostnader för staten under en femårsperiod, men bibehållen kommunal service.
- Fasta spelregler för kapitalströmmarna mellan stat, kommuner och landsting samt mera lika möjligheter för kommunerna att lämna en god service.

Nog måste de här möjligheterna vara en stimulans till ett ärligt och samfällt försök att uppnå dessa mål.

När det gäller den likviditetsindragning som socialdemokraterna föreslår, vill jag gärna säga att det väl knappast finns någon ansvarig kommunalman som inte räknar med att om dessa medel någon gång återbetalas kommer detta ått balanseras genom kraftigt sänkta statsbidrag.

Utskottsmajoriteten är minst sagt avvaktande eller negativ till vårt förslag i avbidan på att skatteutjämningskommittén skall lägga fram sina förslag. I reservation 16 ställer sig centerpartiets representanter i princip bakom vårt förslag, och det är därför foljdriktigt att jag nu yrkar bifall till reservation 16 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om finansutskottets betänkande 35.)

Anf. 19 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 35 om den offentliga sektorns förnyelse.

Den offentliga sektorns förnyelse

Anf. 20 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Den skrivelse om den offentliga sektorns förnyelse som regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av är märklig på många sätt.

För det första är dess tillkomst märklig. Både vice statsministern och civilministern har slagit på stora trumman för en avbyråkratisering och förvandling av den offentliga sektorn, precis som om något stort och epokgörande var på gång. Men, berget födde en råtta.

Efter ett regeringsbeslut den 18 april hade civilministern en presskonferens den 23 april, där den stora nyheten om regeringens program till förnyelse av den offentliga sektorn och begränsning av byråkratin presenterades.

Först 14 dagar senare blev en skrivelse utan egentliga förslag tillgänglig för riksdagen, en skrivelse utan motionsrätt. Dröjsmålet är inte bara osedvanligt långt, utan det är enligt min mening också oförsvarligt. Riksdagen har rätt att få ta del av regeringens förslag när de presenteras, inte långt efteråt.

Gunnar Biörck i Värmdö har i en interpellationsdebatt med statsminister Olof Palme tagit upp problemet med för sent avgivna propositioner och propositioner som presenteras innan de kommit till riksdagens kännedom. Statsministern lovade vid det tillfället att se över handläggningsrutinerna för att undvika att propositioner presenteras innan de nått riksdagen och att publiceringstider skulle hållas. Tydligen har statsministern inte hållit sitt löfte, för det är inte bara den här skrivelsen som är försenad. Det samlade datapolitiska förslag som finansutskottet och riksdagen har beställt av regeringen för att kunna behandla det under innevarande riksmöte kom oss till handa, efter flera utfästelser, först i fredags, när bara två arbetsdagar av riksmötet återstår.

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

Jag ser av föredragningslistan, herr talman, att civilministern skall komma hit i dag. Det skulle säkert uppskattas av kammaren om vi kunde få en godtagbar förklaring till dessa förseningar. Civilministern delar min uppfattning, hoppas jag, att det inte får gå till så här.

För det andra anser de borgerliga representanterna i finansutskottet att de frågor som normalt behandlas i skrivelseform bör gälla processfrågor, kommittéberättelser och redogörelser av olika slag, varför skrivelsen om den offentliga sektorns förnyelse svårligen kan betraktas som en regeringens skrivelse i vanlig mening.

Man kan undra över regeringens motiv att lägga fram förslaget i form av en skrivelse och inte i form av en eller flera propositioner med åtföljande motionsrätt. Men skälet kan vara att det saknas konkreta förslag och att det inte finns någon substans i regeringens arbete med att skapa förenklingar och minska byråkratin. Det talas bara i allmänna ordalag om olika frågeområden såsom privatisering av offentliga tjänster, inflytande frågor, statlig personalpolitik, m. m. I anslutning till detta görs påståenden, ibland långtgående sådana, som i sig kräver en utförlig debatt i riksdagen.

Utöver konkreta förslag saknar jag en analys av de ekonomiska förutsättningarna för den offentliga sektorn, vilket måste vara av avgörande betydelse vid finansutskottets behandling av frågor som rör denna. Varför skulle skrivelsen annars remitteras till just finansutskottet, när så mycket i den i all dess substanslöshet berör flera utskottsområden? Det är väl inte så att finansutskottets socialistiska majoritet eller dess ordförande känner sig speciellt skickade att behandla frågor om den offentliga sektorns förnyelse och därmed känner sitt ansvar?

Nu hade den här skrivelsen trots allt kunnat passera riksdagen utan större väsen och åthävor, om majoriteten hade velat behandla den som andra skrivelser och låtit utskottet föreslå riksdagen att utan eget ställningstagande lägga den till handlingarna. Men så blev icke fallet. Närheten till valet gjorde att majoriteten tvingade fram en skrivning med närmast propagandistiska fraser. Vad sägs om dessa:

"Regeringen har genom skrivelsen gett riksdagen en värdefull och bred information om det arbete som pågår med att förnya den offentliga sektorn.

En väl fungerande och stor offentlig sektor är, enligt utskottet, en avgörande förutsättning för en framgångsrik välfärdspolitik."

Vidare talas om "en välgörande kritisk granskning av vad begreppet privatisering innebär".

Detta kunde vi i den borgerliga oppositionen naturligtvis inte godta, och vi har därför avgivit en reservation till betänkandet, vilken jag yrkar bifall till.

Nu när regeringens skrivelse trots allt debatteras av riksdagen i dag är det på sin plats att göra några randanmärkningar till vad som står i den. På s. 7 står: "Omfördelning av resurser inom den offentliga verksamheten och effektivisering av den offentliga sektorn blir därmed en viktig uppgift bl. a. för att undvika en privatisering av viktiga samhällseliga verksamheter." Här hävdar alltså civilministern i skrivelsen att det är den offentliga sektorns problemlösningar, inte enskilda sådana, som har legitimitet och detta just på

grund av sitt ursprung inom den offentliga sektorn. "Att grunda enskilda skolor, att starta enskilda sjukhem eller ålderdomshem är för Holmberg inte ett uttryck för samhällsanda, enbart för kommersialism", skrev Svenska Dagbladet i en ledare. Jag kan inte annat än instämma.

Låt mig, herr talman, ge ytterligare något exempel på vankelmodet hos författaren till skrivelsen: "Blandsystem mellan kommersiell och offentlig verksamhet har i vissa fall negativa konsekvenser. Det blir ofta svårt att få till stånd en tillräcklig finansiering av det offentliga systemet." Litet längre bort i texten står det: "En kompletterande privat verksamhet kan däremot verka som en stimulans till utveckling och rationalisering." Jag tycker exemplen talar helt och hållet för sig själva.

Jag går så över till en helt annan men minst lika viktig fråga. Det vore intressant om civilministern, som nyligen kommit in i kammaren, kunde kommentera vad som döljer sig bakom följande citat på s. 32 och 33 i skrivelsen:

"Därutöver behöver regeringen använda sig av en mer aktiv utnämningsspolitik vid rekrytering och tillsättning av myndighetschefer. Utbildningen av dessa bör också intensifieras.

En förändring enligt dessa linjer knyter ett klarare politiskt ansvar för verksamhetens inriktning till regeringen. Därigenom stärks den politiska demokratin."

Om man sedan läser vidare på s. 38, får man veta följande: "Enligt min mening bör ett samarbete utvecklas mellan myndigheter och departement som gör ett planerat och i tiden väl avpassat byte på chefsposter inom myndigheter till ett naturligt och av alla förväntat inslag i myndigheternas personalpolitik."

Någon, herr talman, har sagt att tydligare kan det inte sägas eller skrivas. Politisera alla tjänster ner till byråchefsnivå! Är det detta – ett split system efter amerikansk modell – som döljer sig bakom texten? Det vore i så fall ett brott mot en gammal fin svensk ämbetsmannatradition. Här i kammaren finns möjlighet att klarlägga vad som menas. Ett avståndstagande av civilministern från den tolkning jag gjorde vore välgörande.

Herr talman! Låt mig bara till slut konstatera att sällan har så många plattityder och så mycket allmänt prat presenterats i en skrivelse till riksdagen. Det liknar kanske mer en socialistisk valbroschyr, och det är kanske så den skall bedömas. Det är ju snart val.

Dessutom avslöjar den en total brist på kunskap och förståelse för den principiella och grundläggande skillnaden mellan myndighetsutövning å ena sidan och valfrihet och fri konkurrens inom marknadsekonomin å den andra.

Socialdemokraterna tror sig kunna åstadkomma de nödvändiga reformerna genom charmkurser enligt SAS-modell – det är ju modernt – och genom att skapa möjligheter att tillämpa gällande författningar och regler på ett mjukare sätt. Vi moderater vill däremot ha enklare, färre och rakare regler för att underlätta för människorna när det gäller att ta ställning till lagar och förordningar, för när vi riktar kritik mot den offentliga sektorn är det inte de anställda där, de enskilda människorna, vi kritiserar utan själva systemet.

Nr 166

Måndagen den
10 juni 1985

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

När socialdemokraterna nu vill möta den kritiken går de motsatt väg. De vill inte ändra på systemet utan på de anställdas uppträdande, servicevilja och allmänna förståelse. Om jag vore anställd i den offentliga sektorn skulle jag reagera.

Vad som sägs i skrivelsen bekräftar på ett tydligt sätt bärigheten i de frihetsargument och de ekonomiska realiteter som vi framfört för en begränsning och privatisering av delar av den stora tunga, dyra offentliga sektorn i vårt land.

Anf. 21 KARL BOO (c):

Herr talman! Det aktstycke som riksdagen nu har att behandla – den offentliga sektorns förnyelse – måste nog betraktas som ett av regeringens tunnaste dokument under denna valperiod, och det säger kanske inte så litet. När regeringsföreträdare först började tala om att ett program för den offentliga sektorn skulle presenteras lät det väldigt storstilat. Man kan nu konstatera att ambitionerna har sänkts kraftigt under arbetets gång. I själva verket presenterar man inte något förslag till riksdagen som kan behandlas. Man väljer att presentera ett dokument i form av en skrivelse. Detta är synnerligen anmärkningsvärt, efter den storvulna marknadsföring i ord som har förekommit från regeringens sida. Det är inte bara civilministern utan också statsministern och vice statsministern som har gått ut starkt i dessa frågor.

Att välja att lägga fram ett dokument i form av en skrivelse till riksdagen utan förslag till åtgärder bekräftar också att det är ganska litet som man har kunnat åstadkomma i civildepartementet under de gångna tre åren. Ett omfattande arbete hade igångsatts på många betydelsefulla områden vid regeringsskiftet 1982. I stället för att bygga vidare på det arbete som hade påbörjats valde den nya regeringen att sätta i gång med helt nya utredningar. Uppenbarligen har arbetet dragit ut på tiden. Därmed har man blockerat handlingskraften.

Arbetet med att reformera den kommunala verksamheten har exempelvis resulterat i det s. k. frikommunsförsöket. Tyvärr måste man konstatera att några riktiga frikommunsexperiment knappast ännu har startat.

När det gäller att utforma den offentliga sektorn i framtiden är decentraliseringen en ledstjärna för oss i centerpartiet. Decentralisering innebär att beslut skall fattas så nära de enskilda människorna som det över huvud taget är möjligt. De skall känna sig delaktiga i besluten. Den offentliga sektorn upplevde under 1960-talet och i början av 1970-talet en mycket kraftig expansion. I Sverige har vi numera västvärldens kanske största offentliga sektor. Samtidigt som den offentliga sektorn kraftigt har byggts ut har också centraliseringsinriktningen varit påtaglig. När nya aktiviteter har igångsatts, har man ofta valt centralisering och storskaliga lösningar. Det finns många exempel på att centerpartiet ensamt har fått föra kampen mot sådana förslag. Det finns glädjande nog åtskilliga exempel på att centern under årens lopp, icke minst i regeringsställning, har kunnat bryta dessa centraliseringstenden-

ser. Jag tänker då närmast på möjligheten att inrätta lokala beslutande nämnder.

När vi nu skall gå vidare är det viktigt att man i begreppet decentralisering också innefattar tankar på att överföra beslutanderätten direkt till de enskilda människorna. Man bör med andra ord i ökad utsträckning ifrågasätta om politiska beslut verkligen behöver fattas i alla detaljer, om ämnen eller samhällsområden verkligen är av den karaktären att de behöver inneslutas i den beslutsprocess som är på gång eller om vi kan överlåta på människorna att på egen hand träffa avgöranden om sin egen närmiljö och sina egna verksamheter. Låt mig säga att jag tror att vi i Sverige har gått alldeles för långt när det gäller att ta ifrån de enskilda människorna deras egen beslutssfär. Rättvisan och hänsynen till andra människors frihet kan naturligtvis ibland sätta gränser för den enskildes beslutssfär. I vårt land har vi emellertid gått mycket längre än vad som kan anses vara erforderligt för att garantera rättvisa och rättssäkerhet. Enbart önskan hos centrala byråkrater och beslutsfattare om enhetlighet har många gånger fått styra utformningen av reformer. De enskilda människorna har fråntagits både initiativ och beslutanderätt, och därmed även ansvar.

Låt mig också, herr talman, säga några ord om den heta debatten om privatiseringen av den offentliga sektorn. I utskottsbetänkandet hävdar utskottsmajoriteten att en stor offentlig sektor är avgörande för en framgångsrik välfärdspolitik. Det är självklart att en offentlig sektor har en stor betydelse i detta avseende, men det är också fråga om hur själva funktionen, innehållet, kommer till uttryck – något som är mycket avgörande. Framför allt tror jag att motsättningarna mellan offentlig och privat sektor har förstörats åtskilligt i den aktuella debatten. Jag vill också hävda att det inte behöver finnas två alternativ, utan man kan göra kompletteringar och skapa en bättre, samlad lösning.

Samhället – dvs. staten, landstingen och kommunerna – måste alltid ha det övergripande ansvaret för utbildning, hälso- och sjukvård och social trygghet, som är "tungta bitar" i den enskildes välfärd.

Enligt min och centerns mening behöver vi i debatten framöver skilja på det offentliga ansvaret för en verksamhetsgren och själva driften av verksamheten. Entreprenörer och frivilliga krafter bör kunna utnyttjas i ökad utsträckning för att fullgöra uppgifter för vilka det finns ett offentligt ansvar. Här skulle jag gärna se att det kunde komma till stånd bättre former för samarbete mellan enskilda i byar, stadsdelar och kvarter, där man gemensamt tar ansvar för den närmaste omgivningen och dess gestaltning.

Avslutningsvis några ord om den kommunala sektorn. Kommunerna har varit utsatta för en mycket kraftig centralisering under 1970-talet med omfattande kommunsammanläggningar. Många av de centralistiska problemen och stordriftsproblem som vi i dag brottas med härrör just från kommunsammanläggningarna. Framför allt har ett växande avstånd vuxit fram mellan beslutsfattare och de vanliga människorna, och det är ett stort problem för vårt styrelseskick. Många människor upplever i dag inte att våra svenska kommuner är lokala enheter, med vilka de känner närhet och

samhörighet. I stället är kommunerna som vilka centrala, byråkratiska organ som helst. Det måste ges hög prioritet att bryta denna centralisering på den kommunala nivån. Inrättandet av lokala organ är en sådan metod. Men man måste också vara beredd att använda möjligheten att dela kommuner och inrätta nya självständiga kommunala enheter. Vidare bör man inrätta direktvalda lokala organ i kommunerna. Vi i centern kommer att arbeta för båda dessa reformer när det gäller den offentliga sektorns förnyelse på det kommunala området.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen i finansutskottets betänkande 1984/85:35.

Anf. 22 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Detta ärende skulle egentligen inte ha behövt föranleda någon debatt i kammaren. De skrivelser som regeringen avlämnar till riksdagen brukar oftast läggas till handlingarna utan kommentarer. Att detta ärende nu väcker debatt beror dels på att regeringen har valt den ovanliga formen av skrivelse för att presentera sin syn på den offentliga förvaltningen, dels på att finansutskottets majoritet har knutit en del kommentarer till behandlingen av denna skrivelse i sitt betänkande nr 35.

Jag vill understryka att vi från oppositionens sida hade varit tillfreds med att skrivelsen hade lagts till handlingarna utan kommentarer. Då hade den här debatten kunnat undvaras – till förmån för mera seriösa debatter, kopplade till faktiska förslag eller förändringar. Jag vill i sammanhanget också påminna om vad som sades vid remissen av skrivelsen här i kammaren den 8 maj, då kritik riktades dels mot att regeringen har valt att presentera detta som en skrivelse utan motionsrätt för riksdagens ledamöter, dels för att skrivelsen kom till riksdagen först drygt två veckor efter det att den hade presenterats vid en presskonferens. Den kritiken bemöttes inte då, men det finns möjlighet för regeringen att i dag svara på de här kritiska invändningarna.

Debatten om den offentliga sektorns förnyelse har sitt ursprung i den snabba expansion av den offentliga sektorn som ägt rum under de senaste 20–30 åren. Denna expansion var från början ett uttryck för de krav som medborgarna ställde på det offentliga: på utbildning, på barnomsorg, på sjuk- och äldreomsorg och på mycket annat. Samtidigt har denna expansion av den offentliga sektorn gått så långt och så snabbt att den kommit att ta i anspråk en allt större del av våra samlade resurser – i dag går vida mer än hälften av bruttonationalprodukten åt till att täcka statens och kommunernas utgifter mot knappt 30 % vid andra världskrigets slut.

I takt härmed har också den offentliga förvaltningen – byråkratin – vuxit kraftigt. De enskilda medborgarna, som från början såg den offentliga förvaltningen som en sorts trygghetsgaranti inför t. ex. sjukdom och ålderdom, har nu i stigande grad kommit att uppleva förvaltningsmyndigheterna som uttryck för maktmedveten och oförstående överhet. Under våren har det gått en radioserie med rubriken Medborgare mot makthungryga myndigheter. Där har ett flertal uppseendeväckande fall av maktmissbruk mot

enskilda människor redovisats. Det har genomgående handlat om brist på hänsyn till enskilda människor, deras ofullkomligheter och deras oförmåga att förstå alla regler och lagar. Det har rört sig om enskilda människor, som inte haft möjlighet att utnyttja skatteexpertis eller juridisk expertis av annat slag och som därför haft påtagliga svårigheter att hävda sin rätt. Ett reformarbete av den offentliga förvaltningen måste därför inriktas dels på att säkerställa att förvaltningen fungerar som ett lojalt instrument i de styrande och ansvariga politikernas händer, dels på att säkerställa att hänsynen till de enskilda människorna och deras rättigheter stärks.

Med detta som utgångspunkt startade folkpartiregeringen 1978 ett arbete på att eliminera onödiga regleringar och överflödigt byråkrati. Det arbetet resulterade i en proposition till 1979 års riksmöte, där också beslut kunde fattas om ett antal avregleringar. Tyvärr avvisade riksdagen samtidigt en del av folkpartiregeringens förslag, men på vissa punkter gav detta ändå resultat. Lättnaderna i byggnadslovsreglerna med åtföljande byggande av s.k. Friggebodar och inrättande av den särskilda delegationen för företagens uppgiftslämnande, DEFU, var beslut som avsatte praktiska resultat i form av förenklade regleringar. Det är ganska karakteristiskt att regeringen i den nu inlämnade skrivelsen över huvud taget inte omnämner det arbete som påbörjades på detta område 1979. Jag tycker nog att det är en grundläggande svaghet i regeringens skrivelse nr 202 att man inte knyter an till tidigare arbete på att avreglera och begränsa byråkratin. Tidigare arbete avsatte ju också praktiska resultat, medan civilminister Holmbergs ansträngningar hittills mest resulterat i tal och skrivelser. Det är faktiskt så, att Bo Holmberg inte är först i historien med ansträngningar när det gäller att avreglera samhället. Arbetet på att förenkla regelsystemet tog inte sin början med den socialdemokratiska regeringens tillträde 1982.

Jag tycker nog att det är ganska märkligt att civildepartementets arbete under den här mandatperioden i så liten utsträckning kunnat redovisas för riksdagen i normala former, dvs. i form av propositioner som utskotts- och kammarbehandlas. Jag tänker då inte bara på den nu aktuella skrivelsen – som ju är en konstitutionell oformlighet – utan också på de datapropositioner som presenterades i fredags, fyra dagar före riksmötets slut, och även på den aviserade propositionen om statlig personalpolitik, vars tankegångar då och då läcker ut i den allmänna debatten. Statssekreteraren i civildepartementet, som är en studerad karl, kunde väl ha upplyst Bo Holmberg om vad som står i 3:3 § riksdagsordningen, nämligen att propositioner till riksdagen skall avlämnas senast den 31 mars – och inte i juni.

Herr talman! I den nu aktuella skrivelsen förs ett resonemang om behovet av service och valfrihet inom den offentliga sektorn. Jag skall knyta an till detta resonemang, därför att jag tror att möjligheterna att i viss utsträckning lägga ut offentliga uppgifter på privata anordnare eller privata institutioner i hög grad handlar om service och valfrihet. Jag vill emellertid då också inledningsvis säga att jag tror att en viss privatisering kan vara till nytta också för den offentliga sidan. Ett visst mått av konkurrens främjar effektivitet och nytänkande och kan därmed bli till nytta för den offentliga sektorn och för

medborgarna, eller för "brukarna", som man numera uttrycker det i civildepartementet. I den skrivelse som vi nu behandlar tas bl. a. televerket som utgångspunkt för diskussionen om privatisering. Regeringen påpekar att televerket på olika sätt söker höja servicenivån och tillgodose konsumenternas intressen. Det är ganska komiskt att man i det sammanhanget som exempel hänvisar till televerkets planer att under första kvartalet 1985 inrätta någonting som kallas televerkets företagsservice. Skrivelsen från regeringen är ju daterad den 18 april – och alltså inte under första kvartalet. Man fruktar att inte heller civilministern vet vad som faktiskt pågår i televerket. Kommunikationsministern antydde ju för några veckor sedan att han inte hade någon riktig aning om vad televerket höll på med. Och, ärade kammarledamöter, det här är en viktig aspekt på den offentliga sektorn: statsmakterna måste kunna styra sina underordnade verk och myndigheter, speciellt de verk som givits en monopolställning i förhållande till medborgarna. Det kan inte få vara så att generaldirektören eller verksledningen i televerket skall få bestämma telepolitiken och att abonnenterna hos televerket skall vara helt i händerna på televerkets ledning.

Vår grundsyn är att dels bör televerkets myndighetsfunktion skiljas från den rent affärsdrivande verksamheten, exempelvis försäljning av telefoner, abonnentväxlar och modem, dels bör denna affärsdrivande verksamhet drivas i full konkurrens med privata företag. Televerket skall alltså inte ha vare sig förmåner eller nackdelar i förhållande till andra företag i telebranschen. Denna grundläggande frihetsståndpunkt avvisar socialdemokraterna under hänvisning till alla människors rätt till en grundläggande service på teleområdet. Jag tror att detta är ett fundamentalt missförstånd. Servicen blir inte bättre därför att man har ett monopol. Låt oss tänka på den enskilde teleabbonenten som får fel på sin telefon och som av televerket erhåller beskedet, att det kommer att ta minst en vecka att få telefonen reparerad. Han försöker då utnyttja en närbelägen telefonautomat men finner att denna är trasig sedan flera dagar tillbaka.

Vad är det för service och valfrihet som den människan erbjuds därför att vi har ett monopol på teletjänster i Sverige? Varför är monopolet då ett bättre servicealternativ än en konkurrens mellan olika teleföretag av det slag som nu har introducerats i många europeiska länder? Eller hur gynnas abonnenterna på mobiltelefoner av att televerket lyckats köpa upp eller konkurrera ut de privata företag som har funnits på området, för att därefter höja taxorna två till tre gånger? Är det inte i själva verket så, att monopol på den offentliga sektorn leder till mindre valfrihet och sämre service än vad som är fallet om privata alternativ också finns att tillgå?

Hela det resonemang som finns om privatisering och kommersiella alternativ i skrivelsen och som finansutskottets majoritet snuddar vid hänger i luften, tycker jag, om man inte söker besvara frågor av det slag som jag här har redovisat. Det är inte så att en skattefinansierad verksamhet automatiskt ger bättre service än en avgiftsfinansierad verksamhet. Att ha ett personligt intresse av att en verksamhet är framgångsrik är ofta en drivkraft för den anställda att ge en bättre service. Här är naturligtvis den privata sjukvården

ett utmärkt, illustrativt exempel; väntetiderna är kortare, diagnosinformationen är enklare och kostnaderna är lägre inom den privata sjukvården än i den offentliga – det visar inte minst den utredning som Landstingsförbundet har beställt. Man behöver inte, som i skrivelsen, dra långsökta paralleller med Storbritannien för att klara den argumentationen.

Det är alltså så att inskränkningen av privatläkarvården genom den s. k. Dagmarreformen kommer att leda till en mindre kvantitet sjukvård, till sämre sjukvård, till längre väntetider, till onödigt lidande för patienterna. Därför är sjukvården ett bra exempel på värdet av att det finns privata alternativ vid sidan om den helt dominerande offentliga sjukvården. Jag tycker därför att det vore naturligt för politikerna att stödja de privata alternativen i sjukvården och inte försöka stjälpa dem.

Fru talman! Mycket mer skulle kunna sägas i den här debatten. Underlaget i regeringsskrivelsen är väl inte sådant att det i någon högre grad stimulerar till debatt. Men låt mig avslutningsvis säga att det resonemang jag fört är väl förenligt med att man ger uttryck för sin stora uppskattning av det arbete som i dag görs inom stat och kommun till medborgarnas fromma och i enlighet med våra politiska ambitioner. Från vår utgångspunkt sett kan den offentliga och den privata sektorn leva sida vid sida, i öppen konkurrens, med respekt för varandras arbetsinsatser och till nytta för medborgarna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den till betänkandet fogade reservationen.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 23 ARNE GADD (s):

Fru talman! Regeringen har i en skrivelse till riksdagen redogjort för det arbete som för närvarande är i full gång för den offentliga sektorns förnyelse. En rad utredningar är inom kort klara, och olika försöksverksamheter ute i landet syftar till att få fram nya former för statlig och kommunal verksamhet.

Utskottet har i sitt betänkande nr 35 om den offentliga sektorns förnyelse uttryckt sin uppskattning av att regeringen bereder riksdagen tillfälle att i detta avgörande skede ta del av det arbete som pågår.

Vid den s. k. Malmökonferensen den 23–24 januari i år, verksledningskonferensen kallad, tillkännagav regeringen första gången offentligt sina konkreta ambitioner. Såväl statsministern som civil- och justitieministrarna slog där fast att en stark, effektiv och vital offentlig sektor är förutsättningen för att ett modernt välfärdssamhälle skall bestå och utvecklas. Det kan aldrig bli fråga om att sådana centrala områden som sjukvård, utbildning, omsorg om barn och gamla skall lämnas ut till kommersiella och privatiserande krafter. Tjänster på dessa områden skall ställas till medborgarnas förfogande efter deras behov och inte efter deras ekonomiska resurser. I det avseendet har regeringen alltså gjort klart att den inte tänker stödja kraven på ett systemskifte, som i dag allt oftare reses i främst den moderata politiska agitationen.

Det står också klart för alla att en bra samhällsservice måste erbjuda

medborgarna tjänster även inom sjukvårdens, socialvårdens, barnomsorgens och äldreomsorgens områden på nyttjarnas villkor. Det är den som behöver sjukvården, barnomsorgen, äldreomsorgen eller socialvården som på ett avgörande sätt skall kunna utöva sitt inflytande så att servicen svarar mot faktiska behov. Detta kan bara ske om vi får organisatoriska och administrativa förutsättningar att genomföra de politiskt önskvärda besluten.

Flera utredningar och olika försöksprojekt ute i landet utvecklar alltså möjliga alternativa tillvägagångssätt. Riksdagen kommer inom den närmaste tiden att få tillfälle att ta ställning till en rad konkreta förslag från regeringen, alla syftande till att förnya den offentliga sektorn i avsikt att ge större brukarmedverkan och allt bättre individanpassad samhällsservice.

Det är mycket bra att riksdagen bereds tillfälle att redan i reformskedets begynnelse få tillfälle att lämna synpunkter av grundläggande och principiell natur. Därför väcker det förvåning hur sötsura de borgerliga kommentarerna blivit i reservationen, som nu muntligen följts upp i kammardebatten.

I stället för att ta tillfället i akt att vitalt, konstruktivt och kreativt lägga fram sina värderingar och förslag väljer man att påpeka att inga "kostnads-kalkyler" har kommit eller mer preciserade förslag finns i skrivelsen, utan enbart vissa riktlinjer. Man kritiserar i kammardebatten statsrådet Holmberg för att han inte heller när det gäller datapolitiken har löst alla frågor innan riksdagen har tagit ställning till dem. Men var och en gör ju som den vill.

Nog är det konstigt att moderata samlingspartiet inte tar upp handsken och klart deklarerar att man vill privatisera allt från gatuunderhåll och parkförvaltning till barnomsorg och äldreomsorg – för att nu citera ur moderata samlingspartiets motioner och reservationer för någon tid sedan.

Har man blivit rädd för sina egna åsikter? Törs man inte diskutera dem offentligt nu när regeringen valt att göra sina principdeklarationer? Är det måhända så att eftertankens kranka blekhet börjar visa sig efter det att OECD:s internationella studier visat att den privatisering som finns inom sjukvårdens och omsorgens områden ofta nog leder till rena resursslöserier? Det är en stark offentlig sektor som kan garantera en sjukvård, en utbildning samt en vård och omsorg där befintliga resurser används effektivast, har OECD konstaterat. Enligt den brittiska tidskriften Economist karakteriseras det amerikanska sjukvårdssystemet av att "resurser veritabelt bränns bort".

I det här sammanhanget är det märkligt, fru talman, att centerpartiet, som ju skall företräda glesbygdens intressen, även denna gång – i varje fall i reservationen – valt att huka sig bakom moderaterna. De gamla i glesbygderna har alltså bara att invänta den privatiserade moderata omsorgen. Centerpartiet törs tydligen inte försvara en stark offentlig sektor i strid mot moderata samlingspartiet.

Folkpartiet har man ju vant sig vid att inte kunna lita på i de här frågorna.

Det är alltså med stor förväntan som utskottets majoritet ser fram mot den modernisering av den offentliga sektorn som blir ett resultat av den verksamhet regeringen i och med denna skrivelse till riksdagen sätter i gång.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 35.

Anf. 24 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Arne Gadd talade vackert om Malmökonferensen i år och om att sjukvård, utbildning samt vård och omsorg om gamla och unga aldrig får privatiseras. Dessa samhällstjänster skall ske på nyttjarnas villkor, sade han. Det gäller att klara av de organisatoriska och personella förutsättningarna för att det skall ske på ett bra och effektivt sätt. Han påstod vidare att det stod i klar motsatsställning till vad moderata samlingspartiet vill. Det partiet vill ju privatisera allting, sade han.

Vad menar egentligen Arne Gadd? Kan han inte läsa innantill? Han hänvisar till alla våra reservationer och motioner som har behandlats här i riksdagen. I dem talar vi om privatisering, men vi påstår inte att allt skall privatiseras, Arne Gadd. Det får vara rim och reson i vad man säger.

Privatisering leder ingalunda till resursslöseri. Tvärtom kan privata initiativ och alternativ vara till klar fördel, något som Björn Molin på ett utmärkt sätt redogjorde för i sitt inlägg.

Så fort det gäller vård, dvs. de verkligt stora, tunga och dyra sektorerna, avvisar socialdemokraterna tanken på privata, fria alternativ. Men det är ju strängt taget på just de områdena som det borde vara mest angeläget att få frihet att välja, eftersom människornas önskemål om bästa möjliga vård för sig själva och sina barn är långt viktigare än vad de andra, vedertagna områdena är.

Varför får man inte för statsmakterna, inom vissa garanterade ramar, söka den läkare som en människa anser att hon kan få den bästa vården av, eller söka det barndaghem där barnet kanske mår bäst eller den skola vars undervisning står bäst i överensstämmelse med föräldrarnas och barnets önskemål? Enligt Arne Gadd säger socialdemokraterna nej på alla dessa områden. Varför?

Anf. 25 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Finansutskottets ordförande Arne Gadd hänvisar till Malmökonferensen. Jag hade tillfälle att åka till Malmö de där dagarna och hade sällskap med personer som var kallade dit – det var ju väldigt många i administrationen som hade fått kallelse – och de hade vissa förhoppningar.

Jag hade också tillfälle att konferera med några stycken när de åkte hem, kända socialdemokrater t. o. m., och de var synnerligen besvikna över konferensen, för de hade inte fått framföra några synpunkter utan fått ta emot besked från statsministern m. fl. om hur det skulle bli framöver. Jag tror att det vore bra med utbyte mellan dem som har erfarenheter och dem som skall ange inriktningar i så viktiga frågor som den offentliga sektorns förnyelse och framtid.

Arne Gadd säger att vi bör ge brukarna, nyttjarna, större möjlighet att avgöra. Då skall jag ställa en direkt fråga till Arne Gadd: När det gäller det statliga stödet till barnomsorgen, vore det inte en väg att i större utsträckning

ge nyttjarna möjlighet att använda de resurser som staten ställer till förfogande genom att successivt övergå till att förstärka vårdnadsersättning och bygga ut denna? Då får den enskilda familjen verklig frihet att skaffa den barnomsorg den vill. Vi vet också att dessa synpunkter växer fram långt nere i de socialdemokratiska leden, det visar många undersökningar.

Sedan vill jag säga till Arne Gadd samma sak som jag har hävdat tidigare: Från centern menar vi att samhället, dvs. stat, landsting och kommuner, skall ha det övergripande ansvaret för människornas välfärd på viktiga områden, men vi säger att en viss entreprenadutläggning och en viss privatisering inte står i motsatsförhållande till detta utan kan vara värdefulla komplement för att nå större effekt för den enskilde av tillgängliga resurser. Det är ju ändå det politiken syftar till, att den enskilde skall få bättre resurser, bättre omsorg och bättre förutsättningar successivt och framöver.

Anf. 26 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Arne Gadd gick inte närmare in på en diskussion om fördelarna med privata alternativ. Jag kan bara säga att jag håller alldeles med om att man skall eftersträva att ge den service som människor vill ha, alltså att sjukvården skall organiseras med utgångspunkt i patienternas önskemål, att telekommunikationerna skall organiseras med utgångspunkt i teleabonnenternas intresse.

Vad jag försökte visa i mitt anförande var att de sjuka inte tjänar på att vi har ett vårdmonopol, att teleabbonenterna inte tjänar på att vi har ett telemonopol. Om man utgår ifrån det som nu kallas för "brukarnas" intressen, borde slutsatsen bli att man skall släppa in flera alternativ och ha mindre av monopol.

Arne Gadd hänvisade till verksledningskonferensen i januari. Jag har sett ett protokoll därifrån. Min enda reflexion i det sammanhanget är: Om nu dessa förslag kunde redovisas där i januari, varför kunde de inte redovisas i normal tid här i riksdagen?

Arne Gadd sade vidare att riksdagen kommer att få ta ställning till konkreta förslag när det gäller den offentliga sektorns förnyelse och datapolitiken. Han såg fram mot vad som skulle komma i detta avseende. Men, Arne Gadd, det är för sent! Riksmötet och hela denna mandatperiod tar nämligen i praktiken slut i morgon.

Anf. 27 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Men livet för Björn Molin och folkpartiet tar väl inte slut i och med detta val? Ni kan ju komma tillbaka och ta del i arbetet. Jag önskar er all lycka till. Dessutom har ni haft chansen att påverka propositionsarbetet. Det tycker jag att ni borde vara väldigt glada och belåtna över. Ni borde se regeringens handlande såsom ett föredöme. Men, som sagt, lycka till i fortsättningen såsom oppositionsparti även i riksdagen.

Rune Rydén var i sitt inlägg en smula indignerad över att jag hade gjort gällande att moderata samlingspartiet för ett år sedan här i kammaren hävdade i motioner och reservationer att allt kan privatiseras, från gatuun-

derhåll och parkförvaltning till barnomsorg och äldreomsorg. Jag vill uttrycka min uppskattning över regeringen och statsrådet Holmberg, som genom denna offentliga debatt faktiskt har drivit moderaterna litet bakåt. De törs inte längre propagera för den cyniska privatiseringsmodellen i Sveriges riksdag. Det är bra.

Karl Boo ansåg att man utifrån ett övergripande ansvar från samhällets sida mycket väl skulle kunna tänka sig vissa privata aktiviteter. Ja, det är möjligt om man konkretiserar det hela. Men för dagen behöver vi ett försvar för de svagas behov av äldreomsorg och barnomsorg eftersom moderaterna, i varje fall fram till i dag, har stormat som de har gjort för att få – som de kallar det – ett systemskifte till stånd. Där borde centern ta sitt ansvar som representant för de i detta sammanhang relativt svaga grupperna, exempelvis de i glesbygden. Vi socialdemokrater skulle bli djupt besvikna om inte centern gjorde det.

Björn Molin talade om en privatisering av televerket. Jag är övertygad om att televerket kan effektiviseras även med tanke på allmänpolitiska och sociala mål. Men nog är det rätt märkligt att Sverige har världens i särklass billigaste teletjänster trots att vi har ett monopol. Det kanske beror på att staten just när det gäller vissa saker bör ha ett dominerande inflytande.

Anf. 28 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara till Arne Gadd säga att de förslag som framskyntar i denna skrivelse är organisatoriska förslag. Inget av dem berör direkt människorna. Den viktiga biten av vårt samhälle har man glömt. Den enskilde medborgaren Kurt, eller vad man nu vill kalla honom, som på ett ställe inte får varor som han efterfrågar eller den kvalitet och den service som han önskar till det pris som han är villig att betala, kan vända sig till andra för att bli nöjd. Den möjligheten föreligger inte inom den offentliga sektorn. Den sjuke hänvisas till ett visst sjukhus eller viss läkare. Inte minst genom Dagmarreformens genomförande blev valfriheten än mer begränsad och vården ännu sämre. Man tvingas gå till *en* försäkringskassa, *ett* postkontor, *en* byggnadsnämnd, *en* skattemyndighet, *en* passmyndighet osv. Därför, Arne Gadd, eftersträvar vi att det i många fall inom den offentliga sektorn skall finnas ett privatiseringsalternativ.

Anf. 29 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Det är självklart att centern slår vakt om den svage i samhället. Det vore oss fjärran att införa systemförändringar, som skulle leda bort från den idéinriktningen. Statens uppgift är att fördela resurserna rättvist över landet och få ut så mycket som möjligt av de resurser som ställs till förfogande. Jag tror att man kan vinna oerhört mycket mer genom att decentralisera själva användningen av resurserna ut till de mindre områdena och till de enskilda människorna.

Jag vill understryka det som jag hävdade i mitt tidigare inlägg, att det just är ute i byar, i stadsdelar och i kvarter som man kan bygga upp en gemenskap, en gemenskap som för många människor i dag betyder oerhört mycket –

kanske mer än vad man anar. Det är många människor, både i tätorter och i glesbygder, som känner sig övergivna och osäkra. Därför är det mycket angeläget att skapa en gemenskap och att samhällets insatser – det gäller både stat, landsting och kommuner – får en sådan inriktning.

Anf. 30 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Förhoppningsvis tar väl inte livet slut för någon av oss i och med att riksmötet avslutas i morgon.

För folkpartiets del gäller att vi tänker fortsätta det arbete som vi påbörjade 1978/79 i syfte att ta bort onödiga regleringar och höja servicenivån för den enskilde medborgaren när det gäller offentliga tjänster. Detta tänker vi göra på ett sådant sätt att det blir möjligt att fatta konkreta beslut i riksdagen i dessa frågor.

Om jag får avsluta med att säga ungefär detsamma som Arne Gadd sade, blir det väl: Lycka till i opposition!

Anf. 31 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Jag tar åt mig den välvilja som eventuellt fanns i den sista delen av herr Molins inlägg. Tyvärr är jag inte övertygad om att han ens i detta sammanhang kommer att framstå som någon god prognosmakare, men det är en annan sak.

Rune Rydén hävdade hur värdefullt det skulle vara om man hade några alternativ på de områden staten nu har monopol på. Men nog är det väl ändå litet konstigt att Sverige skulle bli bättre om man t.ex. hade mer än ett postverk att välja mellan eller mer än en järnvägsstation att åka till på samma ort. Det hela blir en smula "prilligt" när konkurrensen hyllas på det sättet. Jag är övertygad om att teorin håller när det gäller att sälja grönsaker och potatis. Men när det gäller att ge människor sjukvård eller allmän samhällsservice håller inte teorin ens för moderaterna.

Sedan vill jag uttrycka min uppskattning för vad Karl Boo sade. Jag hoppas att centerns stil i det här sammanhanget skall vara den som blir tongivande till hösten. Då är det mycket möjligt att de moderata attacker mot det sociala välfärdssamhället som vi trots allt har upplevt här i kammaren inte kommer att vinna något gehör alls.

Förste vice talmannen anmälde att Rune Rydén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 32 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Jag ser av talarlistan att jag, eftersom vpk inte har någon reservation till det här ärendet utan bara ett särskilt yttrande, har kommit litet i bakvatten. När regeringen lade fram redogörelsen för vad man tänkte göra och vad man arbetade med såg vi det just som en redogörelse som det inte fanns så mycket mer att säga om. För vårt partis sida sade vi oss att vi tidsnog kommer att kritiskt få granska alla de förslag som kommer fram och göra detta utifrån vår uppfattning om hur den offentliga sektorns förnyelse bör gå

till, inom vilka områden den bör utvecklas osv. Men de borgerliga partiernas företrädare i utskottet passade på att reservera sig, hur man nu kan reservera sig mot en redogörelse. Men detta är nu i alla fall ett faktum. Jag tror att det beror på att man så här i valkampens hetta söker strid om allting som går att strida om och att det är därför man i dag, på mycket lösa grunder, försöker föra en debatt.

Att de borgerliga söker strid om allting är väl för att visa för uppdragsgivare inom näringslivet och SAF att man verkligen för kampen för en privatisering av den offentliga sektorn.

Jag vill i anslutning till den debatt om kommunernas och landstingens ekonomi som nyss fördes, och i vilken jag var förhindrad att föra fram mina synpunkter, säga att min uppfattning är att de borgerliga – främst moderaterna – inte har ett dugg emot att de verksamheter som i dag drivs inom den offentliga sektorn expanderar och utvecklas. Bara de blir föremål för privata profiler är man gärna med och tar en bit av kakan. Men det är just det grundläggande motståndet mot det kollektiva – det gemensamma – ansvaret som man försöker föra en kamp kring. Naturligtvis blir det så när näringslivet flödar över av kapital. Det finns ett överskott på kapital i samhället som söker nya profitabla verksamheter. Då attackeras den offentliga sektorn. Framför allt om man skall diskutera förnyelsen blir det ett utmärkt tillfälle att försöka tala om vilka delar som borde överföras i privat regi. Just inför sådana attacker skulle jag vilja nämna något som är oerhört viktigt när man talar om effektiviteten. Att kritisera effektiviteten är ett mycket listigt och försåtligt sätt att föra debatten om den offentliga sektorn. Det är nämligen lätt att hamna i en fälla när man diskuterar effektiviteten – att man försöker försvara den offentliga sektorn utifrån de regler som gäller i det privata näringslivet när det gäller att få en snabb avkastning av insatta medel, att man skall ha så litet folk som möjligt i verksamheten och att man skall ha så stor produktion som möjligt. Det är mycket viktigt för oss som försvarar den offentliga sektorn och anser att den i fortsättningen kan utvecklas på bästa sätt i kollektiva och gemensamma former att vi passar oss för den debatten, eftersom det inte går att mäta effektivitet inom den offentliga sektorn på samma sätt som i det privata näringslivet. Det är inget som säger att korta behandlingstider och litet folk på ett sjukhus med mycket små kapitalinsatser är särskilt effektivt om det krävs en omfattande eftervård för att patienterna har kvardröjande problem och om man inte får tid med patienterna på ett sådant sätt som man skulle vilja ha.

Om man talar med folk som arbetar inom sjukvården anser de att de har alldeles för litet tid att tala med patienterna, för att komma till rätta med deras personliga problem och andra problem och för att ägna tid åt dem så att de får en riktig omvårdnad.

Samma sak kan gälla på daghem. Det är inte alls säkert att litet personal och mycket barn är särskilt effektivt, även om det vore det med kapitalistiska mått. Det kan tvärtom vara så att man lämnar över mycket av den nödvändiga vuxenkontakten till föräldrarna som, när barnen är oroliga och känner otillfredsställelse, måste ta ledigt och vara hemma med barnen för att

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

barnen inte mår bra och på det sättet belastar den offentliga sektorn. Det är således inte så lätt att diskutera effektiviteten.

Jag tror inte att kritiken mot jättesjukhusen i USA som är privata är mindre än kritiken mot t. ex. Huddinge sjukhus. Jag tror att kritiken är ungefär densamma. Jag tror inte att den privata verksamheten har bättre förutsättningar att göra något annat på detta område. Tvärtom tror jag att den har sämre förutsättningar i det långa loppet.

Man måste diskutera den offentliga sektorn utifrån dess särart. Den är ju till för att delvis lindra verkningarna av ett rått kapitalistiskt samhälle. Den behövs för rättvisan, för livskvaliteten och för fördelningen. Men den måste också inom sig utvecklas på ett sådant sätt att den kan framstå som en sektor med rättvisa där människor har inflytande och där verksamheten har en hög kvalitet.

Jag tror att den offentliga sektorn kan utvecklas oerhört och vara ett föredöme för de privata verksamheterna just genom att utveckla demokratin och medinflytandet, arbetstillfredsställelsen, arbetsglädjen, arbetsresultatet, visa kollektiv styrka och den demokratiska organisationens styrka gentemot den privata maktapparaten. Om man organiserar den offentliga sektorn som en spegelbild av den privata med hierarki, byråkrati, chefer som bestämmer och undersåtar som kilar på minsta vink, då kommer man ingenstans. Då kommer den offentliga sektorn att stelna och bli en avbild av den privata sektorn. När man nu skall förnya den offentliga sektorn tror jag att själva drivkraften, själva möjligheten till utveckling, ligger just i att man gör något helt annat av den offentliga sektorn. Man skulle kunna utveckla den offentliga sektorn på ett sådant sätt vad gäller arbetsliv, arbetstillfredsställelse, resultat och effektivitet med samhällsekonomiska mått att den privata sektorn skulle ställas helt i skamvrån och vara helt passerad. Då fordras det också en mycket genomgripande förändring.

Jag tror inte att de privata alternativen har någonting att erbjuda. De som är mest lämpade att utveckla den offentliga sektorn är de som i dag är anställda där, har erfarenhet av den och kan arbeta med den. Utifrån en grundläggande demokratisk-politisk diskussion och efter beslut här i riksdagen tror jag det finns stora möjligheter att åstadkomma en god offentlig sektor som med lätthet kan försvara sig mot privata angrepp.

Jag skulle vilja skicka med detta med anledning av vårt särskilda yttrande i betänkandet.

Anf. 33 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Låt mig bara säga till Hans Petersson i Hallstahammar: Vi sökte inte strid i den här frågan. Vi var tvärtom beredda att acceptera att skrivelsen lades till handlingarna utan några kommentarer, och då hade det inte blivit någon debatt i frågan.

Jag ville säga detta enbart med anledning av att Hans Petersson påstod att vi hade sökt strid i frågan.

Anf. 34 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Jag bara relaterade min uppfattning från utskottssammanträdena, och den uppfattningen har jag kvar.

Anf. 35 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Efter att ha hört de borgerliga företrädarna känns det angeläget att redovisa regeringens förnyelseprogram i vad gäller den offentliga sektorn.

Det program som har förelagts riksdagen i form av en skrivelse innehåller tre huvudområden. Det ena ställer fram behovet av att förbättra servicen gentemot medborgarna. Det andra tar upp effektivitetsfrågorna, vikten av att kunna förbilliga den offentliga verksamheten. Det tredje handlar om medborgarinflytandet, om demokratifrågorna.

De medel som anges i programmet är bl. a. decentralisering, en delegering och ett större utrymme för personalen, för deras engagemang och mångfald.

Moderaterna och folkpartiet – några steg efteråt – pläderar för privatisering och nedskärningar i den offentliga verksamheten. Var centerpartisterna står vet jag egentligen inte riktigt. De är ganska tysta centralt, men ute på fältet, bland aktiva kommunal- och landstingspolitiker, möter man glädjande nog mottendenser till att ge sig på den offentliga sektorn.

Vi märker också att allt fler människor känner oro inför moderaternas tal om systemskifte. Man undrar om inte den svenska modellen duger. Man undrar vad det är för system som skall sättas i stället för den sociala trygghet som man har vant sig vid.

Mot den bakgrunden känns det angeläget för regeringen att klargöra sin syn på den offentliga sektorn och hur vi vill utveckla och förnya den.

Att grundläggande mänskliga behov som vård, omsorg och utbildning genom den offentliga sektorn ställs utanför den kommersiella marknaden är en grundläggande del i regeringens strävan att skapa trygghet och rättvisa och undanröja sociala skillnader.

När verksamheter organiseras i de demokratiska organens egen regi skapas också möjligheter för medborgarnas delaktighet och medverkan som inte har samma motsvarigheter i marknadsekonomiska modeller.

I ett framtidsperspektiv kan vi också klart se förändringar på arbetsmarknaden som tar sikte på en mer flexibel arbetstid och samtidigt ökade inslag av frivillig samverkan människor emellan.

Vi går alltså från en tid då alltför ensidiga krav riktades mot samhället, och utrymmet för gemenskap och personligt ansvar ökar i motsvarande grad. Möjligheterna att kombinera demokratiskt uppbyggd offentlig verksamhet med frivillig samverkan genom medborgarnas egna insatser är också, enligt min mening, mycket goda.

De krav på förnyelse som regeringen nu tar upp och den självkritik som vi har idkat skall inte ses som ett underkännande av dagens offentliga verksamhet. Rader av internationella jämförelser visar att sjukvård, utbildning och barnomsorg har mycket hög kvalitet i Sverige. Man behöver inte göra särskilt många resor utanför landets gränser för att också se vilken

Nr 166

Måndagen den
10 juni 1985

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

kvalitet som finns inom svensk statsförvaltning och hos de offentligt anställda tjänstemännen.

Jag har läst en nyutkommen bok som bär titeln 1989, med bidrag av förre landshövdingen Per Nyström. Han var under 1940-talet statssekreterare i Gustav Möllers socialdepartement, och han kommenterar moderaternas krav på systemskifte och nedskärningar i den offentliga verksamheten och välfärden så här: "När högerkrafterna idag ger sig på det komplex av föreningsverksamhet och trygghetsskapande åtgärder, som vår demokrati vilar på, så vet de att det är själva kärnan de angriper: De vet att härifrån kommer jämlikhets- och broderskapstankarna."

Hur var då synen på den offentliga förvaltningen, och hur gick resonemangen i riksdagen med utgångspunkt i de idéer Gustav Möller hade, som huvudarkitekt för det kommande välfärdssamhället? Utmaningen för den generationen låg i att förvandla den stat som tidigare i stort sett varit en reglerande överhet till institutioner i folkets tjänst. Gustav Möllers misstro mot den etablerade byråkratin var stark. Han såg risken att de politiska intentionerna hos regering och riksdag skulle förvanskas på vägen till de avgörande platserna i klassrum, på socialkontor och ålderdomshem.

Man kan spåra minst fyra led i Möllers reformpolitik.

Regeringen, inte domstolarna, skulle vara sista instans – i synnerhet för den viktiga sociala lagstiftningen. Lokala, folkligt etablerade organ skulle ha ett direkt inflytande över reformpolitiken. Fackföreningarnas arbetslöshetskassor skulle själva ha hand om den offentliga arbetslöshetsförsäkringen. På motsvarande sätt inrättades försäkringskassorna och de kommunala pensionsnämnderna.

Även för den tidens näringspolitik litade Möller till lokala organ. Särskilda lokala företagarföreningar med en styrelsemajoritet vald av företagen själva fick uppdraget att förvalta statens kreditstöd till företagen.

Ett ytterligare led i Möllers tänkande var att han i de nya reformprogrammen för t.ex. arbetsmarknadspolitik och bostäder gick förbi de gamla ämbetsverken och upprättade nya, för att regering och riksdag skulle få tillräckligt genomslag för sin reformpolitik.

Ett annat led gällde rekryteringen till många nya ämbetsverk, vilket väckte stormar. Möller räknade bort alla traditionella akademiska meriter och satsade i stället på människor som varit genuint intresserade av reformområdets råd.

Risken för att de politiska intentionerna förvanskades skulle minimeras. Möllers recept var att undvika att reformpolitiken drogs in i den etablerade byråkratin.

Efter Gustav Möllers tid har 1950-, 1960- och 1970-talen inneburit en oavbruten period av utbyggnad av den offentliga verksamheten. Samhällets och medborgarnas krav på utbildning, vård och omsorg har varit pådrivande, liksom behovet att i en alltmer komplicerad och sammanvävd samhällsekonomi skapa fungerande förvaltningar till gagn för medborgare och företag samt till skydd för t. ex. natur och miljö.

Men en självkritisk granskning visar nu att denna utveckling också främjat

detaljreglering, centralstyrning på olika nivåer i samhällsorganisationen och en förvaltningsapparat som brister i demokratiskt inflytande och deltagande från medborgarnas sida. Detta överensstämmer inte med de antibyråkratiska ideal som präglade Möllers arbete.

Regeringens förnyelsearbete har i en inledande fas i stor utsträckning gått ut på att i den offentliga förvaltningen, i myndigheter, kommuner och landsting, legalisera självkritik och mobilisera förändringsvilja. Vi har haft många aktiviteter på det temat. En av dem, en mäsä – "Staten i medborgarnas tjänst" – får väl symbolisera vad vi vill åstadkomma med förändringsarbetet.

Den fortsatta utvecklingen av den offentliga verksamheten kommer inte att präglas av stor expansion och utbyggnad. I stort sett är det bara inom barn- och äldreomsorg som det förestår volymutbyggnad.

Av detta måste vi dra den slutsatsen att en betydligt större tonvikt måste läggas på verksamhetens innehåll och kvalitet. En hel del av den offentliga sektorns sätt att fungera måste med andra ord omorienteras från stora volymutbyggnader mot innehålls- och kvalitetsfrågor.

Människors skilda levnadsvillkor och önskemål behöver också bättre tillgodoses av stat, landsting och kommuner. Likställighetsmålet har stor förankring i den svenska folksjälen. Tyvärr har detta mål av alltför många i den offentliga sektorn missuppfattats så att de tror att människor är exakt lika och att de tjänster de ger därför kan utformas efter generella system. Men det är faktiskt så att vi är olika som människor. Om vi skall kunna tillmötesgå kvalitetskrav och skilda behov måste människor behandlas olika, så att vi åstadkommer någorlunda likhet i fråga om resultatet av de av regering, riksdag och kommuner beslutade insatserna. Detta kommer att kräva en hel del av attitydförändringar, men också en hel del nya, lokala styrinstrument för att ge likställighetsmålet denna fördjupade innebörd.

När det gäller formerna för den politiska styrningen i stat, landsting och kommuner kommer samma krav att ställas på förnyelse och förändring som de vi nu riktar mot innehållet i den offentliga verksamheten. Lagar och författningar är viktiga instrument för politisk styrning. Men dessa instrument är överutnyttjade, och på många områden motverkar nya lagar och regler sitt eget syfte i fråga om att förverkliga politiska intentioner. Tjänstemännen på våra försäkringskassor har att beakta sammanlagt 16 000 regeltexter, som är avsedda att med laglighetens exakta linjal garantera likabehandling i alla upptänkliga fall. Resultatet blir att det är omöjligt för den enskilde tjänstemannen att tolka lagens anda och väsentliga avsikter. Liknande arbetssituationer har skapats på andra håll.

Detta har t. ex. lett till att den personal som deltar i den försöksverksamhet som bedrivs vid de s. k. servicemyndigheterna vid sidan av sin tillämpning av regelböckerna tecknar ned i vilka fall de tror att de uttolkat lagens anda i enlighet med regerings- och riksdagsbeslut och i vilka fall de märker att lagens bokstav leder till orimliga negativa konsekvenser. Så långt har vi reglerat i den svenska modellen att vi på detta sätt måste börja söka efter nya instrument för att kunna fullgöra de intentioner som uttalats av regering och riksdag.

Detaljregleringen av offentlig verksamhet hotar att undergräva något av det mest värdefulla vi har i offentlig verksamhet, nämligen att tjänstemännen ges möjlighet att på rätt sätt tolka intentionerna bakom regeringens och riksdagens beslut.

Under senare år har lagstiftarna i större utsträckning övergått till mer allmänt övergripande ramlagar. Men resultatet har ofta blivit att myndigheterna fyller ramen med ett stort antal detaljföreskrifter. Med reservation för att jag inte minns den exakta siffran kan jag nämna att myndigheterna fyller på med tre gånger så många regler och lagar som regering och riksdag beslutat om. Av detta förstår ni vad som blivit följden av att införa ramlagar som i stora drag anger huvudinriktningen.

Den omsorg som vi i den politiska processen lägger ned på det vi kallar "skrivningarna" förenas ofta inte heller med en liknande omsorg för hur besluten skall förverkligas i hållning och arbetssätt hos alla de människor som i sitt dagliga arbete förverkligar politiken.

En lärdom från arbetet med den offentliga sektorns förnyelse är att en sådan process av opinionsbildning, utbildning och metodutveckling för organisationsförändringar är en förutsättning för att nya politiska signaler skall få genomslag.

Ett ytterligare fält för självkritik är de politiska organens oförmåga att i efterhand se efter om de avsedda målen uppnåddes. Ta som exempel den ambition som läggs ned i kommuner och landsting på att göra upp budgetar och motivera ny verksamhet och nya utgifter, och ställ detta mot det relativt kläna resultat som sedan återredovisas när det gäller hur målsättningarna och syftena i verkligheten slog gentemot allmänheten! Det läggs med andra ord ned för mycket energi på att i förhand reglera lösningar och för litet möda på att kontrollera om reformernas mål uppnåts.

När nu kommunindelningsreformerna genomförts och utvärderats, förestår en period av decentraliserat politiskt beslutsfattande i kommunerna. Intressanta försök har inletts med hjälp av en särskild lagstiftning. Det finns anledning för regering och riksdag att när denna försöksverksamhet pågått ytterligare en tid skaffa sig underlag för en intressant diskussion om det är möjligt att ute i kommuner och landsting förlägga en stor del av beslutsfattandet närmare människorna. Genom frikommunsförsöket får också riksdagen ett material för att bedöma den centrala politiska frågan hur mycket regering och riksdag skall lägga fast och hur mycket man kan lägga ut till kommuner och landsting för att få en nödvändig lokal anpassning av välfärdspolitiken.

En förnyelse av den offentliga sektorn förutsätter en klarare ansvarsfördelning mellan politiker och de anställda i den offentliga sektorns alla förvaltningar och arbetsgrenar. Det syns tydligt av det material vi har att det på den punkten finns behov av en klarare gränsdragning.

Politiker skall ange verksamhetsmål; verksamhetens detaljutformning kan läggas på myndigheten själv och i större utsträckning decentraliseras. Detta gäller regeringen i dess förhållande till myndigheter liksom staten i förhållandet till kommunerna, men det gäller också inom kommunerna och inom

myndigheterna, i förhållandet mellan centrala förvaltningar och dem som gör själva jobbet.

Med en friare, mer ansvarig och engagerad yrkesroll för den offentliga sektorns anställda öppnas också nya vägar för medborgarnas inflytande och delaktighet. I stället för att bläddra i instruktionerna eller vänta besked uppifrån får de anställda bättre möjligheter att på eget initiativ och efter eget omdöme inom givna ramar ta till vara synpunkter och önskemål från medborgarna. Det gäller föräldrar i daghemmet eller skolan, den gamle på vårdhemmet eller den sjuke på sjukhem eller sjukhus.

Jag har med det här försökt säga att den offentliga sektorns förnyelse inte är något som vi med raska klubbslag kommer att besluta om här i riksdagen. Det vi nu inlett är en djup och förmodligen långvarig process, där strategiskt viktiga inslag är förändringar som tar sikte på bättre styrning och bättre förankring av välfärdssamhället hos människorna, och vidare att lyfta fram effektivitetsfrågorna, inte minst mot bakgrund av den nuvarande ekonomiska situationen.

För att informera riksdagen om grundläggande synsätt i förändringsarbetet har regeringen avlämnat skrivelsen om den offentliga sektorns förnyelse. Vi har också avlämnat flera viktiga propositioner när det gäller statens personalpolitik, datapolitiken, försök med ny länsförvaltning i Norrbottens län, förslag om enklare regler för kommunalförbund och förslag om närvarorätt – men ej beslutanderätt – för personalföreträdare i kommunala nämnder och styrelser.

Härtill kommer ett stort arbete från verksledningskommitténs sida som innebär, hoppas jag, att riksdagen får ett kvalitativt bra och intressant material och att man får möjlighet att diskutera och ta ställning till relationerna mellan regeringen och statliga förvaltningsmyndigheter. Vidare bedriver stat-kommun-beredningen ett arbete och ger fortlöpande intressanta förslag. Demokratiberedningen har bl. a. i uppgift att se över frågan om en principskiss och att möjliggöra en sådan när det gäller en ny och enklare kommunallagstiftning. Vidare har man att lägga fram förslag till decentralisering av beslut i kommuner. Dessutom skall man finna nya vägar för medborgarnas delaktighet i dessa sammanhang. Utredningen har att med särskild uppmärksamhet studera folkrörelsernas kooperativa möjligheter.

Vid sidan av utredandet har, inom ramen för förnyelseprogrammet, en rad försök inletts. Man samarbetar med kommuner, landsting och myndigheter.

Låt mig för er här i kammaren redovisa att det är oerhört intressant att besöka de myndigheter och kommuner som bedriver sådan här försöksverksamhet. En tjänsteman i regeringskansliet har sagt till mig att när han åkte ut med tidigare statsråd började man med att presentera en förteckning över gnöl. Nu möter man inte enbart gnöl, och man börjar inte med att tala om att man ser tio problem utan att man ser tio möjligheter. Det tycker jag är ett bevis på att en oerhört positiv attitydförändring är på gång hos våra myndigheter, kommuner och landsting. Redan nu finns det alltså åtskilliga exempel på att försöksverksamheten har stimulerat till nya initiativ. Det

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

gäller också andra kommuner och myndigheter än dem som ingår i försöksverksamheten.

Nio kommuner och tre landsting ingår i frikommunsprojektet. Tre kommuner deltar i särskilda serviceprojekt. Vidare har ett sjuttiofem kommuner inlett projekt och försöksverksamheter, avsedda att åstadkomma förändringar inom barnomsorgen. Syftet är att delegera ansvar och beslut till de enskilda människorna på daghemmen och att öka föräldrarnas möjligheter att påverka och delta i arbetet. Ett hundratal projekt med nya former av ökad individuell valfrihet i hemvården prövas. Sju statliga myndigheter ingår i ett särskilt serviceprojekt. Ytterligare drygt 40 myndigheter har på eget initiativ startat liknande projekt.

Jag ser allt detta som ett gott bevis på att regeringens intentioner tas upp på ett konstruktivt sätt, att det finns – vilket är positivt – en vilja till förändring inom svensk offentlig verksamhet.

Socialdemokratin har som regel varit pådrivande i fråga om utvecklingen av den svenska välfärdsmodellen. I stora delar har reformerna kunnat genomföras i enighet – ibland har ett eller flera borgerliga partier senare slutit upp bakom reformerna.

Mått som andel av bruttonationalprodukten har den offentliga sektorn aldrig expanderat snabbare än den gjorde under de sex åren med borgerliga regeringar. Fördelarna av ett gott samförstånd och, för de borgerliga partiernas del, av ansvaret för den expansion som den offentliga sektorn har genomgått borde motivera gemensamma tag i detta arbete. Så är, tyvärr, inte fallet helt igenom. I stället driver moderaterna nu kravet på ett systemskifte och på en privatisering. Bortsett från vad någonting sådant skulle leda till i form av orättvisor och sociala skillnader för debatten därmed in på ett antal olika sidospår.

Den offentliga sektorn har drygt 1,4 miljoner anställda. Jag har inte kunnat uppfatta hur många av dem det är som skulle kunna beröras – eller privatiseras – om moderaterna fick sin vilja igenom. Inte heller vet jag om moderaterna själva har tillgång till några sådana beräkningar. Jag hyser inget större hopp om att moderaterna skall ändra sig på den punkten. Privatiseringsinitiativen kanske passar – om det är så, att det förekommer nyliberala strömningar som inte tar lika hårt på kraven på jämlikhet och rättvisa. Det är själva kärnan som de angriper. De vet att det är härifrån som jämlikhets- och broderskapstankarna kommer, som Per Nyström sade i sin bok.

I samband med det här arbetet har jag – det vill jag gärna säga – också stött på moderata landstings- och kommunalpolitiker som med kunnighet och engagemang, och även med inlevelse i sitt arbete, ställer upp för de kommunala fjärrvärmeverk som man sparar ihop till. Detsamma gäller pengar, som används till att modernisera sjukhus och andra byggnader inom den offentliga verksamheten. Jag beklagar att den linje som jag möter bland moderater i kommuner och landsting inte slår igenom i moderaternas agitation centralt.

Jag vill säga till Karl Boo att jag ute i landet möter allt fler centerpartister som reagerar negativt på moderaternas systemskifte. Jag har hört mycket

litet från Karl Boo på den punkten i dag. Vi vet inte var centerpartiet står. Är centerpartiet på väg att bli profilöst i ytterligare en fråga – systemskifte eller ej i fråga om den svenska modellen.

Jag har träffat centerpartister som skall åka till Landstingsförbundets kongress i Östersund denna vecka. De har analyserat moderaternas förslag om att ersätta den nuvarande ordningen med landstingsfinansierad sjukvård med ett försäkringssystem. Jag kan försäkra Karl Boo att de är djupt oroade över att sådana tankegångar skulle kunna slå igenom i svensk politik. Centerpartiet centralt är emellertid oerhört tyst i dessa frågor.

Moderaterna har i en motion lagt fram ett förslag om att kommunerna skall fråntas stora summor pengar samt att det skall införas ett tillfälligt skattestopp för kommuner och landsting. Inte heller när det gäller denna typ av stora förändringar har jag hört att centerpartiet reagerar. Det är förvånande att centerpartiet centralt inte tar avstånd från sådana här förslag.

Jag har lyssnat på den debatt som har förts här, fru talman. De borgerliga säger att det inte blev mycket av regeringens förnyelsearbete för den offentliga sektorn. Samtidigt kan vi läsa i reservationen till detta betänkande, att eftersom "det enligt utskottets mening är centrala problem, som regeringen tar upp" kan riksdagen inte nu ta ställning till frågan. Det måste vara så, att det antingen tas upp centrala problem i denna skrivelse eller också är skrivelsen helt betydelselös. Eftersom jag förstår att det är insiktsfulla debattörer jag har att göra med, tolkar jag detta så, att de mycket väl inser att det är centrala frågor som regeringen här tar upp, att det är betydande förändringar och förnyelsearbete som regeringen vill åstadkomma. Men valet närmar sig, och då är det taktiskt att säga att det inte blev så mycket av regeringens arbete på denna punkt. Antagligen hade de borgerliga hoppats att få stå ensamma på scenen och säga att svensk socialdemokrati står för byråkrati och inte vill förändra i den offentliga sektorn. Nu möter ni en socialdemokrati som inte kommer att försvara stinsen om tåget går för sent. Det kanske var ett streck i räkningen i den taktiska uppläggningsen av valdebatten när det gäller den offentliga sektorn.

Jag hoppas till sist att vi skall få till stånd ett konstruktivt förnyelsearbete för den svenska offentliga sektorn, därför att stora delar av förslagen till förnyelse trots allt har att göra med instrumenten för politikens genomförande. Det skulle vara en styrka för oss om vi vore överens om instrumenten för genomförandet av politiken.

Anf. 36 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Låt mig först till civilminister Bo Holmberg säga att man i och för sig kan anse att regeringen i denna skrivelse tar upp centrala problem. Men det gör den på ett pratigt och mycket oprecist sätt, som omöjliggör varje definitivt ställningstagande. Det var en av de svårigheter som vi hade när skrivelsen kom oss till handa.

Jag vill än en gång, fru talman, till civilministern rikta de frågor som jag ställde i mitt anförande: Hur var det med handläggningen? Varför fattade regeringen ett beslut den 18 april, anordnade en presskonferens den 23 april

medan skrivelsen till riksdagen var oss till handa först ytterligare 14 dagar senare? Det vore mycket bra med ett svar på den frågan.

Innebär skrivelsen också förslag om privata alternativ, eller tar regeringen efter några rader tillbaka tanken på privata alternativ? Vilket är det som gäller? Kan Bo Holmberg tänka sig att man prövar olika privata alternativ eller kan han det inte? Hur är det med tjänstemännen? Är det, som många kan tolka texten, så att tjänstemännen fr. o. m. byråchef och uppåt skall politiseras? Skall vi gå mot ett amerikanskt system, ett s. k. split system, eller skall vi behålla den gamla fina svenska ämbetsmannatraditionen?

Hur är det med de ekonomiska förutsättningarna? Varför saknas varje form av ekonomisk analys i denna skrivelse?

Varför valde man att lägga fram denna i form av en skrivelse och inte i form av proposition, som oppositionen hade haft möjlighet att väcka motioner till och som vi sedan hade kunnat föra en allmän debatt om här i kammaren?

Låt mig sedan, fru talman, ta upp ytterligare en punkt. Civilministern anknyter till Per Nyström och talar om att moderaterna angriper själva roten till systemet, och det är rätt om man menar att roten till systemet är att det endast är folkrörelserna som skall få föra allmänhetens talan. Varför får inte enskilda individer eller andra föreningar också föra allmänhetens talan eller söka bidrag? Varför får t. ex. inte Nöbbelevs värmesamfällighet ansöka om bidrag; varför måste det bara ske i folkrörelseform? Är socialdemokraterna rädda för att andra alternativ skall växa fram i samhället? Jag tycker det luktar litet grand av monopol. Är socialdemokraterna rädda för att enskilda, självständigt tänkande människor skall ta saken i egna händer? Det får man tydligen inte göra.

Fru talman! Vad gäller lagar och förordningar nämnde civilministern att det är så många som 16 000 på försäkringskassensidan. Då gäller enligt min uppfattning att man skall ha klara och enkla regler. Det har vi eftersträvat från moderat håll. Det kan man inte lösa, som civilministern har antytt, genom att föra anteckningar om hur man tillämpar alla dessa paragrafer och förordningar. Rättssäkerheten måste vara det främsta motivet, och om det talade civilministern dess värre inte alls. Den enskilde har rätt att kräva det lagstiftningen föreskriver, men också att den anställda skall följa lag och rätt. En människa skall inte kunna kräva och inte få mer än en annan människa. Alla skall behandlas lika.

Anf. 37 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Jag blev något förvånad över de frågor som civilministern ställde till mig och centern. Den ena gällde landstingets fortbestånd. I den frågan gick vår partiledare ut när moderaterna lade fram sitt handlingsprogram och gav klart besked om att centern icke kunde vara med och tänka sig en avveckling av landstinget som sjukvårdskommun. Jag har också i mitt anförande tidigare sagt att vi anser det självklart att landstinget skall ha det övergripande ansvaret för hälso- och sjukvården.

Beträffande skattestopp i kommunerna undrar jag: Har inte civilministern uppmärksammat att vi från centern konsekvent har sagt nej till s. k.

skattestopp och att vi under fem år i regeringsställning också hävdade detta?

Jag vill också gärna koppla över till utvecklingen i den offentliga sektorn. Vi från mittenregeringen lade fast principen om att vi skulle vara återhållsamma med de offentliga utgifterna, så att vi skulle få resurser att satsa på sysselsättningsfrämjande åtgärder. Trots allt är den avbalanseringen viktig. Vi måste ha resurser om vi skall bygga ut välfärden för de många människorna.

Jag skulle vilja ställa en fråga direkt till civilministern. Under de sex borgerliga åren växte den kommunala sektorn något mer varje år än regeringen lade fast i finansplanen eller hade i sina intentioner. Men vi ville inte ta till skattestopp, vi ville inte gå den vägen. Vi uttalade däremot fasta inriktningar. Jag vill fråga: Kan civilministern peka på någon detalj inom den offentliga sektorn som var aktuell under dessa sex år och förklara att socialdemokraterna ville gå längre i återhållsamhet än regeringens ambitioner var? Det skulle vara mycket intressant att få ett besked härvidlag.

Jag vill framhålla att självfallet är resurserna avgörande för utvecklingen som sådan.

Civilministern sade att när han kommer ut i landet och träffar centerpartister och andra – det var kanske kommunalmän i allmänhet civilministern syftade på – finner han att, medan man under tidigare regeringar gnölade ute i kommunerna, så tar man nu emot budskapet positivt. Civilministern och jag möter tydligen olika kommunalmän. Vi för vår del hade från regeringens sida positiva överläggningar med kommunalmännen. Nu däremot är många kommunalmän besvikna över att det inte händer någonting, och att inte alla de löften som ställts ut ges konkret tappning.

Jag beklagar, fru talman, att vi inte kan föra en fullständig debatt nu, så att det kan ges besked i de många olika frågorna. Men vi kanske kan fortsätta efter det att talarlistan är genomgången.

Anf. 38 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Det var intressant att lyssna till civilministern, som ju är en sällan sedd gäst här i kammaren. Jag kan instämma i ganska många av de allmänna värderingar som civilministern gav uttryck för: om behovet av en demokratiskt styrd förvaltning med medborgarintresset i centrum, om riskerna med långtgående central reglering och centralstyrning, om behovet av att förnya formerna för styrningen av förvaltningen. Detta är intressant. Jag håller med om att ramlagarna skapar problem, därför att de ger ökat spelrum för särintressen.

Men tyvärr följde inte civilministern upp dessa allmänna talesätt med några konkreta förslag om hur man skall tackla problemen.

Det är därför inte så lätt att svara på frågan, om vi kan ställa upp på förnyelseprogrammet, innan vi har de konkreta förslagen på bordet. Den chansen har vi ju inte fått under detta riksmöte. Det är därför vi varit kritiska mot civilministern när det gäller formfrågan. Varför tog det så lång tid? Varför kom det inte några konkreta förslag? Varför valde ni att redovisa det här i form av en skrivelse och ta en debatt under riksmötets näst sista dag?

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

Mot den bakgrunden är det alltså svårt att ge ett svar på i vilken grad vi från folkpartiets sida kan ställa upp på förnyelsearbetet. Vi har ett förflutet, som man i skrivelsen över huvud taget inte låtsas om, genom att vi under åren 1978–79 arbetade fram ett program för att få bort byråkrati och onödiga regleringar. Detta tycker jag är en viktig slutsats.

Vidare sade civilministern faktiskt, att det i stort sett bara är inom barn- och äldreomsorgen som det finns köer. Jag vet inte om det var en ren felsägning. Men om man inom regeringen tror att det förhåller sig på detta sätt, är väl förklaringen att man icke har införskaffat en central statistik över hur det ligger till med köerna inom sjukvården.

Jag har haft anledning att debattera detta med företrädare för regeringen tidigare – inte med statsrådet Holmberg. Men det här borde regeringen veta. Då kanske man inte hade hanterat den privata sektorn inom sjukvården så oklokt som man gjorde i samband med Dagmarreformen. Jag tycker att civilministern, som borde ha ett öppet sinne, skulle försöka ta reda på hur det är med väntetiderna inom sjukvården. Om man modifierade Dagmarreformen skulle kanske fler människor kunna få läkarvård. Då skulle regeringen inte behöva envisa med att motverka den privata läkarvården.

Anf. 39 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Jag vill bara kort till Karl Boo säga, att jag har hört många företrädare för de borgerliga partierna framhålla att det gäller att se till att man får en annorlunda mix i tillväxten när det gäller privat och offentlig verksamhet – det behövs mer utrymme för investeringar inom industrin. Då vill jag bara för egen del konstatera, att denna mix lyckades de borgerliga inte själva åstadkomma under den period då de var i regeringsställning. Däremot har vi för vår del under den tid vi nu regerat lyckats åstadkomma en sådan mix. Det var detta jag menade när jag tog upp den här problemställningen.

Jag är glad över att Karl Boo svarar konkret på viktiga frågor som gäller den offentliga sektorn, när man uppmanar honom att göra detta, och att han tar avstånd från moderaternas program på flera viktiga punkter. Men det skulle kanske vara litet mer klädsamt för centerpartiet om dess representanter gjorde de markeringarna litet mer spontant och inte satt och tryckte på dem så att man får mer eller mindre tvinga fram dem.

Låt mig sedan ta upp formfrågan, som flera talare – Björn Molin och Rune Rydén – berört. Varför valde regeringen formen av en skrivelse och inte en proposition? Ja, skälet var helt enkelt att vi ville ha mer av utarbetade, beredda och remissbehandlade konkreta förslag om vi skulle lägga fram en proposition. Men samtidigt menade vi att vi hade tillräckligt mycket att säga när det gällde att peka ut brister i den offentliga sektorn och formulera målsättningar för förändringar, peka på lagda propositioner, försök och kommande utredningsförslag för att det skulle vara intressant för riksdagen att få en redovisning och kunna föra en diskussion. Riksdagen har ju haft en arbetsgrupp där man diskuterat hur man skall förnya riksdagens arbetsformer; man vill att riksdagen i större utsträckning skall bli forum för debatt. Av det skälet kan man väl också se positivt på att regeringen prövat den här

formen genom en fyllig skrivning och därmed givit möjlighet till en debatt i viktiga principfrågor. Det tycker jag inte kan vara någonting negativt för riksdagen eller någonting negativt för demokratin. Av skrivningarna i de propositioner som sedan kommer kan man klart se vad det är för avsikter regeringen har på den här punkten.

Jag vill också göra några kommentarer i övrigt. Rune Rydén tog upp chefspolitiken. Det förslag som jag väntar skall komma från verksledningskommittén går ut på att regeringen och riksdagen skall få större möjligheter att styra myndigheterna i viktiga avseenden och att myndigheterna själva i större utsträckning skall kunna få bestämma om den egna inre verksamheten. Detta gäller också tillsättning av tjänster. En del som sker centralt skulle myndigheten själv kunna klara av. Vidare väntar jag förslag från verksledningskommittén också när det gäller chefspolitiken i övrigt och när det gäller formerna för tillsättande av generaldirektörer. Det är, Rune Rydén, ingen avvikelse från svensk praxis.

Jag vill också säga några ord till Björn Molin. Jag använde ordet köer – vad jag menade var att det är två områden som riksdagen uttalat har prioriterat, nämligen barntillsynen och äldreården. Jag är naturligtvis klart medveten om att vi har bristsituationer och köer inom akutvård och annan verksamhet, men det finns inte – vare sig man ser det från verksamhetens synpunkt eller från ekonomisk synpunkt – anledning att tillgodose de behoven genom volymutveckling i sjukhusvården totalt. Dem får man tillgodose genom omprioriteringar inom befintliga ramar. Det kan bli ett hårt jobb för landstingen att klara det, men jag menar att det är fullt möjligt att åstadkomma en sådan förändring.

Anf. 40 RUNE RYDÉN (m) replik:

Fru talman! Vi fick egentligen inte någon riktig förklaring av civilministern till att man valt den här handläggningsordningen. Han sade att man inte hade kommit tillräckligt långt i arbetet för att kunna lägga fram utarbetade, konkreta förslag, men man hade tillräckligt mycket, ansåg han, för att lägga fram en skrivelse.

När man läser den här skrivelsen är det en sak som slår en: Det finns ju inget konkret i den, utan det är ett allmänt prat – allmänt tyckande, om man vill använda det uttrycket. Man kan verkligen fråga sig om det är rimligt att man lägger fram en skrivelse av den här karaktären för riksdagen för att vi skall ta ställning till och behandla den. Den påminner, som jag sade i mitt anförande, om en socialdemokratisk valbroschyr. Och anledningen till att den har kommit fram är antagligen just att det är mycket nära till ett val.

Anf. 41 KARL BOO (c) replik:

Fru talman! Jag vet inte vad civilministern kräver i fråga om spontanitet. När partiordföranden Thorbjörn Fälldin reagerar på ett moderat utkast till handlingsprogram är det väl en spontan handling. När jag i mitt inledningsanförande, utan att ha blivit tillfrågad, redovisar vår ståndpunkt, är det också en spontan handling.

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

Måndagen den
10 juni 1985

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

Självfallet finns det anledning att fundera över många frågor. Civilministern säger att en del propositioner är framlagda och att andra skall framläggas. Jag noterar att några propositioner har framlagts, men det finns ett inslag i dem som jag anser att man bör fundera över. Det har nämligen framkommit mycket av korporativistiska tankegångar i den framtidskiss som socialdemokraterna för till torgs beträffande stora sektorer i samhället. Från rent politisk och parlamentarisk synpunkt finns det kraftiga invändningar att göra mot en sådan inriktning. Vi kan inte och får aldrig gradera rösträtten i det här landet, så att någon utöver vanlig och lika rösträtt i allmänna val på ett särskilt sätt i sitt ämbete och i sin yrkesutövning kan utöva en påverkan som ger intryck av att man har en förstärkt rösträtt. Den typen av samhällsutveckling kommer vi i centern verkligen att vara observanta på.

När det gäller utvärdering av kommundelsnämndernas verksamhet är det oerhört viktigt att fundera över om intentionen i lagen har fullföljts. Eller har den politiska majoriteten skaffat sig möjligheter att öka den centrala styrningen i kommunerna? Det skulle göra mig mycket besviken om den fina lagstiftning som jag ändå bär huvudansvaret för, i praktiken skulle användas på ett helt annat sätt än vad som varit avsikten.

Beträffande frizonspropositionen och dess tillämpning hade det varit bra om det getts möjligheter att arbeta med större frihet i stället för att vid varje tillfälle vara tvungen att fråga regeringen om lov. Även detta är en form av central styrning.

Anf. 42 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Jag kan förstå civilministerns ståndpunkt att man inte kan klara kösituationen inom sjukvården genom en volymökning. Men om man har den uppfattningen är det desto mer oförklarligt att man har slagit till mot de fritidspraktiserande läkarna. Den delen av Dagmarreformen innebär ju ett direkt bortfall av sjukvård. Hittills har lasarettsläkare haft möjlighet att tillgodose en del vårdbehov genom fritidspraktik. Om man således har uppfattningen att det inte går att åstadkomma en volymökning, blir det ett bortfall av sjukvård. Jag hoppas att det blir möjligt att ompröva detta beslut när debattläget är lugnare.

Vi kan instämma i en del allmänna synpunkter i denna skrivelse, men vi efterlyser konkreta förslag i den kommande propositionen. Det är vi tydligen inte ensamma om. Jag skall läsa upp ett litet betyg, som civilministern fick i en tidning i går. Där står: "Civilminister Bo Holmbergs betyg fortsätter att sjunka. Han vill så väl. Men få är de konkreta reformer han genomfört och vaga är de experiment han rekommenderar. Hans språk har också tagit doft av den byråkrati, som han vill bekämpa."

Vad är det för ett illvilligt pressorgan som har skrivit detta? Jo, det är det socialdemokratiska regeringspartiets huvudorgan, tidningen Arbetet. Tyvärr måste jag instämma. Civildepartementets verksamhet under Bo Holmbergs ledning har präglats av god vilja men dålig förmåga.

Fru talman! Om Björn Molin skulle bekväma sig att titta igenom vad som har skett och studera den grund som har lagts, skulle han nog vara litet mera aktsam med orden.

Jag kritiserade inte Birgit Friggebo för att hon fick till "friggeboden", ett sådant där litet tomtbloss, men vi har lärt oss att det går icke att åstadkomma en förnyelse av svensk offentlig sektor genom att göra en enstaka lagändring eller regeländring. Vi har dragit erfarenheter av de borgerliga regeringarnas misstag, och därför vill vi inte göra om dem, utan vi vill lägga fram ett förnyelseprogram där man mera på djupet tittar efter var bristerna finns, diskuterar dem ordentligt och lägger fast målsättningar.

Jag vet mycket väl att det är något av en sjukdom hos oss politiker att vi tycker att det är bekvämare att diskutera organisationsförändringar och medel – 2 miljoner och 5 miljoner – men det är betydligt svårare att ta en diskussion om och lägga fast en målsättning för hur man vill ha det.

Nu är det här en svår fråga, och då får också riksdagsledamöterna, om riksdagen skall behandla den på ett seriöst sätt, ta den som en svår fråga. Vi måste först ordentligt titta på vad det är som brister och lägga fast målsättningarna, sedan kommer organisationsförslag och medel.

Jag tar lätt på den kritik som säger att det har hänt väldigt litet. Man skall inte försöka att inbilla svenska folket inkl. sig själv att man klarar dessa frågor med en enstaka lagändring, för frågorna har icke den karaktären.

Jag fick en fråga av en journalist som påminner om den här debatten. Hon frågade om alla förändringar skulle gälla från den 1 juli 1986 – ungefär som att man skulle kunna pricka in ett visst datum när folk skall bli lyckliga!

Om vi tror att det går att klara detta genom att ändra någon enstaka regel, kommer vi definitivt att misslyckas, och det vill inte regeringen göra.

Rune Rydén sade i sitt första inlägg att programmet inte innehåller någonting. När jag läste upp att det står i reservationen att det är centrala frågor som tas upp, devalverade Rune Rydén sitt första inlägg och sade: Ja visst, det innehåller centrala frågor, men det är ju så mycket prat omkring. Får vi hålla på en omgång till, blir vi tydligen överens om att det innehåller centrala frågor.

Till Karl Boo vill jag säga två saker. Det ena är att Karl Boo får bekväma sig till att argumentera i sak och säga på vilken punkt förnyelseprogrammet skulle innehålla korporativa inslag. Icke på någon punkt handlar programmet om detta.

Om Karl Boo syftar på det förslag som kommer i en proposition om närvarorätt för de anställda, vill jag säga att vi har ordentligt med belägg för – från universitet och gjorda studier – att här handlar det verkligen om att värna om den politiska demokratin men samtidigt också värna om personallens inflytande. Förslaget innefattar närvarorätt men inte förslagsrätt och möjlighet att avge reservation till protokollet; personalen får vara med på MBL-området.

Det som skiljer Karl Boo och mig är kanske att det hos honom finns en benägenhet ibland att tänka bort den offentliga personalen. Men vi tänker

inte bort någon grupp, vi tänker med olika grupper.

Sedan vill jag glädja Karl Boo med att det decentraliseringsarbete som han höll på med under sin tid som kommunminister kan han känna vara i trygga händer. Vi har lyckats med litet råge med det som Karl Boo försökte att åstadkomma när han hade ansvaret.

Anf. 44 KARIN AHRLAND (fp):

Fru talman! Av många på sistone vitt spridda affischer och annonser kan man få det intrycket att den offentliga sektorn skulle vara hotad i hela sin existens. Det är en orimlig tanke. Ingen vill faktiskt lägga ner sjukvård, skolor eller barnstugor. Vi vill ju i verkligheten ha mer, allt ifrån eget rum för alla i det gamla Sverige till skolplikt för alla från sex års ålder. Vi från folkpartiet tycker att det är buskpropaganda, när vissa socialdemokrater debatterar som om den offentliga sektorn skulle vara hotad av de borgerliga partierna. Men också buskpropaganda måste bemötas.

Jag har begärt ordet för att än en gång förklara att också vi i folkpartiet slår vakt om den offentliga sektorn. Vi har en social-liberal ideologi. Det betyder först och främst att vi vill värna om alla som behöver vårt solidariska stöd. För oss är det en självklarhet att samhället har en skyldighet att se till att varje enskild människa som behöver hjälp får den. Det sker ju i Sverige huvudsakligen via den offentliga sektorn, som vi alla bidrar till via skattsedel. Så måste det nog faktiskt vara även i fortsättningen.

Nu har emellertid regeringen i antibyråkratisk nit skrivit ihop sextio sidor om den offentliga sektorns förnyelse. Ambitionen, fru talman, var säkert god, men nog tänker åtminstone jag när jag läser detta på en viss prins av Danmark, nämligen Hamlet, som en gång sade: Ord, ord, ord.

Samtidigt kan jag hålla med om vissa påståenden i regeringens skrivelse, t. ex. att den offentliga sektorn arbetar på andra villkor än den privata och – som det står i samma stycke: "Det betyder att den offentliga sektorn måste utveckla andra och delvis annorlunda metoder för utveckling av arbetsformer, utrustning och organisation. Givetvis bör man dock i detta arbete vara öppen för impulser och erfarenheter från andra sektorer."

Litet senare står det: "Variationsrikedomen i den offentliga sektorn måste öka och effektiviteten ständigt förbättras." Om nu regeringen tänker på det sättet – och så tänker också jag – blir det så mycket svårare att förstå den skräck som samma regering tycks ha för att i verkligheten våga släppa fram ett och annat enskilt initiativ.

När vi i folkpartiet försöker slå vakt, inte bara om den offentliga sektorn utan också om privatläkarna, och motsätter oss Dagmarreformen, eller när vi tycker att det s. k. Pysslinginitiativet var bra, beror det inte på att vi menar att privatisering i sig är eftersträfvansvärd. Vi vet att det inte heller är självklart att alla privata initiativ alltid är bättre och billigare än offentliga. Men vi gör det därför att vi tycker att de tjänster som främst erbjuds medborgarna genom den offentliga sektorn är så oerhört viktiga och därför att vi tror att konkurrens och mångfald stimulerar till nytänkande och till bättre lösningar, både privata och offentliga. Vi tycker, precis som statsrådet, att man måste

"vara öppen för impulser och erfarenheter från andra sektorer". Men vi i folkpartiet tar konsekvensen av den åsikten. Vi menar att de enskilda initiativ som tas när det gäller vård, utbildning och omsorg är värda uppmuntran, inte nya förbud. Vi tror inte att alla sociala tjänster som måste utföras i en välfärdsstat alltid blir bäst om stat, landsting eller kommuner har monopol på dem. Vi tror på enskilda initiativ också på det här området. Det skulle säkert bidra till en förnyelse inom hela vårdsektorn.

Det verkar som om de som i annonser slår vakt om den offentliga sektorn fruktar att de som i dag är anställda där skulle bli arbetslösa bara därför att vi vill tillåta ett eller annat vårdhem eller daghem i enskild regi. Men så är det ju inte.

Vad det handlar om är att några får sin lön från en annan arbetsgivare i stället och om att vårdsektorn skulle kunna tillföras nya impulser genom enskilda människors idéer och uppfinningsrikedom.

Vi vet också alla att arbetsmarknaden i dag är hårt könsuppdelad och att det är kvinnorna som dominerar inom vård, utbildning och omsorg. Från folkpartiets sida skulle vi gärna se fler män i vårdyrken och fler kvinnor inom de tekniska yrkena. Men också vi måste acceptera hur verkligheten ser ut i dag. Kvinnorna har sin kompetens och sin erfarenhet framför allt inom vård- och utbildningsyrkena. Och lika litet som vi vill beröva någon enskild människa vård eller utbildning, lika litet vill vi beröva någon kvinna jobb. Vi vill tvärtom underlätta för fler som gärna själva tar initiativ att skapa nya arbeten. Att tjäna pengar på traditionellt manlig verksamhet är inget fel. De som har en idé om hur bilar, gångjärn, telefoner eller kanoner skall tillverkas är välkomna att pröva sina tankar. Men att en förskolelärare eller en sjuksköterska skulle vilja pröva sina vingar och öppna eget är nästan omöjligt i Sverige. Det är det vi i folkpartiet vill ändra på!

Det finns några tappra som stretar emot strömmen och trots kraftigt motstånd har lyckats förverkliga sina idéer om annorlunda vård, pedagogik eller drift. Deras resultat är goda. Till lägre kostnader än sina offentliga motsvarigheter bedriver de framgångsrika verksamheter med nöjda patienter, nöjda barn och nöjda föräldrar samt inte minst en nöjd och stimulerad personal. Sådant skall vi vara stolta över och uppmuntra, inte uppfatta som ett hot mot den offentliga sektorn. Det är tvärtom någonting som är bra för hela Sverige.

Anf. 45 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! När man hör Karin Ahrland tala allmänt om vad folkpartiet står för blir man inte mycket klokare. Men Karin Ahrland har ju varit hälsovårdsminister, och under den tiden fick hon säkert insikter i hälso- och sjukvården.

Om vi nu skall konkretisera diskussionen om förnyelse och privatisering vill jag fråga Karin Ahrland: Kan Karin Ahrland peka på något land som – i relation till hela befolkningens hälsotillstånd – på ett effektivare och billigare sätt klarar att bedriva hälso- och sjukvård än Sverige? Om Karin Ahrland med stöd av sakunderlag eller av erfarenheter från sin tid som hälsovårdsmi-

nister har sådana uppgifter, skulle det vara intressant att få veta vilket land som är förebild och vad det är för systemförändring Karin Ahrland önskar. Eller är det så, att man inom folkpartiet står på moderaternas sida när det gäller sjukförsäkringen och det förslag som moderaterna lägger fram till Landstingsförbundets kongress? Eller står folkpartiet på centerns sida och avvisar ett sådant ingrepp i hälso- och sjukvården?

Jag har sett att folkpartiledaren har varit ute och rest. Han har varit i Danmark, och där han har upptäckt att det finns någonting som heter plejehjem, där man har sitt eget rum. Under den tid som Karin Ahrland var hälsovårdsminister, eller åtminstone när de borgerliga regeringarna styrde landet, byggdes det sådana sjukhem i Sverige. Det betyder alltså att det åkte landstingspolitiker till Danmark ungefär tio år före Bengt Westerbergs besök. Detta stärker mig i min tro att det händer så mycket i förnyelsearbetet att folkpartiet inte hinner följa med. Folkpartiets ledare hade alltså kunnat bespara sig utgiften att åka till Danmark – han kunde ha rest inom Sverige och sett att det här finns sjukhem där var och en har sitt eget rum och sina egna möbler.

Om vi på ett konkret sätt skall föra den diskussion om viljeinriktning som har efterlysts, får man lov att precisera sig och inte tala så där allmänt som Karin Ahrland nyss gjorde.

Anf. 46 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Bo Holmberg började och slutade med att säga att jag talade mycket allmänt. Jag får kanske påpeka för Bo Holmberg att jag åberopade både Dagmarreformen och Pysslingen. Det är faktiskt saker som jag tror, och hoppas, att Bo Holmberg åtminstone har hört talas om.

Sedan ville Bo Holmberg veta om det fanns något annat land som klarar sjukvården lika effektivt som vi i Sverige. Det är bara att åka till ett annat land vid Östersjön som heter Finland och se hur det är där. Men det är fullständigt ointressant för Bo Holmberg. Bo Holmberg gör i stället precis vad alla andra socialdemokrater gör, nämligen försöker indirekt påstå att jag gör angrepp på landstingen, vilket jag icke gör. Vad jag försöker göra är att tala för de enskilda initiativen som komplement till stat, kommun och landsting. Det är en helt annan sak, Bo Holmberg. Det tror jag att Bo Holmberg är tillräckligt begåvad att begripa.

Jag vet att det byggdes hem med egna rum även under min tid. Men det finns inte tillräckligt ännu. Det är detta vi försöker arbeta för. Om då Bengt Westerberg vill se hur det är i ett annat land tycker jag att varje svensk politiker borde vara tacksam för att någon annan politiker åker utomlands och hämtar impulser från andra länder. Det kan aldrig vara någonting som skadar. Det kan tvärtom bidra till att vi får nya idéer för välfärden i Sverige.

Anf. 47 Civilminister BO HOLMBERG:

Fru talman! Det är intressant att notera här i Sveriges riksdag att Karin Ahrland menar att det är något fel i den svenska modellen för vårt svenska sjukvårdssystem. Men hon har samtidigt inget alternativ att lyfta fram. Detta

är intressant mot bakgrund av att man tycker att det förnyelseprogram som regeringen presenterat är ett klart ställningstagande för offentlig vård och för den offentliga sektorn, alltså ja till den svenska modellen och nej till en systemförändring. När man frågar var folkpartiet står, för en systemförändring eller någonting annat, har man bara allmänt tal att komma med. Folkpartiet måste precisera sig i debatten. Annars kvarstår min bedömning från mitt inledningsanförande, nämligen att folkpartiet åker släptåg efter moderaterna och har ingen egen profil när det gäller synen på den offentliga sektorn och den offentliga vården.

Anf. 48 KARIN AHRLAND (fp) replik:

Fru talman! Bo Holmberg undrar vad jag menar är fel med den svenska modellen. Han säger att jag inte hade något alternativ.

Det värsta felet i den svenska modellen har socialdemokraterna infört för ett år sedan. Det heter Dagmar. Dagmar, fru talman, var en gång känd som en god drottning i Danmark. Den Dagmar som vi numera känner är inte någon god efterträdare till den vårdvänliga kvinna som den historiska Dagmar var. Det är en systemförändring, Bo Holmberg, som vi alltså mycket gärna vill vara utan.

Jag får tydligen upprepa vad jag sade, för det är möjligt att Bo Holmberg inte hörde på i början. Det är ibland svårt att höra allt när man har suttit länge. Det är en orimlig tanke att den offentliga sektorn skulle vara hotad. Det är buskpropaganda att säga att vi vill lägga ner den offentliga sektorn. Tvärtom vill vi slå vakt om den. Nu har jag citerat direkt ur mitt inledningsanförande. I övrigt kan jag rekommendera civilministern att läsa protokollet i morgon.

Anf. 49 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! Jag lyssnade bl. a. till Karin Ahrlands inlägg, och hon kom snabbt in på Hamlet. Det är lätt att göra här i riksdagen, för redan i dagsljus möter man en och annan vålnad. Men man kan också göra det när man läser regeringens skrivelse nr 202 om den offentliga sektorn. Den är onekligen fylld av många ord och få tankar, och då går givetvis också associationerna till Hamlets kända uttalande där Shakespeare säger:

”Upp flyga orden, tanken stilla står,
ord utan tanke aldrig himlen når.”

När man läst regeringens skrivelse kan man säga:

Upp flyga orden, tanken stilla står,
propositioner utan tankar aldrig riksdagen når.

Det får man tacka civilministern för. Detta är alltså inte en proposition utan det är en skrivelse, därför att den är så tom på tankar. Hade den innehållit något konkret hade vi i stället haft en proposition, som här har påpekats ett flertal gånger.

Jag skall inte gå in på innehållet i skrivelsen men väl omslaget. Jag skall strax återkomma till det.

Jag har gjort några reflexioner med hänsyn till de utsökta begreppsglid-

Måndagen den
10 juni 1985

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

ningar som har förekommit i denna debatt liksom i andra tidigare debatter. Arne Gadd, finansutskottets ordförande, sade först att moderaterna vill privatisera allt från parkanläggningar till barnomsorg. Och nästa gång Arne Gadd hade ordet sade han att moderaterna hävdar att allt kan privatiseras av offentlig verksamhet. Det är sådana glidande formuleringar som är mycket förledande, och det är naturligtvis meningen att de skall vara det. Vi har aldrig sagt någotdera. Vi säger att alla verksamheter som sker i offentlig regi kan tänkas förekomma i privat regi, givetvis med undantag av t. ex. försvar – även om det som bekant också var privatiserat förr i världen i form av legoknektar. Domstolsväsendet, utrikesdepartementets verksamhet, rättsväsendet, osv. skall naturligtvis inte privatiseras, men vi säger att när det gäller sådan offentlig verksamhet som mycket väl också kan ske i privat regi, skall man ge möjlighet för privata att gå in. Så får man se hur stor del av denna sektor som privatiseras.

Nu har man gjort ett stort nummer av detta och säger att det är en systemförändring, och det låter förfärligt i svenska folkets öron. Den enda systemförändring svenska folket vill ha är att Systembolaget skall hålla öppet på lördagar – alla andra systemförändringar är man emot.

Civilministern har letat upp ett uttalande av Per Nyström i den nyligen utkomna boken "1989", där Per Nyström analyserat moderaternas program och kommenterar vårt systemskifte genom att vi angriper själva kärnan i den sociala reformpolitiken eller den sociala trygghetsverksamheten. Det är fullständigt nonsens. Men Per Nyström som utpräglad marxist har mycket svårt för klara begrepp, så därför vill jag inte uppehålla mig längre vid det.

Men även civilministern sade att moderaterna driver kravet på systemskifte och privatisering. Det är också en sådan där glidning i begreppen som är helt inadekvat och som aldrig står sig vid en närmare analys. Alldeles oavsett att det är 1,4 miljoner människor anställda i den offentliga sektorn är det ett helt ointressant uttalande.

Vad vi vill ha är alltså även enskild verksamhet inom olika sektorer i samhället där man har offentlig verksamhet. Det går att konkretisera på följande sätt. Regeringens skrivelse nr 202 har titeln Den offentliga sektorns förnyelse, och det vänder jag mig mycket bestämt mot. Fru talman! Det är inte alls fråga om att den offentliga sektorn skall förnyas. Sektor är ett ytbegrepp, som alla vet, och nu gäller det omfattningen av den offentliga verksamheten. Det är den offentliga verksamheten som skall förnyas, och vi har i det sammanhanget två synpunkter i moderata samlingspartiet: Vi vill att den offentliga sektorn skall minska. Samtidigt skall det ske en förnyelse av den offentliga verksamheten genom att man får in privat verksamhet som kan få konkurrera på likvärdiga villkor. Sedan får vi se vilken verksamhet som är effektivast, vilken verksamhet som enskilda medborgare väljer om de har möjlighet till ett fritt val.

Därför har jag slutligen, herr civilminister, inget yrkande men en önskan: När propositionen om detta område till slut kommer, skall den inte heta Den offentliga sektorns förnyelse utan Den offentliga verksamhetens förnyelse.

Fru talman! Värdet med den här skrivelsen är ändå att vi här i kammaren har fått en viss debatt, som jag tycker har varit nog så intressant.

Jag vill gärna så här i slutet av debatten fullfölja ett par redovisningar som jag inte hann med i replikskiftet.

När det gäller frizonskommunerna och landstingen tycker jag att det finns anledning att beakta att det väsentligaste självfallet är att man ser över den statliga myndighetsutveckling som kommer in i bilden för dem.

Jag är däremot – det vill jag säga till civilministern – väldigt tveksam till att man går in och river alltför mycket i den kommunallag som ändå reglerar möjligheterna för bl. a. de mindre partierna att vara med i en beslutsprocess som är nog så viktig i den kommunala parlamentariska situationen.

Därutöver vill jag gärna säga att jag tycker att man när det gäller de ekonomiska ramarna borde få större frihet att regionalt och lokalt använda sina tilldelade resurser. I fråga om den regionala inriktningen hoppas jag att de intentioner som den icke-socialistiska regeringen gav uttryck för med länsanslagen skall kunna utvecklas i betydligt snabbare takt än som har skett de senaste tre åren. I det sammanhanget vill jag gärna återropa vad landshövding Hans Hagnell ofta säger: Ge oss resurserna, och vi skall nyttja dem mycket bättre än när vi får dem med starka statliga styrningar.

Civilministern hänvisar i sitt resonemang till att vi måste ha kvar mycket starka politiska styrningar. Jag kan gärna instämma i att det i framtiden måste vara så, att regeringen styr inriktningen – och inte myndigheterna i så stor utsträckning som de har gjort i en självpåtagen roll under många decennier. Förvaltningsutredningen gav i det avseendet vissa besked, som jag tycker att det finns anledning att verkligen fundera över i ett framtidsperspektiv.

Jag ställde tidigare en fråga till Arne Gadd när det gällde statens insatser för barnomsorgen – om man inte borde ge nyttjarna större möjligheter att bestämma hur de statliga pengarna skall användas än enligt det förslag som socialministern i en senare tappning har förelagt riksdagen och också fått beslut om.

Jag skulle vilja säga, fru talman, om jag får vara djärv nog att göra det, att jag kan instämma i mycket av Bo Holmbergs intentioner, som han i utgångsläget har presenterat. Men jag är självfallet, med det bedömningsperspektiv som jag har, benägen att säga att han i regeringen inte får ut mycket av dem, eftersom det finns doktrinära uppfattningar hos andra regeringsledamöter som hindrar den inriktning som Bo Holmberg ofta förtjänstfullt har uttalat sig för.

Fru talman! När Bo Holmberg hoppas att vi skall pröva förslagen positivt, vill jag gärna säga att vi självfallet skall pröva dem positivt. Vi har från centrens sida, och jag personligen, många gånger sagt att vi skall göra allt vad vi kan för att avreglera och minska tvång och onödig byråkrati. Men jag kanske får sluta mitt inlägg med förhoppningen att vi efter höstens val från centern skall kunna lägga fram riktlinjerna och då få uppleva samma välvilliga tolkning från socialdemokraternas sida.

Måndagen den
10 juni 1985.

*Den offentliga
sektorns förnyelse*

Finansutskottets betänkande 29

Mom. 1 (den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn m. m.)

Först biträdades reservation 3 av Björn Molin med 19 röster mot 18 för reservation 4 av Carl-Henrik Hermansson. 274 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken med 50 röster mot 16 för reservation 3 av Björn Molin. 243 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. med 77 röster mot 52 för reservation 2 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken. 182 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 149 röster mot 77 för reservation 1 av Lars Tobisson m. fl. 84 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (lag om skatteutjämningsavgift)

Utskottets hemställan och motivering utom såvitt avsåg särskilda åtgärder för att minska utdebiteringsskillnader mellan kommuner

Utskottets förslag, som ställdes mot
dels reservation 5 av Lars Tobisson m. fl.,
dels reservation 6 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken,
dels reservation 7 av Björn Molin,
bifölls med acklamation.

Särskilda åtgärder för att minska utdebiteringsskillnader mellan kommuner

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 8 av Björn Molin m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (införandet av en progressiv statskommunal enhetsskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 17 för reservation 9 av Carl-Henrik Hermansson.

Mom. 4 (bemyndigande rörande extra skatteutjämningsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 141 för reservation 10 av Björn Molin m. fl.

Mom. 5 (anslag till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 51 för reservation 12 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken. 56 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av den kommunala företagsbeskattningen)

Först biträdades reservation 14 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken med 51 röster mot 17 för reservation 15 av Carl-Henrik Hermansson. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 13 av Björn Molin m. fl. med 90 röster mot 51 för reservation 14 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken. 168 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Björn Molin m. fl. – genom uppresning.

Mom. 8 (specialdestinerade bidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 50 för reservation 16 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken.

Mom. 9 (uttalande om målsättningen sänkt marginaleffekt i skatte- och bidragssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Rolf Rämgård och Britta Hammarbacken – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (överföring till kommuner av skatteintäkter från alkoholförsäljning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Carl-Henrik Hermansson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (kostnadsanalyser av förslag i propositioner som medför kommunala kostnadsökningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (ny kommunal redovisningsmodell m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 35

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 140 för reservationen av Björn Molin m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

5 § Vissa ersättningar till kyrkofonden

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1984/85:23 om vissa ersättningar till kyrkofonden (prop. 1984/85:150 delvis).

Anf. 51 KARL BOO (c):

Fru talman! Under den senaste riksdagsperioden har regeringen och riksdagen frånhänt svenska kyrkan stora ekonomiska resurser. Det började med en avveckling av det statsbidrag som utgick till kyrkofonden för stöd till

Nr 166

**Måndagen den
10 juni 1985**

*Vissa ersättningar
till kyrkofonden*

en kyrklig skatteutjämning på 88 milj. kr. Det var i sig ett hårt slag för finansieringsplanen för svenska kyrkan. Enligt denna plan skall svenska kyrkan kunna bidra med skatteutjämningsresurser till de inkomstsvaga kyrkliga kommunerna, alltså de små församlingarna. Fr. o. m. förra året har neddragningen fortsatt, i och med att man gjorde om uttaget av skatt från juridiska personer. Staten är nu ensam skattedragare när det gäller juridiska personers inkomster. Tidigare fick svenska kyrkan 50 % kompensation. Man beräknade att inkomstbortfallet för svenska kyrkan i 1982 års taxering var 170 milj. kr. Riksdagen beviljade endast hälften av det beloppet, nämligen 85 milj. kr., som skulle användas dels som utfyllnad i fråga om de svåraste inkomstbortfallen i de församlingar som hade stora inkomster från juridiska personer, dels som en skatteutjämning – över kyrkofonden – för svaga församlingar. Nu föreslår regeringen, märkligt nog, i propositionen i fråga en ytterligare minskning av den mycket blygsamma 50-procentiga kompensationen med 14 %, nämligen med 12 milj. kr. I propositionen säger man att det sker med hänsyn tagen till att det är den förändring som den kommunala sektorn som sådan har fått uppleva i form av neddragningen.

Först och främst måste man göra klart för sig att det var en väsentlig skillnad på förslagen i utgångsläget förra året. Man hade inte gjort någon jämförelse när man drog ned kompensationen till svenska kyrkan med 50 % – från 170 milj. kr. till 85 milj. kr. Utifrån det – låt mig säga – mycket felaktiga utgångsläget föreslår man nu en ytterligare neddragning med 14 %, alltså med 12 milj. kr. Det är brutala förändringar som görs gentemot svenska kyrkan.

Tidigare beräknades statsbidragen till de frikyrkliga församlingarna på basis av statens bidrag till svenska kyrkan. Det fördes på den tiden en diskussion inom Frikyrkorådet om det skulle vara 8 eller 10 %. Skulle vi göra samma bedömning i dag skulle det innebära en förfärande neddragning av bidragen till de fria kyrkliga samfunden. Det kan vi inte göra – det gjordes icke heller under den borgerliga regeringstiden. Vi säger i centerpartiet att dessa samfund behöver ett ordentligt statligt stöd, både till verksamhet och till lokaler. Jag ville bara notera denna jämförelse som intressant i den diskussion vi nu har.

Vi måste vara medvetna om att kyrkomötet tre år i rad har vädjat till riksdagen att bevilja 88 miljoner i fullständig kompensation för inkomstbortfallet till följd av förändringen beträffande sloandet av beskattningen av juridiska personer. Låt mig vara djärv och säga att det är litet omoraliskt att de övriga partierna, trots att deras representanter i kyrkomötet tre år i rad har rekommenderat och vädjat till staten att ge dessa bidrag, ändå vinkar med kalla handen när frågan är aktuell för avgörande. Det är nödvändigt att dessa partier – samtliga utom centern – funderar över hur de på detta sätt kan förändra sin attityd från kyrkomötet och företräda en annan i riksdagen.

I centern följer vi upp intentionerna från kyrkomötet och föreslår att riksdagen nu skall bevilja svenska kyrkan 176 851 000 kr.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen i kulturutskottets betänkande 23.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 52 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! I kulturutskottets betänkande nr 23 behandlas förslaget i kompletteringspropositionen om vissa ersättningar till kyrkofonden. Därtill behandlas också en centerpartimotion, som Karl Boo här har redogjort för.

Anslaget till kyrkofonden är avsett att täcka såväl det nuvarande anslaget, med samma beteckning, som anslaget Bidrag till kyrkomötet. Riksdagen beslutade vid 1982/83 års riksmöte att kostnaderna för kyrkomötet senare skulle betalas ur kyrkofonden. Förslaget har godkänts av kyrkomötet, varför det nu aktuella anslaget bör räknas upp med 50 000 kr.

Utskottet har också tagit ställning till frågan om ersättning till kyrkofonden för uteblivna inkomster till följd av avskaffandet av den kommunala beskattningen av juridiska personer. Förslaget är att samma regler skall gälla som för kommunerna, vars bidrag för 1986 riksdagen nyss beslutade minska med 14 %. Motsvarande beräkning har gjorts när det gäller kompensationen till församlingarna under 1986. Det innebär – vilket Karl Boo också sade – en minskning med 12 milj. kr. Kompensationen för år 1986 kommer därmed att uppgå till 73 milj. kr.

Centerns förslag synes innebära att partiet räknar med samma kompensation som regeringen och utskottsmajoriteten för andra halvåret 1985, dvs. nu i höst. Det är 42,5 milj. kr., vilket utgör hälften av de 85 milj. kr. som enligt tidigare beslut skall utgå för 1985.

För 1986 har Karl Boo sagt att det skall utgå full kompensation till församlingarna för de skatteinkomster som bortfaller, dvs. 170 milj. kr. Men centern måste då anse att redan under första halvåret – vilket är senare hälften av det budgetår som vi här diskuterar – skall huvuddelen av de 170 miljonerna utgå, nämligen tre fjärdedelar, 127,5 milj. kr.

Nu säger Karl Boo också att församlingarna är mindre än kommunerna och att de därför drabbas särskilt hårt. Men jag tror inte att man kan generalisera. Det finns kommuner som drabbas hårdare än andra och det finns även, när man tar bort hela kompensationen till församlingarna, församlingar som drabbas hårdare än andra. Det säger också centerns företrädare indirekt i sin reservation, eftersom de föreslår att de extra 91 miljonerna skall användas dels till den ordinarie kyrkliga skatteutjämningen, dels till en extra skatteutjämning i de fall borttagandet av den kommunala beskattningen på kyrkliga kommuner slår särskilt hårt.

Utskottet har biträtt propositionens förslag. Vi ser ingen möjlighet att få fram dessa 91 milj. kr., något som däremot Karl Boo tydligen gör. Visserligen har kyrkomötet väddat om full kompensation, men vi vet alla att när det sker en neddragning begär alla organisationer och verk att kompensation skall uppnås på något sätt, med statsbidrag. Vi har helt enkelt inte i något av de andra partierna funnit möjligheter att ta fram de här 91 miljonerna, och därför har vi avstyrkt motionen.

Nu säger Karl Boo att det är kalla handen från vår sida. Ja, det är väl så i

nuvarande budgetläge, att det är kalla handen till väldigt många olika krav som vi möter. Så har det varit också i det här fallet, även om flera av oss säkert skulle önskat att församlingarna hade mer medel att använda sig av i sin värdefulla verksamhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till kulturutskottets hemställan.

Anf. 53 KARL BOO (c):

Herr talman! Kulturutskottets ordförande säger att de 91 miljoner som behövs för att uppfylla de krav vi ställer i vår motion och i vår reservation inte finns. Jag vill påstå att det alltid är fråga om prioritering – det är fråga om hur man uppskattar och värderar en verksamhet.

Vi från centern menar att just det arbete som svenska kyrkan och de fria samfunden bedriver är så viktigt i vårt moderna samhälle att man måste få resurser för att klara sin betydelsefulla verksamhet. Vi måste ha med den kristna etiken, den humanistiska åskådningen, när vi formar vårt framtida samhälle. Det är den prioriteringen vi från centern har gjort när vi föreslår att dessa pengar skall utgå till svenska kyrkan för att man skall kunna klara sin mångfald av verksamheter också i de små församlingarna. Vi tycker att det är mycket viktigt att vi kan behålla den territoriella, geografiska täckningen – med svenska kyrkans verksamhet över hela landet. Då måste verkligen samhället hjälpa till för att målet skall nås.

Jag blir också förvånad när Ingrid Sundberg säger att det inte alls finns möjligheter att uppfylla någon del av våra önskemål. Min fråga till regeringen och till utskottets majoritet blir: Vad är det för motiv som säger – när man hade så olika utgångslägen förra året – att man även i år skall minska kyrkans andel med 14 %, eller med 12 miljoner? Inte ens den lilla förändringen, att ge full kompensation enligt förra årets modell, har majoriteten orkat med. Jag vill bara säga att det är någonting av ett svek mot kyrkan att inte ha en positivare syn då det gäller att hjälpa till med de här viktiga ekonomiska insatserna.

Anf. 54 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Utskottet hade aldrig att ta ställning till något krav på höjning med 12 milj. kr.; detta är beloppet för den reella minskning som sker det här året. Vad vi hade att ta ställning till var centerns krav på 91 miljoner. Jag tycker att det är tråkigt om Karl Boo bedömer de olika partiernas inställning till svenska kyrkans och frikyrkans verksamhet efter hur mycket statsanslag man vid ett sådant här tillfälle anser att det kan avsättas för verksamheten. Detta är, som väl är, inte det avgörande.

Jag hörde heller ingenting från Karl Boo om varför man har begärt denna överkompensation. Det är faktiskt på det sättet att församlingarna räknar efter kalenderår, medan vi här fastställer anslagen för budgetår. Vad Karl Boo har gjort är att han har begärt kompensation för *hela* 1986, medan anslagen för första halvan av det ifrågavarande budgetåret är det enda vi skall besluta om nu.

Dagens beslut ligger alltså fjärran från de 12 miljonerna. Indragningen av dessa 12 miljoner kan säkerligen bli något som känns hårt i flera församling-

ar, men det har varit nödvändigt att göra på detta sätt mot bakgrund av det nuvarande budgetläget. Dessutom är det märkligt att inte centern spar hälften av anslaget och ställer yrkande därom nästkommande år, när behandlingen av anslagen för hösten 1986 kommer att ske här i kammaren.

Nr 166

Måndagen den
10 juni 1985

*Vissa ersättningar
till kyrkofonden*

Anf. 55 KARL BOO (c):

Herr talman! De tekniska lösningarna kan man diskutera. De viktigaste är att få besked huruvida övriga partier – alltså utöver centern – är beredda att ge svenska kyrkan de 170 miljoner som det här är fråga om. Detta är det väsentligaste beskedet till svenska kyrkan i dag.

Jag vill gärna för min del säga att det lyckligtvis inte bara är ekonomin som avgör aktiviteter och verksamheter. Självfallet är det mycket av personligt engagemang och frivilliga insatser som bär upp verksamheten både i svenska kyrkan och i frikyrkosamfundet. Men ekonomin är väldigt viktig om man skall kunna bedriva en konkret verksamhet av det slag som det här är fråga om.

Vi vet också att omläggningen 1982/83 innebar en solidaritetsförklaring när det gäller de olika församlingarna inom svenska kyrkan, då man höjde kyrkoavgiften från 10 öre till 16 öre för att över kyrkofonden finansiera skatteutjämningen. Det var en solidaritetshandling – jag har sagt det tidigare i denna kammare – från de rikare församlingarna och kyrkokommunerna i förhållande till de svagare. Men skall vi klara finansieringen av det skatteutjämningsystem vi har lagt fast, måste vi också få inkomster utöver de nuvarande intäkterna, som är baserade på den grund jag nyss nämnde.

Anf. 56 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag är glad att Karl Boo sade det han sade om kyrkans verksamhet i stort – att den inte enbart är relaterad till det anslag vi här skall besluta om.

Men kvar står det något märkliga, att när Karl Boo kräver att utskottet skall göra utfästelser om 170 milj. kr. för 1986, begär han också att detta riksmöte skall ta ställning till anslag under ett budgetår som vi inte skall besluta om förrän nästa år. Vad vi haft att ta ställning till är det konkreta kravet från centerpartiet, och utskottet har avstyrkt yrkandet om 91 milj. kr. Ingen – varken socialdemokrater, moderater eller folkpartister – har sett någon möjlighet att finansiera dessa 91 miljoner.

Jag uppberor, herr talman, att det är detta vi tagit ställning till.

Anf. 57 KARL BOO (c):

Herr talman! För svenska kyrkan är det viktigt att få besked om de 170 miljonerna, och för svenska kyrkans verksamhet gäller kalenderår. Därför bör riksdagen självfallet bevilja dessa medel. Det är den tekniska bedömning som motionärerna och utskottsminoriteten gjort.

Däremot hade det stått kulturutskottets ordförande fritt att ta initiativ i utskottet för en annan utanordning av i princip samma pengar. Den möjligheten hade således utskottsordföranden haft, om hon velat utnyttja den.

Måndagen den
10 juni 1985

*Vissa ersättningar
till kyrkofonden*

Anf. 58 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att det är ett nytt riksmöte som börjar i höst. Det riksmötet är inte bundet av utfästelser för budgetåret 1986/87.

Anf. 59 KARL BOO (c):

Herr talman! Det är ändå nu vi fattar beslut om budgeten för nästa budgetår, alltså från den 1 juli 1985 till den 30 juni 1986. I princip är det ju så. Det är detta hela den statsreglering går ut på som vi i morgon skall fatta beslut om.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Karl Boo och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

6 § Föredrogs

Trafikutskottets betänkande

1984/85:31 Uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1984/85:215 Vissa decentraliseringsfrågor m. m. inom justitiedepartementets område

1984/85:222 Allmän fastighetstaxering uppdelad på skilda år för olika fastighetstyper m. m.

1984/85:225 Statsförvaltningens användning av ADB m. m.

8 § Anmälades och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1984/85:30 De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1984/85:150 delvis och 1984/85:217 delvis)

1984/85:36 Anslag till räntor på statsskulden, m. m. (prop. 1984/85:100 delvis och 1984/85:150 delvis)

1984/85:39 Tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1984/85

9 § Kammarken åtskildes kl. 15.35.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Måndagen den 10 juni

Talmannen 3, 33
Ahrland, Karin (fp) 62, 64, 65
Boo, Karl (c) 36, 43, 45, 56, 59, 67, 69, 72, 73, 74
Eliasson, Ingemar (fp) 9, 21, 25
Franzén, Ivar (c) 31
Gadd, Arne (s) 41, 44, 46
Gennser, Margit (m) 28
Hegeland, Hugo (m) 65
Holmberg, Bo, civilminister 49, 58, 61, 63, 64
Jansson, Paul (s) 16, 23, 27
Molin, Björn (fp) 38, 44, 46, 48, 57, 60
Petersson, Hans, i Hallstahammar (vpk) 13, 22, 26, 46, 49
Rydén, Rune (m) 33, 43, 45, 55, 59
Rämgård, Rolf (c) 7, 21, 25
Sundberg, Ingrid (m) 71, 72, 73, 74
Tobisson, Lars (m) 3, 20, 24

